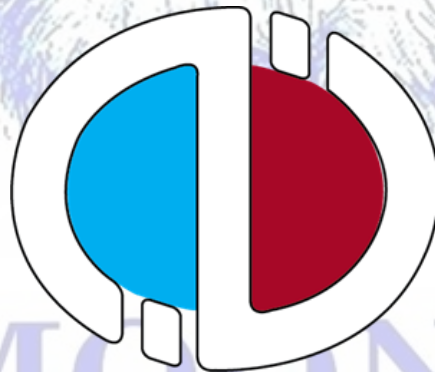

YENİLENEN
SİSTEME
GÖRE!

HUK121U TEMEL HUKUK BİLGİSİ

ÜNİTE ÖZETLERİ
DENEME SORULARI
ÜNİTE SORULARI
ÇIKMIŞ SORULAR

SKYMOON PDF
DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...
“DERS GEÇMENİN EN KOLAY YOLU”
SINCE 2020

ÜNİTE 1: TOPLUM DÜZENİ VE HUKUK

Toplum Düzeni ve Toplum Düzenini Sağlayan Kurallar

Hukuk, toplum hâlinde yaşayan insanların uyması gereken birtakım kuralları hükme bağlar. Hukuku yürürlüğe sokan ve uygulanmasını takip eden ise merkezî siyasi bir aygıt olan devlettir. Hukuk kurallarının ihlali durumunda ciddi maddi yaptırımla karşılaşmaktadır. Ancak sosyal düzeni sağlayan din kuralları, ahlak kuralları ve görgü kuralları gibi sosyal düzen kuralları da bulunmaktadır. İnsanların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için zorunlu bir şekilde örgütlenmek suretiyle oluşturdukları ortak yaşam biçimine, yani sosyal ihtiyaçları karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıdaki insanın oluşturduğu bir birlikteliğe toplum denir.

Toplum Hayatı

Kişi, toplum denilen bir sosyal çevre içerisinde doğar, yaşamını sürdürür ve ölür. İnsanlar tek tek gelip geçici oldukları halde toplumlar süreklilik arz ederler. Bu sebeple insanın toplum dışında yaşadığına rastlanılmamıştır. Topluluk halinde yaşamak insanlara bir güvenlik sağlar, iş bölümü sayesinde ihtiyaçlarının rahat ve süratli giderebilmesine imkân tanır. Toplumsal hayatta toplumsal ilişkilerde belirsizliğin azaltılması, bireyler arası ilişkilerin sağlıklı oluşturulması ve yönlendirilmesi ve özgürlüklerin çerçevesini çizilmesi gereklidir. Toplumsal hayat bireylerde kendiliğinden bazen de iradi olarak sosyal (toplumsal) davranış kuralları adı verilen kuralların varlığına vücut vermektedir. Bu kurallar, esasında toplum içerisinde bireyin nasıl davranması gerektiğini öğreten yaşama teknikleridir. Din kuralları, ahlak kuralları, hukuk kuralları vb. Filozofların ya da kanun koyanların eserleri değildir. Bunların tamamı toplumun anonim kişiliğinin eseridir. Bu kurallar, toplum içerisinde yaşayan bireyleri birbirine bağlar ve onları bunun gerekliliklerine uymaya zorlar.

Toplumdaki kuralların amacı sosyal ilişkilerin düzen içinde sürdürülmesini sağlamaktır.

Toplum Hayatını Düzenleyen Kurallar

Toplum hayatı, amaçladığı düzen ve dengeyi yine kendi içinden ürettiği kurallarla gerçekleştirir. Toplumu oluşturan ve içinde yaşayan bireylerin yerine getirmek zorunda oldukları ödevleri ve kullanacakları yetkileri gösteren kurallara “toplumsal davranış kuralları” veya “sosyal düzen kuralları” denilir. Toplamların geleneksel bilgi ve görgü birikimi ile güncel deneyimlerinden oluşan bu kurallar, toplumun sağlıklı işleyişini, barış ve huzurunu temin eder. Toplumsal düzen kurallarının tamamı toplumsal hayatın uyum içinde sürmesini sağlamaya yöneliktir. Ahlak, din ve hukuk kurallarında adalet, eşitlik, doğruluk-dürüstlük ve sorumluluk gibi benzer değer ve ilkeler ön plana çıkmış ve bu değerlere dayanma ve uygun olma esası benimsenmiştir.

Din Kuralları

Din kuralları, bireylerin aralarındaki ve çevreleriyle gerçekleştirdiği ilişkilerini, birtakım kutsal değerler, ilkeler, uygulama ve davranışlar açısından düzenleyip, bazı esaslara bağlayan kural olarak Tanrısal kaynaklı bazen de belirli kişilerin öğretisi ve hayat tarzından ortaya konulmuş kurallardır. Din kurallarını diğer kurallardan ayıran en önemli özellik, bir kimsenin inanmadığı bir dinin kurallarına uyma zorunluluğu olmamasıdır. Din kuralları ile ahlak kuralları bazı açılardan birbirlerine benzer. Öncelikle din kuralları da ahlak kuralları gibi uyulması zorunlu olan toplumsal düzen kurallarındandır. Ama din kurallarının muhatapları ahlak kurallarına göre daha dar bir toplumsal çevre yani aynı dine mensup olan iman eden kimselerdir. Din kuralları inanılan ilahi güç veya varlığın yani Tanrı'nın yapma veya sakınma şeklinde emrettiği veya gerekli kıldığı kutsal değerlere dayanır. Bu değerler akla değil,

daha çok inanca dayanır. Bu nedenle de sorgulanamaz, tabu (doğma) anlamı taşır. Hukuk kurallarıyla din kuralları arasındaki ilişki ve farklılıklar söz konusudur. Din kuralları, Tanrı'nın emri olduğu için statik kurallardır. Zaman içinde değiştirilmesi düşünülemez. Hukuk kuralları insan aklının eseri olduğundan dinamik kurallardır, ihtiyaçlarına uygun olarak değiştirilebilir. İkinci olarak din kurallarının yaptırımı uhrevi, yani ahirete ilişkindir, hukuk kurallarının yaptırımı devlet gücüdür. Nihayet din kuralları hem uhrevi hem dünyevi ilişkileri düzenler. Hukuk kuralları sadece kişiler arasındaki ilişkilerin bir kısmını düzenler.

Ahlak Kuralları

Genel bir tanımlama ile ahlak; bir toplumda iyilik ve kötülük hakkında oluşan değer yargılarına göre, yapılması ve yapılmaması gereken davranışlara ilişkin kurallar bütünüdür. İnsanın kendi kendisine karşı olan ödevlerini ifade eden kurallar subjektif, başka insanlara karşı sorumluluklarını ifade eden kurallara ise objektif ahlak kuralları denilir. Bu kurallar iyi olanın yapılmasını, kötü olandan kaçınılması gerektiğini tavsiye eder ve manevi bir cebir unsurunu bünyesinde barındırır. Ahlak kuralları, bireyleri iyi davranışları yapmaya, kötü davranışları yapmamaya vicdani yükümlülüklerle zorlayan kurallardır. Bu kurallar dürüst olmak, yalan söylememek, iftira ve dedikodu yapmamak örneklerinde olduğu gibi iyi olanın yapılmasını, kötü olanın yapılmamasını salık verir, aksi davranış sergileyenlere manevi nitelikli bir tepki sonucu sağlar. Ahlak kuralının yaptırım gücü manevidir. Ahlak kurallarının kaynağı ya toplumsal değerler ya da kişinin vicdanıdır. İnsanın topluma karşı yükümlülüklerini içeren ahlak kurallarına objektif ahlak denir. İnsanın kendisine karşı yükümlülüklerini içeren ahlak kurallarına ise subjektif ahlak denir. Objektif ahlak kuralları kişiler arası ilişkilerin daha erdemli olmasını amaçlar. Subjektif ahlak kuralları ise kişinin manevi varlığını ve değerlerini geliştirmeyi amaçlar. Ahlak kuralları da din ve hukuk kuralları gibi insan

davranışlarını düzenleyici bir özelliğe sahiptirler. Dini kaidelerin birçoğu ahlaki esaslar ile uyum içerisindedir. Hukuk kurallarının benimsediği ve yaptırım altına aldığı birçok esaslar da yine ahlaki ilke ve değerlerdir. Özellikle ceza hukukunun yasakladığı ve ceza tehdidi altına aldığı fiillerin çoğu aynı zamanda ahlaka aykırı fiillerdir. Başkasının malına zarar vermek, çalmak, iftira atmak vb. Davranışlar hem hukuk tarafından cezalandırılmış hem de toplumun maşeri vicdanında gayriahlaki kabul edilmiştir. Toplumun genel ahlak anlayışına aykırı kanunlar sürekli bir şekilde uygulanma kabiliyeti bulamazlar. Zira hukukun somutlaşmış ifadesi olan kanunun maddi yaptırımı devlet zoru ise manevi yaptırımı da toplumsal vicdan ve genel ahlaktır. Birçok hukuk sistemi ahlakın hukuk üzerindeki etkisini kabul etmektedir. Hukuk ile ahlak birçok açıdan iç içe girmiş olmakla beraber bazı noktalarda birbirinden ayrılmaktadırlar.

Görgü Kuralları

Bireyin toplum içindeki davranışlarını düzenleyen selamlaşma, konuk ağırlama, yeme-içme gibi kurallardır. Bir başka söyleyişle kişilerin birbiriyle karşılaştıkları zaman takınmaları gereken davranış biçimleri konuşma, yemek yeme, oturma, giyinme tarzlarını, tören, vb. Durumlarda nasıl hareket edeceklerini belirleyen kurallardır. Görgü kurallarının toplum hayatının düzene sokulmasında yararı vardır. Görgü kuralları zamana, kültüre ve yere göre değişiklik göstermektedir. Hatta bir toplum ya da toplumun bir kesimi için görgü kuralı sayılan bir durum bir başka toplum ya da toplumun farklı bir kesimi için böyle sayılabilmektedir. Görgü kurallarına uymayanlar görgüsüz, saygısız, kaba gibi sözlerle nitelendirilirler. Hatta tuhaf ve gülünç ile karşılanırlar. Görgülü insanlardan oluşan bir toplumda sosyal ilişkiler daha sağlıklı, zarif ve rahattır. Toplumu oluşturan insanların birbirlerine nezaketli davranışları, dostların birbirini selamlaması, sevinç ve üzüntülerini paylaşması sosyal bağları güçlendirir. Zaman içinde bazı görgü kurallarının hukuk kuralı haline dönüşmesi çok sınırlı olsa da mümkündür.

Örneğin; askerlerin birbirlerine selâm vermek mecburiyeti kanunla düzenlenmiştir. Hukuk kuralları kişilere yükümlülük getirme yanında aynı zamanda yetki veren kurallardır. Hukuk kurallarının yaptırımı devlet gücüdür. Görgü kurallarının yaptırımı ise kişinin “görgüsüz”, “kaba”, “nezaketsiz” olarak nitelendirilmesi gibi toplumdaki bir takım değer hükümleridir.

Örf ve Âdet Kuralları

Toplunun kendisine uyulmasını zorunlu kıldığı ve gelecekte de benimsenip, kabul göreceği varsayılan ortak davranış kuralları, örf ve âdet olarak tanımlanmaktadır. Hukuk kurallarıyla örf ve âdet arasında bazen örtüşme bazen de çatışma söz konusudur. Bazen hukuk kuralları ile örf ve âdet uyumsuzluk içinde bulunabilir. Kan davası örneğinde olduğu gibi örf ve âdetin emrettiği davranış kuralını hukuk yasaklayabilmektedir. Teamüller ihlalleri halinde ayıplama, kınama gibi hafif yaptırımları söz konusu edilen örf ve âdet kurallarıdır. Âdetler çiğnenmeleri durumunda dışlama, gruptan atılma gibi orta şiddette yaptırımı içeren örf ve âdet kurallarıdır. Örfler çiğnenmeleri halinde kişinin fiziki bütünlüğüne zarar verilmesi ve hatta öldürülmesi gibi çok daha ağır yaptırımları olan örf ve âdet kurallarıdır. Hukuk kuralları ile örf ve âdet kuralları arasındaki farklar söz konusudur. Öncelikle ikisi arasında kaynak anlamında farklılık söz konusudur. Örf ve âdet kuralları, toplum içinde kendiliğinde, belli bir konuda bireylerin aynı şekilde davranmaları sonucu ortaya çıkmışken, hukuk kuralları devletin yetkili organları tarafından konulmuştur. İkinci olarak yöneldikleri muhatapları farklıdır. Hukuk kurallarının muhatabı ülkede yaşayan herkes iken, örf ve âdet kurallarının muhatabı genellikle belli bir bölgede yaşayan insan topluluğudur. Nihayet uygulama alanı ve yaptırım bakımından da farklılık söz konusudur. Buna göre hukuk kurallarına aykırı davranmanın yaptırımı maddi olup, devlet tarafından zorla yerine getirilir. Oysa örf ve âdet kurallarına uymamanın yaptırım çeşitlidir. Buna göre, toplum içinde kınanma, ayıplanma, dışlanma, dövülme ve linç edilme

gibi çeşitlilik gösterebilmektedir. Hatta bazı örf ve âdet kuralları, töre cinayetlerinde olduğu gibi, yürürlükteki hukuk kuralları ile çatışabilmektedir. Bu gibi durumlarda “hukuka aykırı örf ve âdet olmaz” ilkesi devreye girer.

Hukuk Kuralları

Hukuk kuralları, toplum hayatını düzenleyen ve devletin zorlama gücüyle desteklenmiş, yaptırımlarla kuvvetlendirilmiş kurallar bütünüdür. Hukuk kuralları da diğer sosyal düzen kuralları gibi toplumun ve toplum halinde yaşayan insanların ilişkilerini düzenleyerek toplum yaşamını koruma ve sürekliliğini sağlamayı hedeflemektedirler. Hukuk kuralları toplumun, yani devletin maddesel gücü ile desteklenmiş, güvence altına alınmış olduktan halde, diğer davranış kuralları sadece manevi bir yaptırımla donatılmışlardır; yani devletin maddi desteğine bağlanmamışlardır. Hukuk kurallarının yöneldiği hedef, adaleti gerçekleştirmektir. Adalet haklılığı, hakka uygunluğu ifade eder. Hak ise doğruluk, ölçülülük ve gerçeğe uygunluktur. Hukuk kuralları ile diğer sosyal kurallar arasındaki ilişkiler ve farklılıklar bulunur.

Hukuk Kuralının Unsurları, Özellikleri ve Türleri

Hukuk Kuralının Unsurları

Hukuk kuralları, genel, soyut, kişilik dışı, sürekli ve caydırıcı niteliği haiz, yetkili devlet otoriteleri tarafından önceden belirlenmiş usul ve esaslar çerçevesinde normlar hiyerarşisi ilkesine uygun oluşturulan kurallardır. Bu kurallar emredici bir irade içerir ve insanların dış dünyaya yansıyan davranışlarını adalete uygun bir şekilde düzenlemeyi amaçlar.

Hukuk Kuralının Özellikleri

Hukuk kuralları, tek tek somut durum, olay ve belirli kişiler için değil, benzer durum ve olayları ve de bu durum ve olaylar içinde yer alacak şekilde herkesi kapsamına alır ve bağlar. Adalet

idesini gerçekleştirmeyi amaçlayan, devletin yetkili organları tarafından önceden belirlenmiş esas ve usuller çerçevesinde hazırlanıp, kabul edilerek yürürlüğe konulmuş emir ve irade açıklaması olan hukuk kuralları, uyulması zorunlu sosyal düzen kurallarıdır.

Niteliklerine Göre Hukuk Kuralları

Hukuk kuralları niteliklerine göre; emredici, tamamlayıcı, tanımlayıcı, yorumlayıcı, yetki verici, nitelik arz ederler. Emredici hukuk kuralları, mevzuatta yazılı ve uygulanmaları zorunlu olan, ilgililerin iradeleriyle değiştirmeleri mümkün olmayan kurallardır. Tanımlayıcı hukuk kuralları bir hukuksal kavramın veya kurumun gerekli hukuki öge ve koşullarını belirtirken yorumlayıcı hukuk kuralları birden fazla anlama gelebilen açıklama ve fiillere, uyuşmazlık durumunda hangi anlamın verilebileceğini belirtme, tarafların bu yorumun tersine bir anlaşma yapma imkânı tanır. Tamamlayıcı hukuk kuralları, tarafların iradi işlemlerinde bilerek veya bilmeyerek bıraktıkları boşlukları giderici, doldurucu bir işlevi yerine getirir. Yorumlayıcı hukuk kuralları ise birden fazla anlama gelebilen bir açıklama veya fiilin, uyuşmazlık durumunda, hangi anlama geldiğini belirlemeye yönelik düzenlemelerdir. Yetki verici hukuk kuralları, kişiye bir işlemi yapma ya da yapmama veya bir yetkiyi kullanma ya da kullanmama konusunda irade tanıyan hukuk kurallarıdır. Daha önceki tarihli bir hukuk kuralını tamamen veya kısmen (bazı düzenleme veya madde, fıkra, bend ya da ifadelerini) yürürlükten kaldıran hukuk kuralına ilga edici hukuk kuralı denir.

Hukuk Kavramının Anlamları

Hukuk, adalete yönelmiş toplumsal yaşama düzenidir. Tek bir hukuk tanımı yapmak güçtür. Bir ülkede yürürlükte bulunan hukuk kurallarının yazılı ve yazısız tümü pozitif (müspet) hukuku oluşturur. Bir ülkede yetkili bir makam tarafından konulmuş ve yürürlükte bulunan yazılı hukuk

kurallarının tümüne mevzu hukuk denir. Yazılı olmayan hukuk ise belirli bir organ tarafından hazırlanmamış ve yürürlüğe konulmamış, toplumda uzun süre uygulanarak tasvip gören, kendiliğinden oluşmuş hukuk kurallarına verilen addır. Örf ve âdetler yazılı olmayan hukuk kurallarının en önemli örneğidir. Tabii (doğal) hukuk ideal hukuk olarak ta tanımlanmakta ve olması gereken hukuk anlamında kullanılmaktadır. Tabii Hukuk olması istenen hukuktur. Akıl yoluyla ulaşılabilecek mutlak adalet düşüncesinin bir ürünüdür. İnsanın sadece insan olmaktan kaynaklanan doğal hakları olduğu anlayışına dayanır. Hukuki ilişkinin mahiyetine ilişkin kurallar maddi hukuku oluşturur. Uyuşmazlıkların çözümünde izlenecek usulü gösteren kurallara şekli hukuk denir. Objektif hukuk, hukuk ve hak kavramlarını birbirinden ayırmak için “hukuk” kavramının karşılığı olarak kullanılır. Subjektif hukuk, hak anlamına gelmektedir. Subjektif hukuk, hak sahibine bir ayrıcalık, yetki tanımaktadır. Ulusal hukuk (milli hukuk, iç hukuk), bir devletin ülkesi sınırlarında yaşayan kişilerin birbirleriyle ya da devletle olan ilişkilerini düzenleyen ve kural olarak söz konusu devletin sınırları içinde meydana gelen olaylara uygulanan kurallardır. Uluslararası hukuk (milletlerarası hukuk, devletler hukuku) ise, dünya üzerindeki devletlerin veya bu devletlerden bazılarının bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası örgütlerin kısacası uluslararası toplumun üyelerinin ilişkilerini düzenleyen kurallardır.

Hukukun Amaçları

Hukuk düzeni, insanın doğal yapısına ve bundan ileri gelen ihtiyaçlarına uygun olmak zorundadır. Hukuk, hak ve adalet arayışının adıdır. Bu arayışın insanlığın ortak arayışı olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Hukuk kurallarının amacı; toplum hâlinde yaşayan insanların ilişkilerini düzenlemek, onların rahat, huzur, güven, barış, eşitlik ve özgürlüğünü sağlamak, yani toplum hayatının devamını mümkün kılmaktır. Bunun yanı sıra toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılamak, adaleti gerçekleştirmek ve ideal

hukuka (olması gereken hukuk) ulaşmak hukukun diğer amaçlarıdır. Hukuki güvenliği sağlamak da hukukun amaçlarından biridir. Toplumsal barış ve düzeni sürdürebilmek için, zorlama ve zorlama tehdidiyle toplumun üyelerini kontrol altına almak da hukukun temel işlevlerindendir. Hukukun amaçlarından biri; özgürlüğü sağlamaktır. Özgürlüğün çeşitli tanımları yapılmaktadır. Ancak özgürlük kişinin iradesi ile baskı altında bulunmadan insan olmasının gereği olan ve insan onuruna uygun düşen isteklerini hayata geçirebilmesi ve buna ilişkin bir ortamda yaşaması ve bunu hissetmesidir. Özgürlüğün varlığı hukuk için gerekli olduğu gibi hukukun varlığı da özgürlük için gereklidir. Hukukun olmadığı yerde herkes kendinde istediğini yapabilme yetkisini görecektir. Çıkarların çatışması durumunda güçlü olan zayıf üzerinde iradesini kabul ettirecektir. Özgürlük, başkasının hakkına riayetin (saygı duymanın) sonucudur. Hukuk hak sahibine hakkını teslim edeceği için, hukuk düzeni özgürlüğü tanır, geliştirir ve her türlü ihlâlê karşı korur. Hukuk kuralları genel, soyut, sürekli, yayınlanmak suretiyle bilinen, genellikle geçmişe yürümeyen, açık, birbiriyle çelişmeyen, mümkün olanı düzenleme unsurlarını bünyesinde barındırır. Düzenlemesi içeriğindeki şartları taşıyan herkes için kural olarak uygulanır. Hukuk kuralının kabul edililiği, aynı durumda olan herkes için geçerliliği özelliğine bağlıdır. Eşitlik, haklı ve akılcı bir neden olmadıkça herkese aynı muamelenin yapılmasını ifade eder ve ayrıcalık, keyfilik ve kayırmacılığın karşıtıdır. Hukuk kuralları, normatiflik özelliği sebebiyle kişilerin bireysel özelliklerinden olabildiğince arındırılmış belirli davranış biçimleri öngörür. Bireysel özelliklerin göz ardı edilmesiyle eşitlik ortaya çıkar. Hukukun sağladığı eşitlik mutlak eşitlik değil, kanun önünde eşitlik yani aynı durum ve koşulları taşıyan eşit olması kastedilir. Hukukun idesi ve ideali adalettir. Hukukun temel amacı toplum düzeni içerisinde, adaleti tesis etmektir. Adaletin olmadığı bir toplumda, insanların huzur ve refah içinde yaşadığı söylenemez. Adalet her türlü kaos ortamının, terörün, mutsuzluğun iksiridir. Bu yüzdendir ki, tarihte yaşayan büyük

uygarlıkların temelinde adaleti gerçekleştirme amacı vardır. Bu amaç gerçekleştirildiği ölçüde, devletlerin ömürleri de o nispette uzamıştır. Hukukun amaçlarından bir diğeri ise, yeni gelişme ve değişimlere uyum sağlamadır. Başarılı bir hukuk sisteminin özelliklerinden biri de insanların beklentilerine cevap vermesi, ihtiyaçlarını gidermesi ve insanlar arası hak ve adaleti oluşturmastır. Bu nedenle, hukuk kendisini sürekli olarak değişen sosyo-ekonomik şartlara uydurmak zorundadır.

ÜNİTE 2: HUKUK KURALLARININ KAYNAKLARI, UYGULANMASI VE HUKUK SİSTEMLERİ

Pozitif Hukukun Kaynakları

Hukukta kaynak terimi çeşitli anlamlara sahiptir. Sözlük anlamı ile bir şeyin ilk çıktığı yeri belirten terimin hukuk alanında sosyolojik kaynak, organik kaynak, şekli (biçimsel) kaynak ve bilgi kaynakları gibi çeşitleri bulunmaktadır. Hukukun hangi odaktan kaynaklandığı, kimin eseri olduğu, hangi güce dayandığı incelenirken, hukuk sosyolojisindeki anlamıyla hukuk kurallarını oluşturan sosyal, ekonomik, tarihî ve benzeri şartları, diğer bir deyişle hukukun temellendirilmesini ifade eden “maddî anlamda kaynak” ya da diğer bir söyleyişle “sosyolojik kaynak” deyimini söz konusu olur. Bir hukuk kuralını koyan, diğer bir deyişle hukuk kuralını yapan makamı ifade etmek için organik (yaratıcı) kaynak terimi kullanılır. Yasama faaliyetini yürüten TBMM, bu anlamda bir organik kaynaktır. Keza, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri bakımından yaratıcı kaynak Cumhurbaşkanlığıdır. Yürürlükte bulunan hukuk kurallarının bulunacağı yerleri, nitelik ve içerikleri hakkında gerekli bilginin elde edileceği vesikaları ise “bilgi kaynağı” deyimini ifade eder. Hukuk kurallarının varlık kazanıp yürürlüğe girebilmesi için büründükleri şekil ve aldıkları biçimi ifade etmede ise şekli (biçimsel) kaynak yahut yürürlük kaynağı deyimini kullanılır. Hukukun şekli kaynakları, öğretide çeşitli açılardan sınıflandırılmış olup bunlardan ilki şekli (biçimsel) özellik taşıyan yazılı kaynaklar-yazılı olmayan (yazısız) kaynaklar ayrımıdır. Ayrıca

fonksiyonel bakımdan asli kaynaklar-tali kaynaklar-yardımcı kaynaklar şeklinde bir sınıflandırma da yapılmaktadır. Bir diğer sınıflandırma da bağlayıcı kaynaklar-bağlayıcı olmayan (yardımcı) kaynaklar olarak yapılmaktadır. Yürürlükteki hukukun asli (ana/temel) kaynakları, kişileri bağlayıcı nitelikte olup bunların büyük bir kısmını (anayasa, kanun, cumhurbaşkanlığı kararnamesi, yönetmelik gibi) yazılı kaynaklar oluşturur. Pozitif hukukun kaynaklarının bir kısmını ise ana kaynakların yorumlanmasında ve açıklanmasında başvurulmuş ve bağlayıcılığı bulunmayan (yargısal ve bilimsel içtihatlar gibi) yardımcı nitelikteki kaynaklar oluşturur.

Asli Kaynaklar

Çok sayıda ve farklı türlerde olan hukuk kaynakları kendi içinde çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmakta olup, bu bağlamda yazılı-yazılı olmayan veya asıl yardımcı kaynaklar sınıflandırmaları yapılmaktadır. Bir metne aktarılıp, yazılı hale getirilmiş hukuk kurallarına hukukun yazılı kaynakları adı verilir. Bu anlamda Anayasa, uluslararası anlaşmalar, kanunlar, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, mülga KHK'ler ve tüzükler ile yönetmelikler yazılı hukuk kaynaklarındandır. Yazılı kaynaklar arasında hiyerarşik bir düzen, sıralama yani bir altlık-üstlük ilişkisi bulunur. Her yazılı hukuk kaynağı olan norm, kendi üstünde yer alan bir diğer yazılı hukuk normuna dayanır ve dayanağı olan, ona kaynaklık eden norma aykırı olamaz. Aksi halde hukuka aykırılığı ve iptal edilme riski taşır. Ayrıca her norm, kendisinin üstünde yer alan norma oranla daha ayrıntılı, dolayısıyla daha uygulanabilir hükümler içerir. Normlar hiyerarşisi veya kurallar kademelenmesi adı verilen bu ilke uyarınca, Anayasamızda da öngörüldüğü üzere Anayasa, kanuna göre daha üstte yer alır ve daha soyut ilkeler içerir. Kanunlar anayasaya aykırı hükümler öngöremez. Hukuk kurallarının etkinliğinde, onları oluşturan merci veya organların hukuk ve devlet düzenindeki yeri önemlidir. En soyut, en genel, en güçlü hukuk kuralları anayasada yer alır. Bu husus

anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesi olarak tanımlanır. Anayasadan sonra sırasıyla, milletlerarası (uluslararası) antlaşmalar, kanun (yasa), cumhurbaşkanlığı kararnameleri, yönetmelikler ve diğer kaynaklar (adsız düzenleyici işlemler, yönergeler, genelgeler, tebliğler, ilke kararları vs.), yer alır. Yetkili bir organ veya merci tarafından konulan ve yürürlükteki bu kaynakların tümüne uygulamada mevzuat da denilmektedir.

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW

Anayasa

Devletin temel yapısını, yani kuruluşunu, yönetim biçimini, devletin temel organlarını, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini, kişilerin devlete karşı olan temel haklarını ve ödevlerini düzenleyen hukuk düzeninde en üstte yer alan kanuna, anayasa denir. Kendisini bağlayan hiçbir hukuki kayıt olmaksızın yeni bir anayasa yapan iktidara "asli kurucu iktidar" olarak adlandırılır. Anayasayı öngörülen usul çerçevesinde değiştiren iktidara ise "tali (türev) kurucu iktidar" denir. Diğer kanunlarla aynı yöntem ve şekilde değiştirilebilen anayasalara yumuşak anayasa, bazı hükümleri değiştirilemeyen, kanunlara göre daha zor değiştirilebilen, değişikliğin kabulü halkoyunu zorunlu kılan anayasalara, sert (katı) anayasa denir. 1982 Anayasası 175. Maddesinde öngörülen şartlara riayet edilmek üzere değiştirilebilen sert bir anayasadır. Günümüzde 1785 tarihli ABD Anayasası gibi anayasanın çerçeve anayasa adı verilen ve yalnız temel hükümleri düzenlemekle yetinen kısa metinler şeklinde azda olsa örneği görülmektedir. Ne var ki uygulamada ve ülkemizde genellikle ayrıntılı düzenlemelere yer veren kazuistik özellikte, yani ayrıntılı hükümler ihtiva eden anayasalar söz konusudur.

Kanunlar

Kanun kavramı, şekli ve maddi açıdan tanımlanabilir. Şekli anlamda kanun, TBMM'nin Anayasa ve TBMM İçtüzüğü'nün öngördüğü usul

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

ve esaslara uygun olarak kabul edip, Cumhurbaşkanınca imzalanıp Resmi Gazete’de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe konulan yasama işlemidir. Maddi anlamda kanun, “genel, nesnel ve kişilik dışı hukuk kurallarının bütünü” biçiminde tanımlanmaktadır. Kanunlar; kod kanun-çerçeve kanun, geçici kanun-sürekli kanun gibi çeşitli açılardan sınıflandırılabilir. Kanun yapım süreci; 1) Kanun teklifinin TBMM Başkanlığına sunulması 2) Teklifin komisyonlara havalesi ve komisyonlarda görüşülmesi 3) Komisyon raporunun Genel Kurulda görüşülmesi 4) Kanunun Cumhurbaşkanınca yayımlanması ve yürürlüğe girmesi şeklindedir.

Kanunların genelliği: Kanunların belirli kişi veya kişilere ilişkin çıkarılmaz. Ancak kanunların genelliğinden, istisnasız herkesi kapsamasını da anlamamak gerekir. Zira genellikle kanunlar (ve diğer hukuk kuralları) belli özellikleri taşıyan kişiler hakkında yapılırlar. Örneğin, Devlet Memurları Kanunu adı üzerinde, sadece devlet memurlarıyla ilgilidir. Genellikten kasıt, belli bir devlet memuruyla değil, devlet memurluğu sıfatını taşıyan kişilerin hepsiyle ilgili olmasıdır.

Kanunların sürekliliği: Kanunların belli bir an için değil, yürürlükte kaldıkları sürece uygulanabilir olması anlamına gelir. Belli bir tarihte yapılan kanun, kanunda yürürlükten kalkma tarihi belirtilmediği ve başka bir kanun ile kaldırılmadığı veya değiştirilmediği sürece, uygulanabilme özelliğine sahiptir.

Anayasaya uygun olma zorunluluğu: Hukuk düzeninde yer alan kuralların hiyerarşik anlamda sıralanmasında anayasa kanunlardan önce gelir ve kanunlardan üstündür. Anayasa ile kanunlar arasındaki ilişki aynı seviyede olmadıkları için genellik özellik ilişkisi değil, altlık üstlük ilişkisidir.

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Anayasa’nın 104/17. Maddesi uyarınca: “Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.”

Kanun Hükümünde Kararnameler

2017 Anayasa değişikliği ile yürürlükten kaldırılan KHK’ler açıkça bir kanun veya Cumhurbaşkanı kararnamesiyle ilga edilmedikleri sürece uygulanan hukuk normlarıdır. Normlar hiyerarşisinde kanuna eşdeğer niteliktedirler.

Tüzükler (Nizamnameler)

2017 Anayasa değişikliği ile yürürlükten kaldırılan tüzükler, bir kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan düzenlemelerdir. Tüzükler kanunlar gibi Cumhurbaşkanı tarafından imzalanarak Resmi Gazete’de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girmekte idiler. Açıkça bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yürürlükten kaldırılmamış olan tüzükler uygulanmaya devam ederler.

Yönetmelikler (Talimatnameler)

Uygulamada en sık görülen ve idarelerin genellikle kullandıkları Anayasa'da da öngörülen geleneksel düzenleyici işlem türüdür.

Yönetmelikler normlar hiyerarşisinde CK'leri ile yürürlükteki KHK ve tüzüklerden sonra gelen genel nitelikli bir kaynaktır.

Örf ve Âdet Kuralları

Örf ve âdet kuralları, hukukun yazısız kaynağını oluşturan, ikinci derecede bir hukuk kaynağı niteliği taşıyan, halkın vicdanından doğmuş kurallar bütünüdür. Örf: Toplumuna göre, kanun ve ahlak yerine geçebilen, fakat gerçekte kanun olmayan davranış kalıbıdır. Örfler, çoğu zaman toplumun katı beklentileri olarak nitelenen birtakım örnek tutum ve davranışlardır. Örf, âdete bakarak daha güçlüdür. Âdet: Bir topluluğun yapmaya ve uymaya alışageldiği ve topluluk tarafından yapılması gerekli görülen davranış kalıbıdır. Âdetler, tıpkı örfler gibi birçok sosyal içerikli ilişkiyi düzenlemekte, yönetmekte ve denetlemektedir. Örf ve âdet kuralları insanların dış dünyaya yansıyan ve uzun zamandan beri tekrarlanan davranışlarından kaynaklanır. Başlangıçta muhtemelen bilinçsiz bir şekilde başlayan ve tekrarlanan davranış biçimleri zaman içerisinde toplum tarafından bilinçli olarak tekrarlanır, toplum bireyler üzerinde bu davranış biçimlerine uyulmasına ilişkin zorlayıcı gücünü kullanır ve böylelikle bu davranış biçimleri örf ve âdet kuralına dönüşmüş olur. Toplumsal düzeni sağlayan kurallardan biri olan bazı örf ve âdet kuralları hukukun açıkça öngördüğü durumlarda hukuk sistemine ait kurallar olarak kabul edilir. Örf ve âdet hukuku başlığı altında incelenen kurallar, örf ve âdet kurallarıdır. Bir örf ve âdet kuralını aynı zamanda hukuk kuralı niteliği veren husus, bir hukuk kuralının açıkça söz konusu kurala gönderme (atıfta bulunma) yapmasıdır. Böyle bir duruma hukuk sisteminde istisnaen rastlanır. Örf ve âdet hukuku ikinci nitelikte (tali, yardımcı, asli olmayan) bir kaynak olup, yazılı olmayan ve belirli bir iradenin otoritesine dayanmayan hukuk kurallarıdır. Örf ve âdet hukuku medeni hukuk ve uluslararası hukuk gibi belirli hukuk dallarında

kendine yer edinmiştir. Ceza hukuku gibi bazı hukuk dallarında ise örf ve âdet hukukuna yer verilmemiştir. Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi gereği örf ve âdete göre suç ve ceza yaratılamaz. Ancak, kanunun yorumu söz konusu olduğunda, örf ve âdetten yararlanılabilir. Örneğin, sövme ve hakaret suçlarında hangi söz ve davranışların haysiyet kırıcı olduğu örf âdete göre belirlenir. Kısacası kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi uyarınca örf ve âdet hukuku ceza hukuku alanında uygulanamaz. Bununla birlikte bazı borç ilişkilerinde, özellikle de bazı ticari ilişkilerde hukuk kuralları, bazı örf âdet uygulamalarına atıf yaparak onların kaynak alınabileceğini belirtebilir. Asli yazılı kaynaklarda aranan hüküm bulunmazsa hâkim, örf ve âdet hukukuna bakmakla yükümlüdür. Örf ve âdet hukuku, medeni hukuk, ticaret hukuku ve iş hukukunda önemli bir yere sahiptir. Örf ve âdet hukuku kuralları, yazılı olmadıkları için, hâkimin örf ve âdet kurallarını tespiti oldukça güçtür. HMK'unun 33. Maddesine göre, hâkim Türk hukukunu re'sen uygular. Bu nedenle hâkim yürürlük kaynakları arasında yer alan örf ve âdet hukuku kurallarını da bizzat araştırır ve uyuşmazlığa uygular. Örf ve âdet kuralını belirleme sürecinde hâkim önceki yargı kararlarından, öğretideki görüşlerden ve taraflardan yardım alabilir. Ayrıca söz konusu örf ve âdet ile ilgili uzmanlardan, örneğin meslek odalarından veya yerel yönetimlerden örf ve âdetlerin varlığı hakkında görüş talep edebilir.

Yardımcı Kaynaklar

Hukukun yazısız ve yazılı bağlayıcı kaynakları yanında bir de yardımcı kaynakları vardır. Hukuk uygulayıcıları önce yazılı kaynaklara başvurur. Orada bir hüküm bulamazlarsa, yazısız kaynağa müracaat eder. Burada da bir hüküm bulamadıklarında olayın çözümünde yardımcı kaynakları araştırır, onlardan yararlanırlar. Bu yardımcı kaynaklar bilimsel içtihatlar (öğreti, doktrin) ve yargısal içtihatlar olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkarlar. İctihat, varılan sonucu (hükmü) ifade etmez. İctihat ile kastedilen,

maddî olaya (hukuki meseleye) uygulanacak hukuk kuralının/kurallarının yorumlanması biçimidir.

Hâkimin Hukuk Yaratması ve Takdir Yetkisi

Hâkim, önüne gelen bir davayı çözerken önce kanuna, kanunda bir hüküm yoksa örf ve âdeti bakacak burada da bir hüküm yoksa kendisini kanun koyucu gibi düşünüp ona göre karar verecektir. Kanun koyucu gibi davranırken öğretiden ve içtihadattan yararlanacaktır. Hâkimin önüne gelen somut olayın çözümüne kavuşturulmasını sağlayacak hukuk kuralı yazılı hukukta ve örf ve âdet hukukunda bulunmuyorsa bir hukuk boşluğundan söz edilir. Böyle bir durumda hâkim, yukarıda da belirtildiği gibi, önüne gelen uyuşmazlığı TMK'nun 1.

Maddesinin kendisine tanıdığı yetkiyi kullanarak çözüme kavuşturmak zorundadır. Davayı gören hâkim, ortaya çıkan hukuk boşluğunu doldurmak üzere bizzat hukuk kuralı koymak ve bu kurala göre anlaşmazlığı çözüme kavuşturmak zorundadır. Hukukta buna, hâkimin hukuk yaratma yetkisi denmektedir. Hâkimin oluşturduğu hukuk kuralı, bir kanun maddesi niteliği taşımaz, diğer hâkimleri ve hatta bizzat kuralı oluşturan hâkimi de bağlamaz. Söz konusu hukuk kuralı, üst derece (istinaf, temyiz) mahkemelerinin denetimine tabidir. Belirtmek gerekir ki, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi gereğince hâkimin, ceza hukuku alanında hukuk kuralı oluşturması söz konusu değildir.

Hukukta Boşluk

Boşluk kavramı, kanun boşluğu ve hukuk boşluğu şeklinde iki türlüdür. Kanunda veya örf ve âdet hukukunda hâkimin önüne gelen davadaki uyuşmazlığı çözmeyi sağlayacak bir kuralın bulunmadığı hallerde hukuk boşluğundan söz edilir. Bir uyuşmazlıkta, yazılı kaynaklarda hüküm bulunamazsa ortaya çıkan boşluk, hukuk boşluğudur. Bir konuda hukuk boşluğunun bulunması durumunda öncelikle uygulanacak örf ve âdet kuralının olup olmadığına bakılır.

Bulunmadığı takdirde hukuk boşluğu ortaya çıkacağı için hâkimin, kanun koyucu gibi kural ihdas etmesi gerekir. Kısacası hem yazılı hem de yazısız kurallarda olaya uygulanabilecek hüküm yoksa hukuk boşluğu oluşur. Somut olaya uygulanacak yazılı ve yazısız kaynaklarda bir hükmün bulunmaması halinde hukuk boşluğundan söz edilir. Dolayısıyla burada hukukun kaynaklarında bir düzenleme olmadığı için hâkim hukuk yaratır.

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW

Kanun Boşluğu

Bir hukuki duruma ilişkin olarak uygulanacak yazılı mevzuat hükmünün (kanun) hiç bulunmaması ya da bulunsun da somut duruma uygulanmasında yeterli kabiliyette bulunmamasıdır. Kanunda yer alması gereken bir düzenlemenin yapılmamış ise kanun boşluğundan söz edilir. Kanunun başka kurallara atıf yapması halinde de boşluktan söz edilmez. Kanun boşluğu çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir. Kanunun yapıldığı sırada bir hususun söz konusu olmayıp sonradan meydana çıkması, kanunda yer alması gereken bir hususun kanun koyucunun gözünden kaçması, bir konuda birbiriyle uyumsuz hususların bulunması gibi nedenlerle belirebilir. Bununla birlikte kanunda bir hususun öngörülmemesi her zaman kanun boşluğu olarak değerlendirilemez. Kanunda bir düzenlemeye yer verilmemesi bazen kanun koyucunun o konuyu düzenlemek istememesinden kaynaklanıyor olabilir.

Hâkimin hukuk yaratma yetkisinden farklı olarak bir de takdir yetkisi bulunmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere, hâkimin hukuk yaratabilmesi için gerek kanunlarda gerekse örf ve âdet hukukunda kural bulunmamalıdır. Oysa hâkim takdir yetkisini kullanırken elinde olaya uygulayacağı bir kural bulunmaktadır. Ancak burada, somut olayın önceden bilinmeyen özellikleri dolayısıyla, hâkime bir değerlendirme, bir tercih yapma yetkisi tanınmaktadır. Kanunun metninde öngördüğü seçeneklerden birinin olaya

uygulanması ya da ulaşmak istediği amacı gerçekleştirecek yol, yöntem veya aracı belirlemeyi hâkimin inisiyatifine bıraktığı durumda hâkime takdir yetkisi tanınmıştır. TMK'nun "Hâkimin takdir yetkisi" başlıklı 4. Maddesine göre: "Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir."

Hukuk Kurallarının Uygulanması

Hukuk kuralları genel ve soyuttur. Genel ve soyut kuralların somut olaylara uygulanabilmesi için birtakım değerlendirmelerin yapılması gerekir. Bu bağlamda soyut ve genel hukuk kurallarının, somut hukukî olay ve uyuşmazlıklara uygulanmasında yer, zaman ve anlam hususları söz konusudur.

Anlam Bakımından

Bir hukuk kuralının somut bir olaya uygulanabilmesi için anlamının bilinmesi gerekir. Zira kuralın içeriği ve kapsamı bu anlama göre belirlenir. Bunun sonucu olarak da kuralla somut olay arasında mantıksal bağlantının tesisinin imkânı belirlenir ve söz konusu bağlantı kurulabilecekse bunun ölçüsü, düzeyi ve diğer ayrıntılar belirlenir. İşte, bu amaçla yapılan zihinsel etkinliğe yorum denir. Bir başka ifadeyle yorum, bir düzenlemede yer alan düşüncenin hâkim tarafından bilinen değerlendirme yöntemlerinin kullanılmak suretiyle ortaya çıkarılmasına yönelik zihinsel işlemdir.

Yorum Türleri

Genel itibarıyla, yorumu yapan kişi veya otoriteye göre yorum türleri; yasama, idari, yargısal ve bilimsel yorum olarak sınıflandırılmaktadır.

Yorum Metodları

Yorum (tefsir) başta anayasa ve kanun olmak üzere düzenleyici işlemler ve her türlü sözleşmenin ibarelerinin anlamların açıklanması ve belirlenmesidir. Bir hukuk kuralının tam ve kesin anlamını ortaya çıkarmak amacıyla çeşitli teknikler geliştirilmiştir. Bunlara yorum metotları (yöntemleri) adı verilmektedir. Yorum metodları: Lâfzî (deyimisel, sözel) Yorum Metodu, Tarihsel Yorum Metodu, Mantıkî Yorum Metodu, Kavramcı Yorum Metodu, Menfaatler İçtihadı Metodu, Sistematik Yorum Metodu, Amaçsal (Gai, Teleolojik, Tartıcı, Nesnel, Fonksiyonel) Yorum Metodu, Karma Yorum Metodudur. Lâfzî yorum metodunun temel özelliği, hukuk kuralının sözlerine bağlı kalması ve onun dışına çıkmamasıdır. Tarihsel yorum teorisinde, kuralın yapılması sırasında meclisteki süreçte komisyonlarda yapılan tartışmalar, ortaya konulan görüşler, hazırlanan raporlar, meclis görüşmeleri sırasında milletvekillerinin kanunun leh ve aleyhindeki görüşleri sırasında kanuna verdikleri anlam, kurala verilecek anlamı belirlemektedir. Mantıkî yorum metodunda, mantık kuralları yardımıyla ulaşılan sonuçlarla, toplumun hukuki düzenlemenin uygulanma anındaki ihtiyaçlarına ve çıkarlarına uygunluğuyla ilgilenilmez. Dolayısıyla bu yöntemde hukuki metinlerin hükümlerine yüklenilen anlam daha çok teorik ve mantıksaldır. Kavramcı yorum metodu; bir kuralın yorumlanmasında ilgili kuralın soyut içeriğinden hareket edilmesi gerektiğini savunur. Her hukukî uyuşmazlığın temelinde bir menfaat çatışması vardır. Menfaatler içtihadı metoduna göre ise; hâkim, her iki tarafın da menfaatlerini dengelemelidir. Sistematik yorum metoduna göre; bir kanun maddesi yorumlanırken, diğer maddelerle birlikte ve hatta tüm hukuk sistemi içinde değerlendirilerek yorumlanmalıdır. Günümüzde egemen bir yorum yöntemi olarak kabul edilen amaçsal yorum metoduna göre; hukuk metni ve metnin hazırlık çalışmaları, metnin anlaşılmasında yol göstericidir. Ancak bunlarla yetinilmemeli, bunlarla birlikte yorumlama sürecinde, metnin konuluş amacı ve özellikle günün ihtiyaçları, dönemin görüş ve düşünceleri de dikkate alınmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de ağırlıklı olarak amaçsal

yorum yöntemini kabul etmek suretiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni yaşayan bir belge haline dönüştürmüştür. Ülkemizdeki yüksek mahkemelerin birçok kararında, hukuki metinler bu yorum yöntemiyle yorumlanmaktadır. Karma yorum yönteminde ise hukuk kuralının yorumlanmasında sırasıyla lâfzî yorum yöntemine, amaçsal yorum yöntemine, tarihsel yorum yöntemine ve bunların yeterli olmadığı durumlarda diğer yorum yöntemlerine de başvurulması gerekli ve yerinde olacaktır.

Hukuk Kurallarının Uygulanmasında Mantık Kuralları

Hukuk kurallarının yorumlanmasında mantık ilkelerinden yararlanılır. Bu ilkelerin en çok kullanılanları kıyas (örnekseme), evleviyet (öncelikle uygulama), aksiyle kanıt (zıt anlamdan hüküm çıkarma) 'tır. Kıyas , belirli bir durum veya ilişki için getirilmiş bir hukuki düzenlemenin kendisine benzeyen fakat hakkında hiç veya açık düzenleme bulunmayan diğer durumlar için de uygulanmasıdır. Örneğin; Soyadı Kanunu'na göre, iğrenç, gülünç soyadları kullanılamaz (mad. 3). Öz ad için mevcut olmayan bu yasak, öz adlar için de kıyas yoluyla uygulanabilir. Kıyas, kural olarak özel hukukta geçerli olup, kamu hukuku dallarından özellikle vergi ve ceza hukukunda geçerliliği söz konusu değildir. Evleviyet ; çoğun içinde azın da bulunacağı ilkesine dayanır. Bu mantık kuralı uyarınca, bir konuda çoğu yapmaya yetkili olan, azı yapmaya da öncelikle yetkilidir. Aksi ile kanıt ta ise; öncelikle belirtilmelidir ki hukuk kuralları hem asli, hem de zıt anlamlarıyla uygulanır. Diğer bir ifadeyle kural koyucu bir hukuki düzenlemede bulunurken, hükmün asli anlamı dışında kalan hususları düzenlemenin dışında bırakmışsa, asli anlamın kapsamı dışında bırakılan hususlarda hukuki düzenleme (kanun) boşluğundan bahsedilemez. Bu gibi durumda hukuki düzenleme (kanun) bahse konu boşluğu olumsuz yönden çözmüştür. Böylece hukuki düzenlemenin zıt anlamının uygulanması gündeme gelir.

Zaman Bakımından

Hukuk kuralları genellikle yürürlüğe girdikleri tarihten sonraki olay ve işlemlere uygulanır yani, yürürlüğe girmelerinden önceki olaylara uygulanmaz. Buna, kanunların geriye yürümezliği (makabline şamil olmama) ilkesi denir. Bunun nedeni, hukuka güveni sağlamaktır. Bunun sonucu olarak kişiler ancak işlemi yaptıkları, suç olarak öngörülen fiili işledikleri sırada yürürlükteki kurallara göre sorumlu tutulmaktadır. Bazen kanunlar, ayrıksı bir durum olarak, yürürlüğe girdikleri tarihten önceki olaylara ve işlemlere de uygulanır. Bu durum, özellikle ceza hukukunda geçerlidir. Bunun nedeni, ceza hukukunda sanığın lehine olan kanunun uygulanması ilkesinin geçerli olmasıdır.

Yer Bakımından

Hukuk kurallarının yer bakımından uygulanması, yürürlükte bulunan hukuk kurallarının nerede, hangi coğrafi alanda hüküm ifade edeceğini ve uygulanacağını anlatır. Hukuk kurallarının yer bakımından uygulamasında şahsîlik/kişisel ve mülkîlik (yerellik/yersellik) olmak biçiminde iki ilke vardır. Günümüzde her iki ilkenin birlikte uygulandığı görülmektedir. Bir ülkede bulunan herkese o devletin hukuk kurallarının uygulanmasını esas alan ilkeye, mülkîlik ilkesi denir. Bu ilkenin katı biçimde uygulanması bazı hakların kaybolmasına veya adaletsiz sonuçların ortaya çıkması şeklinde sakıncalara yol açabilir. Mülkîlik ilkesine göre, ülke içerisinde, kural olarak vatandaş-yabancı ayrımı yapılmaksın bulunan ülkenin hukuku uygulanır. Bu ilke çerçevesinde, Türkiye Cumhuriyeti topraklarında Türk hukuku uygulanır. Kişisel (Şahsilik) İlkesi uyarınca bir ülkenin yasaları vatandaşlarını yabancı ülkelerde de takip etmesi söz konusudur. Böylece ülke unsuru yerine vatandaşlık unsuru esas alınır ve vatandaş nerede, hangi ülkede bulunursa bulunsun, vatandaşı olduğu ülkenin hukuku uygulanır. Dolayısıyla bu ilkeye göre bir Türk vatandaşı dünyanın neresinde olursa olsun Türk hukuku uygulanacaktır.

Hukuk Sistemleri

Hukuk sistemi kavramı, hukuk kurallarının uygulanmasıyla ilişkilendirilen organların işleyiş yöntemleri ve yapısı ile bunlardan kaynaklanan hizmetlerin birlikteliğini anlatmak için kullanılmaktadır. Hukuk sistemlerinin sınıflandırması ortak nitelikleri bünyesinde toplayan farklı devletlerin hukuk düzenlerinin özelliklerinin ortaya konulması ve tasvirlerinin gerçekleştirilmesine imkân tanır. Hukuk sistemlerinin sınıflandırılmasında; tarih, değerlendirmeye tabi tutulan sistemde baskın olan ideoloji, hukuki mantık yöntemi, hukukun kaynaklarının ve hukuki kurumların kurucu anlayış ve düşüncesi ölçütlerin kullanılması mümkündür: Hukuk bilimi gelişiminde biçim, öncelikler ve ilkeler doğrultusunda tarih içinde toplumsal zorunluluklar ve normlardan oluşan bazı sistemler ortaya çıkmıştır.

Kara/Kıta Avrupası Hukuk Sistemi

Temellerini Roma hukukundan alan, derlenmiş yazılı kurallara dayanan, kamu hukuku-özel hukuk ayrımı ve adli yargı-idari yargı ayrılığının geçerli olduğu modern dünyadaki en yaygın hukuk düzenidir. Genellikle Kara Avrupa'sı memleketlerinde yani İngiltere hariç Avrupa ülkelerinde (örneğin; Almanya, Fransa, İspanya ve İtalya) uygulanan sistem Roma Hukuku'na dayanır. Bununla birlikte İspanya ve Portekiz'in sömürgeleri olan Güney Amerika ülkeleri ile Hollanda aracılığıyla Güney Afrika'da ve nihayet 1803 yılına kadar Fransız egemenliği altında kalan ABD'nin Luiziana (Louisiana) Eyaletinde Roma Hukuku'nun etkileri görülmektedir. Kara Avrupası'ndan İngiltere hariç Avrupa ülkeleri anlaşılır ve bu ülkelerin hukuk sistemlerinde, hukuk tedvin edilmiş, kanunlar yazılı ve kanun yapma yetkisinin sahibi, yasama meclisidir. İçtihatlar hukukun ancak yardımcı kaynağıdır. Bu sistemde özel hukuk-kamu hukuku ayrımı ve adli yargı-idari yargı olarak yargı ayrımı geçerlidir.

Anglo-Sakson Sistemi

Dünya ülkelerinin nüfuslarına göre yapılan hesaplama göre en yaygın kullanılan hukuk sistemi Anglo-Sakson Hukuk Sistemidir. Anglo-Sakson Hukuk Sistemi, günümüzde İrlanda, Birleşik Krallık bölgesi, İngiltere, Galler, Kuzey İrlanda, Avustralya, Yeni Zelanda, Bangladeş, Hindistan, Pakistan, Güney Afrika, Kanada, Hong Kong ve ABD benzeri ülkelerde uygulanmaktadır. Bazı ülkeler ise sistemden etkilenecek kısmen uygulamakta bu tarz ülkeler karma sistemi benimsemektedir.

Bu sistemin özellikleri şöyledir: Tedvin edilmemiştir. Hukuk, örf ve âdet kuralları ve çok sayıda mahkeme kararı ve dağınık hâlde bulunan çeşitli kanunlardan müteşekkil olup Kara Avrupa'sı ülkelerinde gözlemlendiği gibi temel kanunlardan yoksundur. Örf ve âdet, hukukun asli kaynakları arasında yer alır. Bu sistemde hâkimler bir örf ve âdet kuralı varsa bunu uygulamak zorundadırlar. İçtihadî niteliktedir. Bu Sistemde içtihad, hukukun bir kaynağıdır. Anglo-Sakson Sisteminde bir mahkemenin verdiği bir kararda ifade ettiği ilke veya kural, hukuk kaynağı olarak kabul edilir. Bu mahkeme önüne gelen benzer olaylarda bu ilke veya kurala göre karar verir. Keza üst mahkemelerin kararları da bütün alt mahkemeler tarafından izlenir. Kıta Avrupası ülkelerinde hâkimler, genel soyut kanun kurallarını somut olaylara uygulurlar. Kamu hukuku-özel hukuk ayrımı yoktur. Hukuk bütün dallarıyla aynı hukuktur ve buna "Common Law (ortak hukuk)" denir. Bu şu anlama gelir ki, özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar hangi hukuka göre çözümleniyorsa, devlet ile özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da aynı hukuka göre çözümlenir. Yargı birliği ilkesi geçerlidir. Mahkemeler genel olarak adli mahkemeler ve idare mahkemeleri şeklinde ikiye ayrılmamıştır. Tüm mahkemeler, değişik isimler taşısa da, aynı üst mahkemelere, nihayetinde tek ve en yüksek mahkemeye tabidir (örneğin, ABD'de Federal Yüksek Mahkeme). Bu şu anlama gelir, ister bir özel kişiye karşı

dava açılın, ister devlete karşı dava açılın, davalı veya davacı kim olursa olsun görevli mahkeme aynı mahkemedir.

İslam Hukuk Sistemi

İslam Hukuku'nun özellikleri, dinî kaynaklı, evrensel, devamlı, kolaylık ilkesini benimseme, bir hukukçular hukuku ve meseleci bir hukuk sistemi olarak sayılabilir. İslam Hukuku belirli bir zaman veya mekân ile kayıtlı olmaksızın bütün insanlığa hitap eder. Bütün zamanların hukuku oluşu bir manada İslam Hukuku'nun devamlılık hususiyetinin tezahürüdür. Bunun yanı sıra İslam Hukuku, millet, soy, belde ve din farkı aranmaksızın bütün insanlara uygulanabilir. İslamiyet, kendisinden önce gönderilmiş bütün ilahi ve beşeri hukuk sistemlerini yürürlükten kaldırma ve hukuk hayatının her sahasını düzenleme iddiasıyla gelmiş bir kurallar bütünüdür. İslam Hukuku dinsel ilkelere dayanır ve hukukun yaratıcısı olarak Kur'an görülür ayrıca çıkan bazı eksikliklerde Hz. Peygamberin (SAV) sözleri ve davranışları (Sünnet) dikkate alınır. Kıyas (analoji) ve İcma hukukun oluşumunda önemli paya sahiptir. Bu Hukuk Sistemi meseleci metoda uygun biçimde gelişmiştir. Çeşitli çözüm yolları, genel ve soyut nitelikte kurallardan ziyade, özel nitelikteki fetva kitaplarında derlenen fetvalara dayanır. İslam Hukuku sisteminde de aile, mülkiyet ve miras temel kurumlardır.

Sosyalist Hukuk Sistemi

Sosyalizm, liberalizmin aksine, değişim ve üretim araçlarının özel mülkiyet sisteminde reformu ve bunu da kollektifleştirerek yapmayı amaçlayan ekonomik ve siyasi bir doktrindir. Dolayısıyla hukuk ekonomik şartlara ve Marksist-Leninist doktrinde yer alan ekonomik düzene dayanır. Toplumun değiştirilerek yeni bir düzene geçilmesi amaçlanır. Sisteme özgünlüğünü veren sınıfsız bir toplum, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kaynakların adil dağıtımı, dayanışma, ferdiyetçiliğe karşı mücadele, kişisel

çıkarların üzerinde onlara galebe gelen toplumsal çıkarı savunuyor olmasıdır. Bu Sistem geçmiş dönemlerde başta Sovyetler Birliği olmak üzere, iktisadi sistem olarak sosyalizmi benimseyen komünist bloğu ülkelerde tatbik edilmekle beraber, sadece kitaplarda yazılı kalan ve uygulama imkânı bulamayan bir hukuk sistemidir. Çünkü komünist ülkelerde ferdin hak ve hürriyeti oldukça sınırlıdır ve yok denecek kadar azdır. Bunun neticesinde 1991 yılında başta Sovyetler Birliği olmak üzere Çin ve Küba hariç bütün komünist ülkeler komünizmden vazgeçerek demokrasiye geçmişlerdir.

Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayırımına İlişkin Ölçütler

Kamu hukuku ve özel hukuk ayrımı amaç ve sonuçlarından hareketle iki temel eksen üzerine oturtulmuştur. Konu açısından özel hukuk bireyler arasındaki ilişkileri yönetir, kurallara tabi kılar. Kamu hukuku devletlerle yerel yönetimleri (mahalli idareleri) ve kişiler arasındaki ilişkileri düzenler. Amaç bakımından özel hukuk kişisel çıkarlara ilişkindir. Kamu hukuku kamu yararını tatmine yardımcı olur ve kamu hizmetlerin sunulması ve yöntemleriyle ilgilidir.

Menfaat (Çıkar) Ölçütü

Bu ölçüte göre; kamu hukuku devlete ait menfaatleri, özel hukuk ise özel kişilere ait menfaatleri düzenleyen hukuk alanları olarak değerlendirilir. Kamu hukuku ve özel hukuk denildiğinde bunların ayrımının yapılabilmesi için dayanan teorinin büyük önemi vardır. Menfaat teorisi esas alınıyorsa, iki hukuk bölümü arasında ayırma gidebilmek için somut durumda kimin yararının korunduğu sorunu önem kazanır. Hakkın korunması kamunun çıkarına ilişkinse, bu durumda kamu hukuku kurallarının devreye girmesi söz konusudur. Ancak somut olayda korunan çıkar özel hukuk kişilerini ilgilendiriyorsa, bu durumda özel hukuk kuralları bahse konudur. Çünkü kişilerin çıkarı kural olarak özel hukuk kurallarında dikkate alınır.

Hukuki İlişkinin Tarafları Ölçütü

Bu teori, hukuki ilişkinin taraflarına göre bir ayırım önerir ve eğer hukuki ilişkinin taraflarından biri devletse, bu ilişki kamu hukuku ilişkisi; hukuki ilişkinin tarafları bireylerse bu ilişki özel hukuk ilişkisidir.

Egemenlik Ölçütü

İrade serbestisi ölçütünü esas alan teoriye benzer nitelikleri içeren egemenlik ölçütünü esas alan teoriye göre; hukuki ilişkinin taraflarından biri kamu yani devlet ve egemenlik hakkının kullanılması bahse konu olursa, hukuku ilişki kamu hukukuna tabi olarak şekillenir ve hüküm ve sonuç doğurur. Dolayısıyla bir hukuksal ilişkide veya faaliyette taraflardan birisi devlet ise ve egemenlik hakkını kullanması söz konusu ise, bu faaliyet ve bu faaliyeti düzenleyen kurallar kamu hukuku kurallarıdır. Özel hukuk ilişkisinde ise taraflar eşit konumdadır ve birinin diğer üzerinde herhangi bir üstünlüğü söz konusu değildir. Dolayısıyla kamu hukuku kuralları re'sen özel hukuk kurallarının ise tarafların talebi üzerine uygulanabilir. Re'sen uygulamadan kasıt; bir hukuk kuralının tarafların talebi olmaksızın, kendiliğinden uygulanmasıdır. Bunun yanında kamu hukuku kuralları emredici hukuk kurallarından oluşurken; yani taraflar bu hukuk kurallarının aksini kararlaştıramazken; özel hukukta ise tarafların aralarındaki hukuksal ilişkiye kendilerinin irade serbestisine göre kurabilmeleri mümkündür.

İrade Serbestisi (Hürriyeti) Ölçütü

İrade serbestisi ölçütünü esas alan teoriye göre; kamu hukuku kuralları emredicidir, yani bu kurallar hukuki ilişkinin taraflarınca değiştirilemez veya aksi kararlaştırılmaz. Özel hukuk ise esas olarak irade serbestisine dayanır, yani bu alanda taraflar hukuki ilişkinin içeriğini ve şartlarını serbestçe kararlaştırırlar.

Eşitlik Ölçütü

Eşitlik ölçütüne göre, bir hukuki ilişkinin tarafları eşit statüde ise ilişki özel hukuk ilişkisidir. Buna karşılık taraflar eşit statüde değilse, yani taraflardan biri diğerine göre üstün durumdaysa kamu hukuku ilişkisi söz konusudur.

Ölçütlerin Değerlendirilmesi

Özel hukuk-kamu hukuku ayırımına esas olmak üzere ortaya atılan ölçütlerin hiçbirisi tek başına ayırımı net olarak ortaya koymamaktadır. Ancak ölçütler bir arada değerlendirilerek yukarıda ifade edilen kamu hukuku ve özel hukukun özellikleri ile birlikte sağlıklı sonuçlar verebilir. Pedagojik yararlarının tartışılmazlığından öte, uygulama açısından da bazı hukuksal sonuçlarını da göz ardı etmemek gerekir. Günümüzde hukuki ilişkilerin daha karmaşık hale gelmesi ve çevre hukuku, internet hukuku, fikir ve sanat eserleri hukuku gibi yeni hukuk alanlarının ortaya çıkmasıyla birlikte kamu hukuku özel hukuk ayırımı büyük ölçüde anlamını yitirmiş bulunmaktadır

ÜNİTE 3: HAK KAVRAMI, HAKLARIN KAZANILMASI, KAYBI VE KORUNMASI

Giriş

Hukuk, aynı zamanda hak kavramının çoğulu olarak kullanılır ve haklar anlamına gelmektedir. Bu nedenle hak kavramı hukuk içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu üniteye hak kavramı, hakların çeşitli açılardan türleri, hakların kazanılması ve kaybı ile ulusal ve uluslararası korunma yolları ile hakların kazanılması ve kaybında iyiniyet ve dürüstlük kuralı ele alınacaktır. Ünitenin ilk başlığı altında hakkın niteliği ve unsurları üzerinde durulacak ve hakların ayırımına yer verilecektir. İkinci başlıkta kamu haklarının anlamı ve diğer kavramlarla arasındaki ilişkiler ortaya konulacak ve ardından da kamu haklarının sınıflandırılması, bu sınıflandırmanın anlamı ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

Hak Kavramı

Hukuk, hakkın çoğulu bir kavram olarak dilimizde haklar anlamına gelmektedir. Hukuk düzenleri hakları tespit eden ve koruyan, kullanımları için bireylere imkânlar sunan mekanizmalardır.

Hakkın Niteliği

Hakkın ne olduğu konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan öğretide geniş bir kitle tarafından yer verilmiş olan irade teorisi, menfaat teorisi ve karma teori belli başlılarıdır.

Hak, hukuk düzeninin bireylere tanıdığı irade gücüdür. Kısaca bu teoride hak, irade gücü ya da egemenliğidir. Kişi, kendi iradesini başka birine hukukun çizdiği sınırlar içerisinde kabul ettirebilmekte ve onu kendi iradesi yönünde hareket etme ye zorlayabilmektedir. Bu görüşün temelleri Alman hukukçu Friedrich Carl Von Savigny (1779-1861) tarafından atılmıştır. Bu teorinin en önemli savunucularından biri de Windscheid'tır (1817-1892).

Ünlü Alman hukukçusu Jhering (1818-1892) tarafından ileri sürülmüş olan diğer teori hakkı irade gücü ile değil menfaat kavramı ile açıklamıştır. Buna göre her hakkın amacı ve varlığı bir menfaate dayanır. Bu menfaat ise kimi zaman maddi nitelikte (yani parasal ölçümü olanlar), kimi zaman da manevi nitelikte (onur, kişilik, düşünce, inanç, özgürlük, vücut bütünlüğü gibi) olabilir. Fakat bireylerin sayısız menfaatlerinden söz edildiğine göre her menfaat bir hak mıdır? Jhering bu soruya olumsuz cevap vermektedir.

Günümüzde hakkın tanımında ne tek başına irade gücü ne de menfaat ölçütü kullanılmaktadır. Hak daha ziyade her iki

görüşün esasları bir araya getirilerek açıklanmaktadır. Bu yaklaşıma eklektik yaklaşım ya da karma görüş adı verilmektedir. Bu yaklaşımın öncüsü de ünlü düşünür Georg Jellinek'tir (1851-1911). Günümüzde de hakkın tanımında ve unsurlarının belirlenmesinde bu yaklaşım benimsenmektedir. Öyleyse hak, hukuk düzeninin tanıyıp koruma altına aldığı ve sahibini de çeşitli yetkilerle donattığı meşru menfaatlerdir.

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW

Hangi tür ve nitelikte olursa olsun bir haktan söz edebilmek için gereken unsurlar şunlardır:

Hak öznesi

Menfaat

Konu

Yaptırım

Yetki

Muhatap

Hakkın Konusu

Zaman zaman konuşmalar arasında "bu benim hakkımdır" ya da "böyle bir hakkın yok" gibi sözler duyarız. Ancak bu nitelemelerimizin her zaman doğru olmadığını da belirtelim. Kimi zaman bir şeyi hak olarak nitelememize rağmen onun hak olmadığını görürüz. İşte hakkın konusu hukuk düzeninin koruma altına aldığı çerçeveyi ve kişiye sunduğu yetkileri ifade eder. "Bu benim hakkımdır" sözü ancak hukuk düzeninde tanınıp koruma altına alınmışsa anlam ifade eder. İhlalcisi ve içeriği tam olarak belirginleştirilemeyen bir alandır. Hakkın yukarıda belirtilen niteliği ve içeriğinden hareketle hak kavramına dâhil olabilecek konuları şu başlıklar altında toplayabiliriz (Zevkliler, 1986: 96):

Malvarlığı hakları

Kişilik hakları alanı

Başka bir hak üzerindeki haklar

Başkaları üzerinde sahip olunan yetkiler ve korunan çıkarlar alanı

Hak Sahipliği

Hakkın en önemli unsurlarından birisi de hak sahipliğidir. Yukarıda da belirtildiği üzere sahibi olmayan bir haktan söz edilemez. Başka bir ifadeyle hak varsa sahibi de vardır. Kim ya da kimler hak sahibidir? Hakkın öznesi kimdir? Bu soruların cevabını hukuk düzenleri verir.

Bugün hukuk düzenleri iki tür varlığa kişi sıfatı tanımış ve böylece hak öznesi yapmıştır. Bunlardan bir grubu insanlar yani “gerçek kişiler”, diğeri ise insanlar tarafından meydana getirilmiş “tüzel kişiler”dir.

Günümüzde bütün insanlar hukuksal açıdan kişi sayılmaktadır. Bütün uluslararası bildirilerde, belgelerde ve anayasalarda insan, subjektif durumlara bakılmaksızın hak öznesi varlık olarak kabul edilmiştir. Gerçek kişi denilince de insan kastedilmektedir.

Tüzel kişilikler, 18. Yüzyıl sonrası süreçle birlikte hak öznesi olarak hukuk sahnesine çıkmışlardır. Roma hukukunda ve Orta Çağ’da tüzel kişilik tabiri bulunmamaktadır. Her ne kadar insanlar her dönemde çeşitli isimler altında birlikler kurmuşlarsa da bu birliklere, kendisini oluşturan insanlardan ayrı bir kişilik tanınmamıştır. Bireyciliğin ön planda olduğu Yeni Çağ’da ise zaten toplulukçu yapılar ve oluşumlara pek sıcak bakılmamıştır. Bu nedenle tüzel kişiliklerin daha ziyade Sanayi Devrimi ve sonrası süreçte ortaya çıkan yeni sosyal ve ekonomik ilişkilerin bir sonucu olarak hukuk düzenlerine girdiğini görmekteyiz. Aşağı da açıkça görüleceği üzere Tüzel kişiler, hukuksal rejimleri (tabi oldukları hukuksal statü) ve yapıları yönünden çeşitli türlere ayrılmaktadır.

Hukuksal rejimlere göre: Özel hukuk tüzel kişileri ve Kamu (hukuku) tüzel kişileri

Yapılarına göre: Kişi toplulukları, Mal toplulukları

“Özel hukuk tüzel kişilikleri” bireylerin özgür iradelerine dayalı olarak kurulan ve tamamen özel hukuk kurallarına göre faaliyet gösteren tüzel kişiliklerdir.

“Kamu hukuku tüzel kişilikleri” ya da kısaca “kamu tüzel kişileri” ise, bir kamu hizmetini yürütmek amacıyla kurulurlar. “Kamu tüzel kişileri, tek yanlı kamu hukuku tasarruflarıyla kurulup sona eren, üyelikleri isteğe bağlı olmayıp zorunlu sayılan, yönetimi ve denetimi kamu güçleri tarafından sağlanan, kamu hizmeti görüp kamu yararına çalışan ve kamu erkine sahip kılınan tüzel kişilerdir” (Serozan, 1994: 26).

İster özel hukuk isterse kamu hukuku tüzel kişilikleri olsun yapıları yönünden, kişi toplulukları ve mal toplulukları şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bunlardan “kişi toplulukları” kişilerin varlığını esas alır ve belirli bir amacın gerçekleştirilmesi için kişilerin bir araya gelmesini ifade eder. Sendika, dernek, siyasi parti, şirket, kooperatif bu anlamda özel hukuk tüzel kişileridir. “Mal toplulukları” ise bir malvarlığının belirli bir amacın gerçekleşmesi için tahsis edilmesiyle oluşmuş tüzel kişiliktir. Burada tüzel kişiliğe anlam veren malvarlığıdır. Örneğin, vakıflar bu anlamda bir özel hukuk tüzel kişiliğidir.

Kamu Hakları

Kamu hakları yerine, kamu özgürlükleri, temel haklar, temel haklar ve özgürlükler, insan hakları

gibi tabirler de kullanılmaktadır. Ancak bunlar içerisinde insan hakları deyimi, diğerlerinden daha farklı bir anlam ve içeriğe sahiptir.

İnsan hakları kaynağını doğal hukukta bulan geniş bir hak ve özgürlükler kataloğudur. Anayasalarda yer almamış olsalar da bu katalogda yer almış insan haklarından söz edilir. En geniş ölçekte haklar kataloğudur.

Haklar bir bütündür. Hangi nitelikte olursa olsun birbirleriyle yakın ilişkiler içerisinde. Birbirlerinden kesinkes ayrılmış ve birbirinden bağımsızlaşmış alanlar değildir. Aralarında sıkı bağlar bulunmaktadır. Her bir hak aslında hak denilen bütünün ayrılmaz parçalarıdır. Bu nedenle yapılan ayrımların temel amacının hak denilen bütüncül yapıyı anlamak ve öğrenme kolaylığı sağlamak gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır. Ayrıca her sınıflandırma gibi kamu haklarının da sınıflandırılmasının yapay ve nispi bir değer taşıdığı unutulmamalıdır. Diğer bir deyişle kamu haklarına dayalı ayrımların; yapanın anlayışına, ideolojik duruşuna ve kullandığı ölçütlere göre değişkenlik gösterebileceği belirtilmelidir (Oberdorf, 2011: 49; Sudre, 2012: 276). Kısaca ifade edilecek olursa her ayırım gibi kamu haklarına dayalı ayrımlar da mutlaklık ve kesinlikten uzaktır. Bir kategoride yer alan birçok hakkın diğerinde yer almaması için hiçbir sebep yoktur. Öte yandan “hakların bütünlüğü ilkesi” karşısında haklar arasında hiyerarşik ilişkiler (birinin diğerinden üstünlüğü) kurulamaz. 1982 Anayasası, “temel hak ve hürriyetler” deyimine yer verdiği kamu haklarını Jellinek’in oldukça eskiyen ve pek çok açıdan eleştirilen ama bugüne kadar da anayasalarda yaygın olarak kullanılan üçlü tasnifine göre düzenlemiştir.

Kişî Hakları ve Özgürlükleri

Sosyal ve Ekonomik Hak ve Ödevler

Siyasi Hak ve Ödevler

Çeşitli vesilelerle belirttiğimiz üzere hak ve özgürlükler sınırsız değildir. Olamaz da. Bu bakımdan yasama organına belli açılardan müdahale olanağı tanınmıştır. Ancak bu müdahale gelişigüzel yapılamaz.

Hakların durdurulması sınırlamadan farklıdır. Sınırlamada hak belirli çerçeveler içerisinde alınmış olmakla birlikte kullanımı devam etmektedir. Oysa durdurulmada hak adının da çağrıştırdığı üzere belirli bir süre içerisinde hiç kullanılmamaktadır. Dolayısıyla durdurma hakkın kullanımının bir süre için askıya alınmasıdır.

Kamu haklarının korunması bugün iki ölçekte ele alınmaktadır. Birincisi ulusal düzeyde koruma ikincisi ise uluslararası korumadır.

Devletin temel organları yasama, yürütme ve yargıdır. Bu nedenle devlet kaynaklı hak ihlalleri de bu organlardan gelir. Öyleyse hakların bu organların keyfi, hukuk dışı işlemlerine karşı korunması gerekir. Hukuk devletinin ve çoğulcu demokrasinin de gereği budur. İç hukuk düzenlerinde kamu haklarına yönelik ihlallerin önemli bir kısmı yürütmenin bireysel veya düzenleyici işlemlerinden kaynaklanabilir. Bu işlemlere karşı da bireylerin çeşitli koruma araçlarıyla donatılmış olması gerekmektedir. Bu amaçla kişilere çeşitli yollar sunulmuştur: İdari başvuru yolları, Yasama organına başvuru ve yargı yerlerine başvuru.

Bugüne kadar uluslararası sistemde kurulan en etkili koruma sistemini Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (Kısaca AİHS) görmekteyiz. Bu sistem Avrupa Konseyine üye Avrupa devletleri için geçerlidir. Sözleşme ilk defa kişileri uluslararası hukukun öznesi yapmıştır. Kişi, Sözleşmede düzenlenen haklardan birinin ihlali iddiasıyla ihlali gerçekleştiren devlet aleyhine

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

İnsan Hakları Mahkemesi'nde dava edebilmektedir.

Özel Haklar

Özel haklar, bireylerarası ilişkilerden doğan ve bireylerin birbirlerine karşı ileri sürebilecekleri haklar olarak tanımlanır. Bu açıdan bu hakların kazanılmaları, kaybı, el değiştirmesi, sınır ve çerçevesi, doğurduğu yükümlülükler genel olarak özel hukuk kurallarına tabidir. Kamu haklarının muhatabı devletken ve devlete karşı ileri sürülebilirken özel hakların muhatabı kişilerdir. Özel haklar şöyle sınıflandırılmıştır:

İleri sürülebilirlik çerçevesine göre: Mutlak haklar (mallar üzerinde, şahıslar üzerinde), Nispi haklar

Amaçlarına göre: Yenilik doğurucu (kurucu, bozucu, değiştirici), Yenilik doğurucu olmayan

Konularına göre: Şahıs varlığı, Mal varlığı

Devredilmelerine göre: Devredilebilir, Devredilemez.

Özel Hakların Kazanılması Yolları

Hakkın bir kimseyle hukuken bağlanmasına "hakkın kazanılması" denir (Özsunay, 1981: 318). Bir hakkın, sahibinin hukuk alanından çıkmasına, sahibiyile hukuksal ilişkisinin kesilmesine de "hakkın kaybı" veya "hakkın son bulması" denilir. Bir hakkın bir kişiye hukuken bağlanması aslen, devren, tesisen ve zamanaşımı yollarıyla gerçekleşir.

Özel Hakların Kazanım Yolları:

Aslen Kazanım,

Devren Kazanım,

Tesisen Kazanım,

Zaman Aşımı ile Kazanım

Özel Hakların Kaybedilmesi Yolları

Bir hakkın, sahibinin hukuk alanından çıkmasına, sahibiyile hukuksal ilişkisinin kesilmesine "hakkın kaybı" veya "hakkın son bulması" denilir. Hakkın kaybı da çeşitli yollarla ortaya çıkar.

Hakkın Kaybı Yolları:

Mutlak Kaybı,

Nispi Kaybı,

Zamanın Geçmesi İle Kayıp;

Zamanaşımı İle,

Hak Düşürücü Süre İle

Özel Hakların Korunması

Bir kimsenin haklarının başkalarının ihlal edilmesi durumunda kişilerin neler yapabileceği veya kişilere ne gibi yansımaları olabileceği sorusu hakkın korunması konusunu gündeme getirir.

Hakkın Bizzat Korunması Yolları: Bireylere haklarını kendilerinin koruması yetkisi kural olarak tanınmamıştır. Eğer kişiler haklarının ihlal edildiği iddiasındaysalar devletin yetkili organlarını harekete geçirmek durumundadır. Ancak hukuk düzenleri bazı durumlarda kişilere haklarını bizzat kendi güçleriyle koruma yetkisi ve araçları vermiştir. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

Haklı savunma (meşru müdafaa)

Zorda kalma (Izdırar hali)

Kuvvet kullanma yolu (İhkak-ı hak)

Herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüst davranış ilkelerine göre hareket

etmesi ve iyiniyetli olması gerekmektedir. Bu yükümlülükler hukukun evrensel ilkelerindendir. Bu iki temel ilke TMK'nin 2. Ve 3. Maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Bu ilkeler önce dürüstlük ilkesi ardından da iyiniyet ilkesidir.

ÜNİTE 4: HUKUKSAL İŞLEMLER VE ÇEŞİTLİ AÇILARDAN SINIFLANDIRILMASI HUKUKSAL EYLEM VE İŞLEMLER

Hukuksal olayların önemli bir kısmı insan iradesine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak insan iradesi dışında tamamen doğal nedenlere bağlı olarak gerçekleşmiş olan olaylar da söz konusudur. Hukuk düzenleri insan iradesiyle ortaya çıkan olayların tümüne sonuç bağlarken doğa olaylarının yalnızca belirli bir kısmını dikkate almaktadır.

Sayfa 120 Şekil 4.1'de görüldüğü üzere hukuksal olayların önemli bir kısmı insan davranışları ile meydana gelmektedir. Hukukun kendisine sonuçlar bağlamış olduğu insan davranışları ise şekilde de görüleceği üzere iki yolla gerçekleşmektedir. Hukuk dilinde bunlar "hukuksal eylem" (hukuki fiil) ve "hukuk-sal işlem" (hukuki işlem, hukuki muamele) olarak adlandırılmaktadır.

Bireylerin iradeleriyle ortaya çıkan ve hukukun kendisine sonuçlar bağlamış olduğu olaylara hukuksal eylem denilir. O halde bir hukuksal olaydan söz edilebilmesi için her şeyden önce insan davranışının varlığı ve hukukun da ona sonuç bağlamış olması gerekmektedir.

Hukuksal eylemlerimize hukuk kimi zaman hukuka uygun kimi zaman hukuka aykırı şeklinde sonuçlar bağlamıştır. Dolayısıyla hukuksal eylemler hukuka uygun eylemler veya hukuka aykırı eylemler şeklinde ortaya çıkar. Hukuksal eylemlerimiz bir irade açıklamasından kaynaklanabileceği gibi maddi bir eylemden de kaynaklanabilir.

Hukuksal İşlemler

Hukuksal işlemler, hukuk düzeninin kendisine sonuçlar bağlamış olduğu irade açıklamaları olarak tarif edilir.

Hukuksal İşlemlerin Unsurları

Tanımından da anlaşılacağı üzere hukuksal işlem iki unsurdan oluşmaktadır. Bunlar irade açıklaması ve hukuksal sonuçtur.

Hukuksal işlem irade açıklamasına dayanır. İrade bir şekilde dışa vurulmadıkça, beyana dönüşme-dikçe bir hukuksal işlemin varlığından söz edilemeyecektir.

İradenin açıklanmasında pek çok araçtan yararlanılır. Söz, yazı, tavır ve davranış kimi zaman mimik ve jestler irade açıklamasının araçlarıdır. Kişiler bu iradelerini kimi zaman açık, kimi zaman ise örtülü (zımni) biçimde açıklar.

Her açıklanan irade bir hukuksal işlem anlamına gelmez. O halde açıklama ya da beyanın hukukun sonuç bağlamış olduğu bir konuya ilişkin olması gerekir.

Hukuksal İşlem Ehliyeti

Hukuksal işlem ehliyeti, bir kimsenin kendi iradesiyle sahip olduğu haklar üzerinde sorumluluk doğurucu işlemlerde bulunabilmesi ehliyetidir.

Hukuksal İşlemlerde Şekil

Hukuksal işlemlerde şekil irade açıklamalarımız için başvurduğumuz usul ve formalitelerdir.

Hukuksal İşlemlerin Sınıflandırılması

Hukuksal işlem denilince her ne kadar alışlageldiği üzere özel hukuk işlemleri akla gelmekteyse de kamu hukukunda da pek çok işlem yapılmaktadır. Çünkü devlet içerisinde birçok kurum ve kuruluş aynı zamanda hukuksal bir kişiliğe sahiptir. Kişiliğe sahip olmanın doğal sonucu da elbette hak ve borçlara ehil olması ve hukuk düzeninde sonuçlar doğurucu irade açıklamalarında bulunabilmesidir.

Gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin kendi aralarında veya kamu tüzel kişileriyle irade özgür-lüğü ve eşitlik ilkesi çerçevesinde yapmış oldukları işlemleri özel hukuk işlemleri olarak tanımlayabiliriz.

Bu işlemlerde tarafların eşitliği ilkesi geçerlidir. İrade serbestliği söz konusudur. Hiç kimse bir işlem yapmaya zorlanamaz.

Özel hukuk işlemleri çeşitli ölçütlerden hareketle sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma sayfa 125'teki şekil 4.3'te görüldüğü üzere, göre beşe ayrılır:

Katılanların Sayısına Göre: Hukuksal işlemler işleme katılanların sayısı bakımından tek taraflı ve çok taraflı olmak üzere iki grupta toplanabilir. Yine çok taraflı işlemler kararlar ve sözleşmeler olmak üzere ikiye ayrılır.

İrade Açıklamasının Sonuçlarını Doğurduğu Zamana Göre: Açıklanan iradenin sonuçlarını ne zaman doğuracağı ölçütüne göre hukuksal işlemler iki grupta toplanmaktadır. Eğer açıklanan irade kişilerin sağlığında hüküm ve sonuçlarını doğuru-yorsa, "sağlararası hukuksal işlem", ölümün-den sonra doğuracaksa "ölüme bağlı hukuksal işlem"lerden söz edilir.

Karşılıklı Olup Olmamları Bakımından: Eğer bir hukuksal işlemde, bir taraf, elde et-tiği yarara karşılık yükümlülük altına giriyorsa bu işlem "karşılıklı (ivazlı) hukuksal işlem"dir. Genellikle, hukuksal işlemlerin büyük bir kısmı "karşılıklı"dır. Bu işlemlerde her iki tarafın yükümlülüğü yanı sıra, bir çıkarı söz konusudur. Taraflardan birinin herhangi bir yükümlülüğü olmamasına karşın bir çıkar elde ediyorsa bu tür işlemlere de "karşılıksız (ivazsız) hukuksal işlem" denir.

Malvarlığına Olan Etkisine Göre: Malvarlığı aktif ve pasiflerden oluşan bir bütünlüktür. Malvarlığının aktifi kişinin haklarını ve alacaklarını pasif kısmı ise kişinin borçlarını oluş-turur. İşte malvarlığına yaptığı etki açısından hukuksal işlemler borçlandırıcı işlemler ve tasarruf işlemleri olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bir kimsenin malvarlığının pasifini arttıran işlemlere borçlandırıcı işlemler denilir. Bu tür iş-lemelerin malvarlığının aktifinde herhangi bir etkisi yoktur. Bir kimsenin malvarlığının doğrudan aktifinde bir başkası lehine azalma veya değiştirme yahut sınırlama meydana getiren işlemlere tasarruf işlemleri denilir. Bunlar daha önceden doğmuş olan borcun veya yükümlülüğün yerine getirilmesiyle ilgilidir.

Sebebe Bağlılıklarına Göre: Sebep, hukuksal işlemlerden önce gelen ve o işlemi yapmaya sevk eden etkenlerdir. Başka bir deyişle sebep, bir hukuksal işlemin gerekçesidir. Bu bağlamda da her işlemin bir sebebi olup se-bepsiz bir borç ilişkisinden de söz edilemez. Bu-rada kastedilen de sebebin hukuksal işlemde gös-terilmesinin zorunlu olup olmamasıdır. İşte bu ölçüte göre de hukuksal işlemler sebebe bağlı ve sebepsiz işlemler olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.

Hukuksal İşlemlerde İrade Sakatlıkları

Hukuksal işlemlerin geçerliliği için irade ile açıklama arasında bir uygunsuzluk olmaması gerekir. Ancak sayfa 129'daki Şekil 4.6'da görüldüğü gibi, kimi zaman bilerek ve isteyerek kimi zamansa istenilmeksizin uygunsuzluk gerçekleşir.

Bilerek ve İsteyerek Yapılan İrade Sakatlıkları: İşlemin türü ve niteliğine göre tek kişi tarafından veya birden fazla kişi tarafından karşılıklı olarak ortaya konulabilir. Bunları gizli kayıt, şaka ve danişıklı işlem olmak üzere üç grupta toplayabiliriz.

İç iradeyle, açıklanan irade arasındaki uyum-suzluğun istenmeksizin meydana geldiği durumlar, sayfa 131'deki şekil 4.8'de görüleceği üzere hata (yanılma), hile (aldanma/aldatma) ve tehdittir (ikrah-korkutma). İşte, iradesi bu şekilde sakatlanmış olan kişiler yapmış olduğu işlemle bağlı değildir. Ancak karşı taraf açısından bu işlemler geçerlilik taşır. İrade sakatlığı hallerinin yaptırımı iptal edile-bilirliktir. Bu nedenle iradesi bu durumlardan bi-risiyle sakatlanmış kişi, işlemi geçersiz kılmak isti-yorsa hatayı, hileyi öğrendiği veya tehdidin ortadan kalktığı andan itibaren bir yıl içinde işlemle bağlı kalmak istemediğini (feshi ihbar) karşı tarafa bil-dirmek zorundadır. Eğer bu süre içerisinde bu bil-dirim yükümlülüğünü yerine getirmemişse işlemi onamış sayılır.

Kamu Hukuku İşlemlerine Genel Olarak Bakış

Kamu hukuku işlemleri ile devletin yasama, yürütme ve yargı organlarının işlemleri kastedilir. Bu işlemlere ait irade açıklamaları yetkili organları eliyle gerçekleşir.

Yasama İşlemleri

TBMM, Türk milleti adına yasama yetkisini kullanan organdır. TBMM, yasama iradesini ya kanun ya da karar yoluyla açıklar. Bu işlemlerin yapılışına ilişkin usul ve esaslar Anayasa ve TBMM İçtüzüğünde gösterilmiştir. Her iki işlem de TBMM iradesiyle gerçek-leşmekteyse de doğurduğu sonuçlar farklıdır. TBMM'nin kanun adı altında açıkladığı irade Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasaya aykırı kurallar taşıması halinde bunlar iptal edilir.

TBMM kararları, TBMM'nin iç işleyişini, ken-di çalışma usullerine ve diğer organlarla olan ilişkilerini düzenleme altına alırlar. Bu kararlar vatan-daşları doğrudan ilgilendirmez ve onlara yönelik kurallar içermez.

TBMM kararı adını alan yasama işlemleri de yapıları bakımından kanunlar ile aynı usule tabi olsalar dahi Anayasada sayılan istisnalar dı-şında Anayasa Mahkemesinin anayasaya uygun-luk denetimine tabi değildirler.

Yürütme İşlemleri

2017 Anayasa değişiklikleriyle getirilen yeni hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı yürütmenin tek yetkilisidir.

Bu sıfatla yürütmeye dair işlemlerin önemli bir kısmı doğrudan kendisinin imzasını taşımakta-dır. Bu işlemlerin bir kısmı genel düzenleyici nite-likte (kural işlemler) bir kısmı ise bireysel nitelikte-dir.

Cumhurbaşkanlığı kararnameleri Cumhurbaş-kanının doğrudan Anayasa'dan kaynaklanan ve yürütme alanına ilişkin aslî nitelikte kurallar koy-ma yetkisidir. Cumhurbaşkanı, yine kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını göstermek amacıyla da yönetmelik ve yönetmelik statüsünde düzenleyici işlemler (adsız düzenleyi-ci işlemler) çıkartma yetkisine sahiptir .

Cumhurbaşkanlığı kararnameleri" ile "Cum-hurbaşkanı kararları" arasında en önemli farklılık bunların denetimleri yönündendir. Çünkü bir tek Cumhurbaşkanlığı kararnameleri denilen asli dü-zenleyici işlemler Anayasaya uygunluk

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

denetimi açısından Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi-dir. Cumhurbaşkanının türev düzenleyici işlemleri ise Anayasa ve kanunlara uygunluk bakımından Danıştay'ın denetimine tabidir.

Cumhurbaşkanının genel düzenleyici işlemler dışında kalan Anayasa ve kanunlarda kendisine verilen yetkilerin kullanılması aracı olarak bireysel nitelikli kararnamelere karşı açılacak davaların gö-rölme yeri idari yargı yerleridir.

İdari işlemler, idari makamların mevzuatın kendilerine vermiş olduğu görevleri yerine getirmek için kamu hukuku alanında yaptıkları tek yanlı ve derhal yürütülebilir işlemlerdir. Beş unsuru bulunmaktadır. Bunlar: İdari işlemin yetki, şekil, sebep, konu ve amaç.

Yargı İşlemleri

Yargı organının hukuksal uyumazlıkları çözen kararları yargısal işlemlerdir. Bu kararların usul ve esasları ve denetimi usul kanunlarında gösterilir.

Mahkemeler, yargısal kararlarını doğrudan ha-rekete geçerek veremezler. Sorunun mutlaka yargı organına ilgililer tarafından götürülmesi gerekir.

Her yargı organı kendi görevine giren uyumazlıklarla görevlidir. Görevine girmeyen konular hakkında işlem ve karar veremezler .

Diğer yandan yargı organlarının yapmış olduğu tüm işlemler yargı işlemi değildir.

Yargının yönetimini ve bürokratik işlemlerini gerçekleştirmek üzere Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) görevlendirilmiştir Kurul bir yargı organı olmayıp tamamen idari nitelikte bir birimdir. Adli ve idari yargı hâkim ve savcılarının mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri, atanma-ları, görev yeri değişiklikleri, disiplin işlemleri ve görevlerine son verilmeleri hususunda bu kurul yetkilidir Kurulun kararları idari niteliktedir. Ancak meslekten çıkartma cezaları dışında kalan kararlarına karşı yargı yerine başvurulamaz.

ÜNİTE 5: KİŞİ VE KİŞİLİK KAVRAMLARI

GİRİŞ

Kişilik kavramı birbirinden farklı iki anlamda kullanılmaktadır. Dar anlamda kişilik, haklara ve borçlara sahip olmayı ifade etmekte ve hak ehliyetini karşılamaktadır. Geniş anlamda kişilik ise sadece hak ehliyetini değil, fiil ehliyeti ile bir-likte kişinin kişisel hallerini ve kişilik haklarını da içine almaktadır.

Kişisel haller, bir kişiyi diğer kişilerden ayıran ve hukuk düzeninin kendilerine birtakım sonuçlar bağladığı niteliklerdir. Bunlar kişinin yaşı, cinsiyeti, nesep durumu ve evli-bekâr-dul olmasıdır.

Kişilik hakları ise kişilerin maddi, manevi ve ekonomik bütünlüğü ve varlıkları üzerinde sahip bulundukları mutlak haklardır. Bunlar vücut bütünlüğü, sağlığı, ismi, şeref ve haysiyeti, resmi, hürriyetleri ve sır çevresidir.

TMK. M.23, kişilik haklarının hukuki işlemlerle insani duygulara, hukuk ve ahlak kurallarına aykırı derecede kısıtlanamayacağı ilkesini koyar.

Kişiler hukukunun temel kavramı kişidir. Hukukta iki kişi vardır. Bunlar gerçek kişiler (hakiki şahıslar) ve tüzel kişilerdir (hükmi şahıslar).

Gerçek Kişiler

Modern hukuk düzenleri, cinsiyet, ırk, din, dil vs. Gibi farklar gözetmeksizin bütün insanları birer “kişi” olarak kabul etmektedirler. Roma hukuku sadece hür olanları kişi sayıyor, buna karşılık köleler bir eşya sayılıyor ve hukuki muamelelere konu oluyorlar, yani satılabilirler ve kiraya verilebilirlerdi. Bugün artık bütün insanlar hukukta gerçek kişidir.

Kişiliğin Başlangıcı

Medeni Kanunumuz madde 28’e göre kişilik “çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar” ve haklara ve borçlara sahip bir varlık niteliği kazanır. Bu andan itibaren kişi bir başkasına mirasçı, bir aynı hakkın sahibi, bir borç ilişkisinin tarafı olabilir. Kanun, kişiliğin başlaması için iki şart vardır. Bunlar, çocuğun ana rahminden canlı olarak ayrılmasını ifade eden sağ doğum ve çocuğun anadan ayrılmasını, ana rahmi dışında bağımsız bir varlık kazanmasını ifade eden tam doğumdur. Çocuğun yaşama süresi önemli değildir.

Kişiliğin Sona Ermesi

Kişiliği sona erdiren en tabii sebep ölümdür. Bu andan itibaren kişi hak ve borç sahibi olmayacaktır. Ha-yattayken edindiği haklar ve borçlar mirasçılara intikal edecektir. Bir kimsenin doğduğu anda, sağ mı ölü mü doğduğunun tespitinde de aynı verilere başvurulacaktır. Bu konuda en önemli nokta kişinin ölüm anının tespitidir. Kişiye ait hak ve borçların mirasçı olarak kimlere intikal edebileceği açısından önemlidir.

Ölüm Karinesi

Bir hakkın kullanılması için bir kimsenin hayatta veya ölü olduğunu ya da bir kimsenin öldüğü anda hayatta olduğunu iddia eden kişi bunu

ispatlamakla yükümlüdür. Birden fazla kişiden hangisinin önce, hangisinin sonra öldüğünü tespit mümkün değilse bunların hepsi aynı anda ölmüş sayılacaktır (TMK. M. 29/II). Buna “birlikte ölüm karinesi” adı verilmektedir. Ölümüne kesin gözle (muhtakak) bakılacak bir halde kaybolan ve cesedi bulunmayan kişinin ölmüş sayılmasına “ölüm karinesi” adı verilmektedir.

Gaiplik

Kişinin ölü mü sağ mı olduğu belirsiz ise; kişinin ölü mü sağ mı olduğunun bilinmesinde birçok açıdan yarar vardır. Bunu düşünen kanun koyucu TMK.’da kişiliği sona erdiren bir sebep olarak gaiplik kurumunu düzenlemiştir (TMK. M. 32-35, ayrıca 1587 sayılı Nüfus Kanunu m. 40). Kişiliğin gaiplik yoluyla son bulması için şu şartlar gereklidir;

Gaipliği gerektiren bir olayın varlığı

Belli bir sürenin geçmiş olması

Kişinin ölüm tehlikesi içinde kaybolmasının söz konusu olduğu hallerde, bu olayın gerçekleştiği tarihten itibaren bir yıl, uzun zamandan beri haber alınamama haline dayanan gaiplikte ise son haber alma tarihinden itibaren beş yıl geçmesi

Mahkemenin gaiplik kararı vermesi

Gaiplik kararı ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı günden başlayarak hüküm doğurur (TMK. M.35/II).

Kişilerin Ehliyetleri

Ehliyet kavramı mahiyetine göre iki çeşide ayrılır: “hak ehliyeti” ve “fiil ehliyeti”.

Hak Ehliyeti

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Hak ehliyeti, kişinin haklara ve borçlara sahip olabilme ehliyetidir (TMK. M.8). Buna göre hak ehliyeti kişi kavramı ile eş anlamlıdır. Kişilik sağ ve tam olarak doğumla başladığına göre herkes sağ olarak doğduğu anda hak ehliyetine sahip olur. Medeni Kanunumuz çocuğun sağ ve tam doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü tarihten itibaren hak ehliyetini elde edeceğini mirasçı olabilme açısından açıkça düzenlemektedir.

Fiil Ehliyeti

Fiil ehliyeti, kişinin bizzat kendi davranışlarıyla haklar ve borçlar yaratabilme ehliyetidir (TMK. M.9). Kişi kendisine haklar temin eden, kendisini borç altına sokan fiil ve işlemleri bizzat yaratabiliyorsa fiil ehliyetine sahiptir.

Fiil ehliyetinin şartları; ayırt etme gücüne sahip olmak, ergin olmak ve kısıtlı olmamaktır.

Fiil ehliyetinin kapsamından; hukuki işlem yapmaya ehil olmak, haksız fiillerden sorumlu olmak ve nihayet bir davanın tarafı olmak anlaşılır.

Fiil ehliyeti bakımından gerçek kişiler dörde ayrılır:

Tam ehliyetliler

Sınırlı ehliyetliler

Sınırlı ehliyetsizler;

Ayırt etme gücüne sahip küçükler

Ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar (TMK. M. 16).

Tam ehliyetsizler

Tüzel Kişiler

Hukukta kişi, haklara ve borçlara sahip olabilen varlıklar sadece insanlardan ibaret değildir. Hukuk düzenleri, insanlardan ibaret bulunan gerçek kişilerin yanında, belli bir gayeyi gerçekleştirme amacına yönelmiş olan kişi ve mal topluluklarına da haklara ve borçlara sahip olabilme iktidarını tanımışlardır ki bunlara tüzel kişiler ya da hükmi şahıslar denmektedir. Tüzel kişilik, belli bir gayeyi gerçekleştirmek üzere bağımsız bir varlık halinde teşkilatlanmış olup, haklara ve borçlara sahip olma iktidarı hukuk düzenince tanınmış bulunan kişi ve mal topluluklarıdır. Tüzel kişiler başlı başına bir varlığa sahip bulunduklarından dolayı ömürleri de gerçek kişilerininki gibi sınırlı değildir.

Tüzel Kişilikle İlgili Teoriler

Hukuk sistemleri tarafından kabul edilen tüzel kişilerin hukuksal niteliğini açıklayan teorilerden varsayım (fiksiyon: farazilik) teorisi hak ve borçlara sahip olabilen tek varlığın insanlar olduğunu, toplumsal yaşamın zorunlulukları nedeniyle tüzel kişiliklere kişiliğin tanınmasının tamamen bir varsayımdan ibaret bulunduğunu kabul eder. Bu teoriye göre tüzel kişiler bir kişiliğe sahip değildir.

Bu görüşün karşısında yer alan ve hâkim olan teori gerçeklik teorisine göre tüzel kişiler toplumsal yaşamın zorunluluklarından doğan gerçek varlıklardır.

Tüzel Kişiliğin Unsurları

Bir kişi ya da mal topluluğunun tüzel kişi niteliğini kazanabilmesi için "tüzel kişiliğin zorunlu unsurlarını" bünyesinde barındırması gerekir.

Sürekli amaç

Örgütlenme

Kanunî şekle tabi olma

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Tüzel Kişiliğin Başlangıcı

Tüzel kişiliğin hangi anda kişilik kazandığını belirlemek amacıyla üç sistem geliştirilmiştir;

Serbest kuruluş sistemi

İzin (müsaade) sistemi

Tescil sistemi

Tüzel Kişilerin Türleri

Tüzel kişiler, çeşitli kıstaslara göre ayrıma tabi tutulabilirler.

Yapılarına Göre

Türk Hukukuna göre tüzel kişiler iki farklı yapıda kurulabilirler;

Kişi toplulukları

Mal toplulukları

Tâbi Oldukları Hukuka Göre

Tâbi oldukları hukuka göre tüzel kişiler ikiye ayrılır:

Kamu hukuku tüzel kişileri

Kamu idareleri

Kamu kurumları

Özel hukuk tüzel kişileri

Dernekler

Vakıflar

Şirketler

Gayeleri (Amaçları) Bakımından

Yukarıda da ifade edildiği üzere tüzel kişiler çeşitli amaçlar çerçevesinde kurulabilir. Bu

amaçlar arasındaki belirgin ayrım kazanç paylaşma amacı güdüp gütmemesidir.

Özel hukuk tüzel kişileri bakımından iktisadi bir amacı olmayan, yani kazanç paylaşma amacı gütmeyen özel hukuk tüzel kişileri dernekler, vakıflar, sendikalar ve siyasi partilerdir.

İktisadi bir amaç çevresinde kurulmuş özel hukuk tüzel kişileri ise TTK.'da düzenlenen limited şirketler, anonim şirketler, komandit şirketler ve kollektif şirketler; Kooperatif Kanunu ile düzenlenen kooperatifler ile Avukatlık Kanunu m. 44'e göre oluşturulmuş avukatlık ortaklıklarıdır.

Kuruluş Tarzları ve Faaliyet Konuları Bakımından

Tüzel kişiler kuruluş tarzı ve faaliyet konuları bakımından kazanç elde etme amacı güden tüzel kişiler ve kazanç elde etme amacı gütmeyen tüzel kişiler olarak ikiye ayrılır. Kazanç elde etme amacı güden özel hukuk tüzel kişileri ticaret şirketleri ile kooperatiflerdir. Ticaret şirketleri kendi içinde kollektif, komandit, limited ve anonim şirketler olarak dörde ayrılır.

Kazanç elde etme amacı gütmeyen özel hukuk tüzel kişileri ise dernekler, vakıflar ve sendikalar. Bunlardan dernekler kazanç elde etme amacı gütmese bile derneğin amacını gerçekleştirmek doğrultusunda ticari işletme işletebilirler. Eğer ticari işletme işleten dernek kamu yararına çalışan dernek statüsüne sahipse tacir sıfatı almaz (TTK. M. 16).

Tüzel Kişiliğin Ehliyetleri

Tüzel kişiler de tıpkı gerçek kişiler gibi hak ve fiil ehliyetlerine sahip olurlar. Ancak onların bu

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

eh-liyetlerini kazanmaları, kullanmaları ve kaybetmeleri gerçek kişilerden oldukça farklıdır.

Hak Ehliyeti

Tüzel kişilerin hak ehliyetini elde etmesi aslında bir anlamda gerçek kişilerin hak ehliyetini kazanmasına benzerlik gösterir. Tüzel kişiler de kuruldukları anda hak ehliyetlerini kazanır. Hak ehliyetinin kazanılması tüzel kişiyi, tüzel kişilikle bağdaşmayan haklar dışında (TMK. M. 48), tüm haklara ehil yapar. Tüzel kişilerin hak ehliyeti de kural olarak tam hak ehliyetidir.

Tüzel kişilerin hangi haklardan yararlanıp yararlanamayacağını üç farklı kategoride inceleyebiliriz. Daha önce ifade ettiğimiz gibi tüzel kişiler bazı haklardan yararlanamazlar. Tüzel kişiler reşit olamaz, yasal temsilci ya da vasi olarak atanamaz, kayyım olamaz.

İntifa hakkı devredilemeyen ve mirasçılara geçmeyen bir haktır ve bu yüzden gerçek bir kişiye verildiğinde her halde onun ömrü ile sınırlanmış olur. Oysa tüzel kişilerin yüzlerce yıl varlığını sürdürmesi ve hatta hiç ortadan kalkmaması ihtimali vardır. Bu yüz-den kanun koyucu intifa hakkının tüzel kişilere en fazla yüz yıl süreyle tanınabileceğini düzenlemiştir (TMK. M. 797/II).

Fiil Ehliyeti

Fiil ehliyeti, tüzel kişiler bakımından da kişinin kendi fiilleri ile hak kazanabilmesi ve borç altına girebilmesini ifade eder.

Tüzel Kişilerde Fiil Ehliyetinin Kazanılması:

Tüzel kişinin fiil ehliyetini kazanması kanuna ve kuruluş belgelerine göre zorunlu olan organlarının oluşturulması ile gerçekleşir (TMK. M. 49). Hak ehliyetinin kazanılması ile fiil

ehliyetinin kazanılması birbirinden kural olarak farklıdır.

Tescil sistemine bağlı olarak kurulan tüzel kişiler bakımından durum biraz farklılık arz eder. Zira incelemeyi yapan tescil makamı, zorunlu organların oluşturulup oluşturulmadığını da denetleyecek ve bu organlardan biri ya da birkaçı oluşturulmamışsa tescil etmeyecektir. Dolayısıyla hak ehliyeti de kazanamayacaktır. Ancak tüm zorunlu organların oluşturulduğunu tespit ederse tescili gerçekleştirecektir. Böylece tescil anında hem hak ehliyeti hem de fiil ehliyeti kazanılacaktır.

Kanun koyucu tarafından aranılan zorunlu organlar tüzel kişinin niteliğine göre farklıdır. Derneklerde genel kurul, yönetim kurulu ve denetleme kurulu zorunlu organ olarak aranırken vakıflarda yönetim organı zorunlu organ olarak aranmıştır.

Tüzel kişilerin zorunlu organlarının sonradan kaybedilmesi halinde fiil ehliyeti de ortadan kalkar. Böyle bir durumda zorunlu organlar oluşturuluncaya kadar vesayet makamı (sulh hukuk mahkemesi) tarafından bir kayyım atanarak tüzel kişinin malvarlığının idaresi sağlanır. Ancak zorunlu organların bulunmaması süreklilik arz ediyor ise bu durumda tüzel kişilik sona erer.

Organ Kavramı: Organ kavramından anlaşılması gereken, tüzel kişinin organizasyonu (örgütü) içerisinde yer almakla birlikte tüzel kişinin iradesini oluşturmayı ve bu iradeyi açıklayarak tüzel kişinin fiil ehliyetini kullanmasını sağlayan kişi ya da kişi topluluklarıdır.

Tüzel Kişinin Fiil Ehliyetinin Kapsamı: Yukarıda açıklandığı üzere tüzel kişilerin fiil ehliyeti, onların organları tarafından kullanılır. Nitekim

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

TMK. M. 50/II bunu “Organlar, hukukî işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar.” Düzenlemesi ile açıkça ifade etmiştir.

Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi

Tüzel kişiler, insanlar gibi hayatları sınırlı olan varlıklar değildir; varlıkları uzun zaman devam edebilir. Türk pozitif hukuk sistemine göre tüzel kişilik öngördüğü amacın gerçekleşmesi, öngördüğü amacın gerçekleşmesinin fiilen veya hukuken imkânsız hale gelmesi durumunda, belirli bir süre faaliyette bulunmak için kurulmuşsa bu sürenin tamamlanması durumunda, feshine karar verildiği takdirde, eğer idari makama kanun tarafından yetki verilmişse, bu makamın tüzel kişiliği sona erdirmeye kararı vermesiyle sona erer. Kamu hukuku tüzel kişileri kanunla kurulurlar ve ancak kanunla sona erdirilirler.

Sona Erme Şekilleri

Türk Medeni Kanunu tüm özel hukuk tüzel kişilerini kapsayacak sona erme sebepleri düzenlenmemiş, yalnızca medeni hukuk tüzel kişileri (dernekler ve vakıflar) için ayrı düzenlemeler getirmiştir. Ancak bununla beraber tüzel kişilerin sona erme şekli bakımından aslında yalnızca iki farklı şekil öngörülmüştür. Bunlar infisah ve fesihtir.

İnfisah (Dağılma): İnfisah yani dağılma, tüzel kişinin kendi kendine sona ermesidir.

Tüzel kişinin kendiliğinden sona ereceği haller şunlardır:

Tüzel kişi, süreklilik arz edecek şekilde borç ödemekten aciz hale gelebilir.

Gerekli yeter sayının bulunamaması sebebiyle dernek genel kurul toplantısının ikinci çağrıyla rağmen yapılamaması.

Yine dernekler bakımından ilk genel kurul toplantısının yapılamaması ve zorunlu organların oluşturulamaması

Dernek, belirli bir süre faaliyette bulunmak üzere kurulmuşsa dernek tüzüğünde öngörülen sürenin dolması.

Hem dernekler hem de vakıflar bakımından amacın gerçekleşmesi veya imkânsızlaşması da kendiliğinden sona erme sebeplerindendir.

Fesih (Dağıtılma): Fesih, tüzel kişilerin sona erme şekillerinden bir diğeridir. Tüzel kişilerin feshini dernekler ve vakıflar bakımından ayrı ayrı incelemek isabetli olacaktır.

Dernekler bakımından fesih iki farklı şekilde olabilir:

Dernek kendi kendini feshedebilir.

Derneğin feshi bir mahkeme kararıyla olabilir.

Sona Eren Tüzel Kişiliğin Mallarının Durumu

Türk Medeni Kanunu dernek ve vakıflar tüzel kişiliklerinin sona erme sebeplerini ayrı maddelerde düzenlemiş olsa da 53 ve 54. Maddelerinde tüzel kişiliğin sona ermesi halinde malvarlığının tasfiyesini ve tashihini genel hüküm niteliğinde düzenlemiştir.

Tasfiye: Tüzel kişiliğin sona ermesi ile o tüzel kişinin hukuki ilişkilerinin de sona erdirilmesi gerekliliği doğar. İşte tasfiye, kişiliği sona eren tüzel kişinin hukukî ilişkilerini de sona erdirmeye anlamına gelir. Tasfiye esnasında tüzel kişinin alacakları tahsil edilip malvarlığı da paraya çevrilir ve ayrıca borçları da ödenir. Tasfiye aşamasında aslında tüzel kişilik mutlak olarak sona ermiş değildir. Bu aşamada tüzel kişinin amacı, tasfiye amacı olarak değişir ve yalnızca

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

bu amaçla sınırlı olmak üzere tüzel kişiliğini devam ettirir. Tasfiye, sulh hukuk mahkemesi tarafından yürütülür ya da mahkeme bu işin yürütülmesi için tasfiye memuru atayabilir.

Tahsis: Tasfiye sonucunda tüzel kişinin tüm borçları ödenmiş ve geriye belirli bir miktar para kalmış olabilir. İşte bu paranın kime tahsis edileceği meselesi tüzel kişinin sona erme şekline ve türüne göre farklı şekillerde düzenlenmiştir.

Tüzel kişinin infisahı ya da kendini feshetmesi halinde tahsis, dernek tüzüğünde ya da vakıf senedindeki hükümlere göre yapılacaktır.

Dernekler ve Vakıflar

Kazanç paylaşma dışında kalan belli ve ortak bir ideal amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek kişinin bir araya gelmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiye dernek denir. Dernekler, kişi topluluğu türündeki tüzel kişilerdendir. MK'ya nazaran daha yeni ve özel bir kanun olması nedeniyle Dernekler Kanunu'nun kullandığı dernek sözcüğü genel kabul görmektedir. (TMK. M.56-100). (DK. M. 1). Bir derneğin kurulabilmesi için asgari kişi sayısı belirlenmiş olduğu halde, azami kurucu ya da üye sayısına ilişkin kanunlarımızda bir sayı belirlenmemiştir.

Hısımlık, Ad ve Yerleşim Yeri

Kişiler hukuku yalnızca kişiyi değil onun yaşamsal çevresini de düzenler.

Kişilerin Hısımları

Hısımlık, gerçek kişiler ile diğer bazı gerçek kişiler arasında doğal ya da belirli hukuki ilişkiler sonucu kurulan ve belirli hukuki sonuçları bulunan bağıdır. Doğal olarak bulunan hısımlığa

kan hısımlığı, hukuki ilişki neticesinde kurulan hısımlığa ise kayın hısımlığı denir. Bunun dışında bir de evlatlık ilişkisi ile kurulan hısımlık vardır.

Kan Hısımlığı

Medeni Kanun'un tanımına göre kan hısımlığı, "biri diğerinden gelen ya da ortak bir kökten gelenler arasındaki" hısımlıktır. Kan hısımlığı, evlenme yasağı, yasal mirasçılık ve saklı paylı mirasçılığın tespiti, vesayet gibi konular bakımından önemlidir. Kan hısımlığı aşağıdaki türlerde olur:

Altsoy-Üstsoy Hısımlığı

Yansoy Hısımlığı

Kan Hısımlığının Derecesi

Sözleşmeye Dayanan Hısımlık

Kayın hısımlığı

Evlatlık ilişkisinden doğan hısımlık

Olarak gruplandırılabilir.

Hısımlık İlişkisinin Hukuki Sonuçları

Hukukumuzda birtakım evlenme engelleri düzenlenmiştir. Bunlardan biri de belirli derecedeki hısımlar arasındaki evliliğin yasaklanmış olmasıdır. Bu anlamda TMK. M. 129, derecesi ne olursa olsun altsoy ve üstsoy kan hısımları arasında evlenmeyi yasaklamıştır. Yine aynı hükme göre üçüncü dereceye kadar yansoy kan hısımları (yeğen ile dayı, hala vb.) ile evlenmek de yasaktır. Aynı maddenin ikinci bendi kayın hısımları bakımından da bir evlenme yasağı getirmiştir. Buna göre kayın hısımlığını kuran evlilik sona ermiş olsa bile eşler birbirlerinin altsoy-üstsoy kan hısımları ile evlenemezler.

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Kişilerin Adları (İsimleri) ve Korunması

Her gerçek kişinin kendisini diğerlerinden ayırmak için ona verilen bir adı ve soyadı bulunmak-tadır. Bizim hukukumuzda soyadı aileden gelirken adın konulması hakkı ise ana ve babaya tanınmıştır (TMK. M. 339/IV).

Ad Çeşitleri: Ad veya Medeni Kanun'un ifadesiyle isim, bir kimseyi diğerlerinden ayırmaya yarayan, onu belirleyen bir kelimedir. Ad, bir kimsenin kişiliğini dışa karşı tanıtan sembolik bir kelime olduğundan ad üzerindeki hak da kişilik haklarındanadır.

Ad kavramı oldukça geniş bir içeriğe sahiptir. Ad kavramına öncelikle bir kişinin öz ve soyadı girdiği gibi müstear ad (mahlas), lakap, ticaret unvanı ve işletme adı da geniş anlamda ad olarak nitelendirilebilir.

Aynı aileye mensup olan kişileri birbirlerinden ayırmaya yarayan isim, öz ad veya ön addır. Öz ad çocuk doğduğu zaman ona ana ve babası tarafından verilir. Evlilik dışında doğumda ise çocuğun öz adı anası tarafından tespit edilir.

Bir kişinin belli bir aileye mensubiyetini belirten isim, soyadıdır. Her gerçek kişinin öz adından başka bir de soyadı vardır. Yeni doğan çocuklar soyadını doğumla birlikte kanundan ötürü kazanırlar. Eğer çocuk evlilik içinde doğmuşsa ailenin soyadını alır. Evlenen kadınlar evlenme akdinin tamamlanmasıyla birlikte isterlerse önceki soyadını devam ettirebilirler isterlerse de kocalarının soyadını alırlar. Evlatlıkta ise evlatlık sözleşmesinin tamamlanmasıyla birlikte kendisini evlat edinmiş olanın soyadını alır.

Müstear ad veya namı müstear (mahlas), bir kişinin gerçek ismini gizlemek amacıyla faaliyette bulunurken kendi kendisine takmış

olduğu addır. Müstear adlara özellikle sanat, edebiyat ve basın hayatında rastlanır.

Belli bir özelliğinden dolayı bir kimseye başka-ları tarafından takılmış olan ad'a lakap denir. Ancak her lakap ad üzerindeki hakkı koruyan hükümlerden yararlanamaz.

Öz Ad: Öz ad, kişinin kullanması zorunlu olan adlardandır. Öz ad, özellikle aynı soyadı taşıyan kişileri birbirinden ayırmaya ve belirlemeye yarayan addır. Ad, ahlaka aykırı olmaması ve bir anlam ifade etmesi kaydıyla her türlü kelime olabilir.

Soy Adı: Aynı soydan (aileden) gelen kişileri diğer soylardan gelen kişilerden ayırmaya yarayan ada soyadı denir. Soyadı, kullanılması zorunlu olan adlardandır.

Zorunlu Olmayan Diğer Adlar: Yukarıda yer verilen adların kullanılması zorunlu olmakla birlikte kullanılması zorunlu olmayan adlar da mevcuttur. Aşağıda bu adlara yer verilmiştir.

İşletme adı

Tüzel kişilerin adları

Adın Değiştirilmesi

Kural olarak adın değiştirilmesi mümkün olmamakla birlikte haklı sebeplerin varlığı halinde böyle bir imkân tanınmıştır (TMK. M. 27). Bu kural hem öz ad hem de soy ad için geçerlidir. Adın değiştirilmesi için çeşitli haklı sebepler olabilir. Adın değiştirilmesi için kişinin yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesinde bir dava açması gerekir. Ad ve adın değiştirilmesi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır ve bu sebeple hak sahibi tarafından ileri sürülmesi gerekir. Bir kimsenin adının değiştirilmesinden zarar gören kişiler varsa bunlar değişikliği

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

öğrenmelerinden itibaren bir yıl içerisinde karara itiraz edebilir. İtiraz, kararı veren mahkemeye yöneltilir.

Adın Korunması

Ad, kişilik hakkı kapsamında değerlendirilir. Bu sebeple tıpkı diğer kişilik haklarının olduğu gibi adın da korunması gerekmektedir. Adın kullanılması çekişmeli ise bir tespit davası açılır. Adın kullanılması haksız ise durdurma davası ya da önleme davası ile birlikte maddi ve manevi tazminat davası açılabilir.

Adın Düzeltilmesi

Adın düzeltilmesi ile değiştirilmesi birbirinden farklıdır. Adın değiştirilmesinde kişi haklı bir sebebe dayanarak taşıdığı adı terk edip başka bir ad almaktadır. Adın düzeltilmesinde ise sicilde yapılan maddi bir hatanın düzeltilmesidir. Mesela fazladan ya da yanlış yazılan bir harfin düzeltilmesi böyledir.

Kişilerin Yerleşim Yeri

Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir (TMK. M. 19). O halde yerleşim yeri sürekli oturma niyeti (subjektif unsur) ve oturma fiili (objektif unsur) olmak üzere iki unsuru bir arada bulundurulmalıdır;

Yerleşim yerinin gerekliliği ilkesi

Yerleşim yerinin tekliği ilkesi

Gerçek Kişilerin Yerleşim Yeri

Kişilerin başka kişilerle (hısımlarıyla) olduğu kadar bir yer ile de bağlantıları vardır. Gerçekten bir kimse ülkenin belli bir yerinde oturmakta, iş ve aile ilişkilerini orada toplamış bulunmaktadır. İşte, kişilerin bu şekilde bağlı bulundukları yere yerleşim yeri denir. İkametgâhın gerek özel hukuk gerekse kamu hukuku yönünden büyük

bir önemi vardır. Herkesin mutlaka bir yerleşim yeri bulunacağı yerleşim yerinin gerekliliği ilkesini, tek bir yerleşim yerinin bulunacağı da yerleşim yerinin tekliği ilkesini ifade eder.

Yerleşim yeri, Medeni Kanunumuzun 19-22'nci maddelerinde düzenlenmektedir. Yerleşim yerinin üç türü vardır:

İsteğe Bağlı Yerleşim Yeri: Bir kimsenin kendi isteğiyle seçebileceği yerleşim yeri, iradi yerleşim yeridir. M.K. madde 19/I'de "Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir" demek suretiyle iradi yerleşim yerinin şartlarını belirtmektedir.

İtibarî Yerleşim Yeri: M.K. madde 20/II'de düzenlenen itibari yerleşim yeri, iradi bir yerleşim yeri bulunmayan kişiler hakkında söz konusu olur. Buna göre, iradi bir yerleşim yeri bulunmayan kimselerin halen oturmak-ta oldukları yer, yani meskenlerinin bulunduğu mahal onların yerleşim yeri addedilmektedir.

Yasal Yerleşim Yeri: Kanuni yerleşim yeri, bazı kişiler hakkında bizzat kanunun tayin ettiği yerleşim yeridir. M.K. m. 21 bu tür yerleşim yerini düzenlemektedir. Söz konusu maddeye göre, ana-babanın yerleşim yeri velayetleri altındaki çocuğun ve vesayet makamının bulunduğu yer vesayet altındaki kimsenin yerleşim yeri olarak kabul edilmiştir.

Tüzel Kişilerin Yerleşim Yeri

Tıpkı gerçek kişiler gibi tüzel kişilerin de bir yerleşim yerinin olması zorunludur. Tüzel kişilerin yerleşim yeri kuruluş belgesinde gösterilmiş ise bu durumda yerleşim yeri olarak burası kabul edilir. Ancak kuruluş belgesinde böyle bir kayda yer verilmemişse bu durumda TMK. M. 51 gereği tüzel kişinin işlerinin

yönetildiği yer onun yerleşim yeri olarak kabul edilir.

ÜNİTE 6: AİLE KAVRAMI

Aile Kavramı

Aile toplumun temel yapı taşıdır. Kanun koyucu, ailenin kurulmasından idame ettirilmesine, sonlandırılmasına ve sonlandırıldıktan sonra aileyi oluşturan kişiler arasındaki ilişkilere yönelik düzenlemeler getirmiş ve buna Aile Hukuku denilmiştir.

Aile Hukuku, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 118 ve 494'üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Nişanlanma

Kanunda aile oluşumunun ilk başlangıcını oluşturan nişanlanma m.118'de ele alınmakta olup, nişanlanmanın bir irade beyanı olduğunu söylemektedir. M.118'de nişanlanma ehliyeti de bahsedilmekte olup yaşı küçük ve kısıtlıların nişanlanmasının, yasal temsilcinin rızasına bağlı olmayacağı ifade edilmektedir.

TMK m. 129'da nişanlanmada, kesin evlenme engellerinin bulunmaması gerektiği açıklanmakta; bir dereceye kadar hısımlık, taraflardan birinin evli olması ve akıl hastalığının bulunmaması gerektiği belirtilmektedir.

Nişanlılık ilişkisi, taraflar arasında hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Taraflar nişanlanma ile birtakım yükümlülükler üstlenmektedir: evlenme yükümlülüğü, sadakat yükümlülüğü olmaktadır.

Medeni hukuk anlamında nişanlılar "yakın" sayılmakta ve miras bırakanın yakınlarından

birine karşı ağır bir suç işleyen mirasçının mirasçılıktan çıkarılabileceği, desteksiz yoksun olma tazminatı talep etme hakkı, nişanlıların birbirleri aleyhine tanıklık etmekten kaçınma hakları olduğundan bahsedilmektedir.

Nişanlılığın sona ermesi durumlarının evlenme ile sonlanacağı, evlenmenin imkansız olması ile ya da kesin evlenme engelini ortaya çıkması ile veya bozucu şartın ileri sürülmesine bağlı olarak nişanlılığın bitmesi ile gerçekleşmektedir.

Nişanlılıkta taraflar, karşılıklı anlaşma ile sonlandırabilecekleri gibi, tek taraflı sona ermeyi gerçekleştirip küçümseme, hakaret etme, sağlık sorunu yaşama gibi haklı bir nedenle nişanlılığı tek taraflı sonlandırabilmektedir.

Nişanlılık, haklı bir sebep olmaksızın bir tarafın kusurundan dolayı sonlandırılmış ise, maddi tazminat talep edilebilir. Nişanlılık ilişkisinin sonlandırılmasında taraflar maddi ve manevi tazminat ile hediyelerin iadesi talebinde bulunabilir.

Evlenme (Marriage)

Evlenme, koşulları ve şekli hukuk tarafından belirlenmiştir. Evliliğin geçerliliği bir kısım kurallara bağlıdır. Bunlar: Evlenme ehliyeti, yasal temsilcinin rızası, evlenme engelini bulunmaması, evlenme iradesinin bizzat açıklanması, resmi şekil.

Evliliğin Şartları

Evliliğin şartları içinde engel oluşturacak durumlar şöyle belirtilmiştir: Hısımlık, mevcut evlilik durumu, akıl hastalığı, iddet mühleti, bulaşıcı hastalık.

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Evliliğin Genel Hükümleri

Evliliğin genel hükümleri, evlilik birliğinin düzen-lenmesi ve evlilik birliğinin korunması şeklinde iki-li bir ayrıma tâbi tutulmaktadır. Eşler, içinde bulundukları evlilik birliğini ortak olarak birlikte yönetirler. Eşler evlilik birliğinin temsili bakımından da eşit derecede hak sahibidir. Eşlerin sadakat yükümlülüğü vardır. Bu yükümlü-lüğün kapsamında cinsel sadakat, ruhi (duygusal) sadakat, düşünsel sadakat ve ekonomik sadakat girer. Eşlerin evli-lik birliğinin mutluluğunu sağlama yükümlülüğü vardır. Eşlerin birbirine karşı gerek maddi ve gerek manevi yardım yükümlülüğü vardır. Eşlerin birbirine bilgi verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Eşler çocuklarına karşı da özen yü-kümlülüğü altındadır.

Kanun koyucu soyadı kullanımını, örf ve adetlere de uygun olarak, evlendikten sonra kadının koca-sının soyadını alması kuralını getirerek çözmüştür.

Medeni Kanunumuzun 186. Maddesine göre eşler oturacakları konutu birlikte seçecektir. Eşlerin birlikte oturduğu konuta "aile konutu" denir. Eşler evlilik birliğinin giderlerine güçleri ora-nında ve birlikte katılırlar. Eşler evlilik birliğinin giderlerine emekleri ile de katılabilir. Ev hanımı kadın evin temizliği, çamaşır, yemek, mar-ket-Pazar alışverişini görmek, ev ekonomisini dü-zenlemek gibi işleri üstlenerek de evlilik birliğinin giderlerine katılmış olur.

Eşler meslek seçimi için diğer eşin rızasını al-mak zorunda değildir, fakat mes-leklerini seçerken ve icra ederken evlilik birliğinin huzurunu ve yararını göz önünde tutmakla yü-kümlüdür.

Evlilik Birliğinin Korunması

Aile birliğinin yürütülmesinde ortak sorumluluk bulunmaktadır. Eşlerden birinin bunu ihmal etmesi ve önemli kararlarda uyuşmazlığa düşülmesinde aile mahkemeleri yetkilidir.

TMK m.195'de aile birliğine hakim müdahalesi ile uyuşmazlığın giderilmesi belirtilmekte olup, burada genel koruma, birliğin giderlerine katkının belirlenmesi, ortak yaşama ara verilmesi, evlilik birliğinin masraflarına katılıma yönelik tedbirler, tasarruf yetkisi verilmesi, aile birliğinde temsilin eşit olduğu ve bu yetkiyi aşmaması konuları için hakem karar vermektedir.

Eşlerin Mallarının Yönetimi

Eşlerin mallarının yönetimi konusunda TMK'nda edinilmiş mallara katılma rejimi, mal ayrılığı rejimi, paylaşımlı mal ayrılığı rejimi ve mal ortaklığı rejimi olarak mal rejimi düzenlenmiştir. Eşler evlilik birliği kurarken ya da sonradan başvuru yaparak mal rejimini belirleyebilirler.

Evlilik birliği-nin sona ermesi ile birlikte ya da eşlerin başka bir mal rejimi benimsemesi ile sona erer.

Evliliğin Sona Ermesi

Evliliğin sona ermesi ölüm ve gaiplik, evlenme-nin geçersizliği, evlenmenin hükümsüzlüğü ve bo-şanma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ölüm evlilik birliğini kendiliğinden sona erdi-ren bir sebeptir. Gaiplik durumunda ise gaiplik kararı için mahkemeye başvurulmalıdır.

Evlenmenin Geçersizliği: Evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında yapılması, evlenmenin yetkili bir memur önünde gerçekleştirilmesi, iki tarafın memur önünde aynı anda hazır olması

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

durumlarından biri gerçekleşmediğinde evlenme geçersiz sayılmaktadır.

Evlenmenin hükümsüz sayılması, diğer deyişle mutlak butlan sebepleri, eşlerden birinin halen başka biriyle evli olması, eşlerden birinin ayırt etme gücünün bulunmaması, evlenmeye engel hastalığının bulunması, eşler arasında engel olacak şekilde hısımlık bulunması durumlarıdır.

Boşanma: Eşlerin hayatta oldukları bir vakitte, kanunun saydığı sebeplerden birine dayanarak açacağı dava sonucunda hakim kararı ile evlilik birliğinin sona ermesine boşanma denir. Boşanma, kanunun saydığı sebeplerle sınırlıdır. Hakim kara-rıyla boşanmaya karar verilebilir. Boşanma sebepleri özel ve genel sebepler olarak ayrılmaktadır.

Özel boşanma sebepleri: Zina, hayata kast, kötü ve onur kırıcı davranış, küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığıdır.

Genel boşanma sebepleri ise; anlaşmalı evlilik, ortak hayatın yeniden kurulamaması şeklinde belirtilmektedir.

Boşanma Davası

Boşanma davasını, eşler tek başlarına açabilirler. Davayı kusursuz ya da daha az kusurlu eş açabilir. Dava ayrılığa ilişkin ise hakim boşanma kararı veremez. Ayrılık kararı ise 1-3 yıl arasında verilebilir.

Boşanma davasının açılacağı mahkeme, son altı aydır oturdukları yerin aile mahkemesidir.

Boşanmanın Hukuki Sonuçları

Boşanma sonucunda maddi-manevi tazminat ve nafaka talep edilebilir. Maddi tazminat, kusursuz ya da daha az kusurlu olan eş tarafından mevcut ya da beklenen menfaatlerin zedelenmesi karşısında açılabilir.

Manevi tazminat boşanma sebebiyle kişilik haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle kusurlu taraftan istenebilir.

TMK m.175'de yoksunluk nafakası düzenlenmiş, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, geçimi diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak istenebilir. Yoksulluk nafakası boşanmanın bir sonucudur ve kadın ya da erkek ayrımı yoktur.

Çocukların bakımı, eğitimi ve diğer giderlerin karşılanması amacıyla velayetin kendisine verilmediği eş tarafından iştirak nafakası ödenir.

Boşanma kararının verilmesi üzerine miras hukuku kapsamında eşler birbirlerine karşı olan haklarını kaybederler. Eşler, boşanma sonrası birbirlerine yasal mirasçı olamayacakları gibi, evlilik birliği içinde birbirleri lehine yapmış oldukları ölüme bağlı ta-sarruflarda geçersiz kalır. TMK m.181'e göre, boşanan eşler birbir-lerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendi-lerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılma-dıkça, kaybederler.

Soybağı (Filiation)

Evlilik birliği içinde doğan çocuğun babası kocadır. Yine aynı şekilde evliliğin sona ermesinden üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası da kocadır ve buna babalık karinesi denir.

TMK m.305'de evlat edinmeyle ilgili konular ele alınmış olup, evlat edinme küçüklerin ve ergin ya da kısıtlıların evlat edinilmesini farklı hükümlerle açıklanmıştır. Küçük-lerin evlat edinilmesi, evlat edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olmasına bağlıdır. Evlat edinmenin küçükün yararına bulunması ve evlat edinenin diğer çocuk-larının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi gerekir.

Kanun'un 306'ıncı maddesine göre eşler ancak birlikte evlat edinebilirler. Evli olmayanların birlik-te evlat edinmesi mümkün değildir. Eşler açısından en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş olmaları gerekir.

Vesayet

Türk Me-deni Kanunu 398 ile 402. Maddeler arasında aile vesayetine yer vermiştir. Aile vesayetinin organları, asliye mahkemesi, aile meclisi ve vasi olmak üzere üç tanedir. Vesayet altındaki kişinin menfaati-nin haklı gösterdiği, özellikle bir işletmenin, bir ortaklığın veya benzeri işlerin sürdürülmesi gerek-tiği takdirde vesayet istisnai olarak aileye veri-lebilmektedir. Aile meclisi vesa-yet altındaki kişinin vasisi olabilecek, denetim ma-kamınca dört yıl için atanacak en az üç hısımdan oluşturulur. Vesayet altındaki kişinin eşi de yine aile meclisine üye olabilir. Vesayetle ilgili görevler vasi tarafından yürütü-lür. Vasi aile meclisine üye olamaz.

Miras Kavramı

Miras, ölen bir gerçek kişinin gerisinde bıraktığı malvarlığının tümüdür. Miras kavramının içerisine ölenin malvarlığı-nın hem aktif (haklar ve alacaklar) hem de pasif kısmı (borçlar) girer. Miras hukuku da bu malvar-lığının akıbetini belirleyen hukuk kurallarıdır.

Miras hukukunda ölen gerçek kişiye miras bırakan, geride kalan malvarlığını edinecek kişilere mirasçı ve miras bırakanın bıraktığı malvar-lığına da tereke denir.

Mirasçılar

Mirasçılar, miras bırakanın ölümün ardından onun geride bıraktığı terekasının intikal edeceği ki-şileri ifade eder.

Yasal Mirasçılık

Yasal mirasçılar belirlenirken zümre usulü benimsenmiştir. Zümre usulü, soybağını esas ala-rak miras bırakana yakınlığına göre kan hısımlarını belirli gruplara ayırarak onun mirasçılarının kimler olduğunu tespit eder. Miras bırakanın en yakınları onun altsoy hısımlarıdır ve bunlar birinci zümreyi teşkil eder. İkinci zümrede miras bırakanın ana-ba-bası ve onlardan olanlar (miras bırakanın kardeşi, yeğenleri) bulunur. Üçüncü zümrede miras bira-kanın büyük ana ve büyükbabası ile onlardan olanlar yer alır. Mirasbırakan ile arasında kan bağı olmama-sına rağmen onun eşi ve evlatlığı da yasal mirasçılar arasında kabul edilmiştir. Evlatlık, tıpkı miras-bırakanın altsoy gibi ona mirasçı olur. Mirasbırakanın zümre mirasçılarının hiçbiri bulunmadığı, eşi ve evlatlığı da bulun-madığı durumda miras devlete kalır.

Vasiyetname: Vasiyetname tek taraflı bir hukuki işlemdir. Vasiyetnamenin geçerliliği karşı tarafın ka-bulüne bağlı değildir. Miras bırakan vasiyetnamesini dilediği zaman değiştirebilir ya da geri alabilir. Vasiyetname birden fazla türde yapılabilir: Resmi, el yazılı ve sözlü vasiyetnamedir.

Miras Sözleşmesi: Miras sözleşmesi diğer bir ölüme bağlı tasarruf tû-rüdür. Miras sözleşmesi iki taraflı bir hukuki işlemdir. Taraflardan birisi

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

her zaman miras bırakandır. Miras sözleşmesi türleri olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılır. Olumlu miras sözleşmesinin bir tarafı miras bırakan olmakla birlikte diğer tarafı onun yasal mirasçılarında biri olabileceği gibi üçüncü bir kişi de olabilir. Olumlu miras sözleşmesinde miras bırakan, bir edim karşılığında sözleşmenin diğer tarafına ölüme bağlı bir kazandırma maddesi bulunur. Miras bırakan ile onun yasal mirasçılarından biri arasında, yasal mirasçının mirasçılık hakkından feragat etmesini konu alan sözleşmelere olumsuz miras sözleşmesi denir.

Miras Sözleşmesinin Geçersizliği: Miras sözleşmesinin geçersizliği için kural olarak bir iptal davası açılması gerekir. Ancak bazı hallerin varlığı halinde iptal davası açılmasına gerek kalmaksızın sözleşme kendiliğinden hüküm-süzdür.

Miras Sözleşmesinin Feshi: Taraflar her zaman miras sözleşmesini fes-hederek sona erdirebilir. Taraflar aralarında anlaşarak sözleşmeyi feshedebilecekleri gibi bazı hal-lerin varlığında tek taraflı fesih de mümkündür. Miras bırakan miras sözleşmesinde tek taraflı fe-sih hakkını saklı tutmuşsa, mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden biri meydana gelmişse, kendisine kazandırma yapılan miras bırakana karşı edimini yerine getirmemişse miras bırakan sözleşmeyi tek taraflı olarak feshedebilir.

Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf denildiğinde ölüme bağlı tasarrufun içeriği akla gelir. Yani miras bırakanın ne tür tasarruflarda bulunabileceği, maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların konusudur.

Mirasbırakan tereke mallarına yönelik olarak belirli bazı tasarruflarda bulunabilir. Bu tasarruflar şunlardır:

Mirasçı Atama: Mirasbırakan tereke mallarının tamamı ya da belirli bir oranı üzerinde mirasçı atayabilir.

Belirli Mal Bırakma: Bu durumda mirasbırakan, terekasında mevcut olan bir malvarlığını bir kişiye bırakır. Buna muay-yen mal vasiyeti de denir. Kendisine belirli bir mal bırakılan terekeden sadece o malı alır, borçlarından sorumlu olmaz.

Vakıf Kurma: Mirasbırakan malvarlığının tamamı ya da belir-li bir kısmı ile belirli bir amaç çerçevesinde vakıf kurulması tasarrufunda bulunabilir.

Mirasın Geçişi

Miras hukukunda küllî halefiyet ilkesi geçerli-dir. Bu ilkenin bir sonucu olarak tereke, mirasçılara hem aktifi hem de pasifi ile bir bütün halinde ge-çer. Mirasın geçiş anı miras bırakanın ölüm anıdır. Buna göre miras bırakanın ölümü ile birlikte, onun malvarlığının hem mülkiyeti hem de zilyedliği aynı anda mirasçılara geçer.

Mirasçılarının Sorumluluğu

Mirasın geçişi ile miras bırakanın birtakım sorumlulukları doğar. Bu anlamda sorumluluk, mirasbırakanın borçlularına karşı mirasçılarının sorumluluğudur. Miras hukukunda küllî halefiyet ilkesi esas olduğu için tereke borçlarından da mirasçılar sorumludur.

ÜNİTE 7: EŞYA KAVRAMI

Giriş

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Medeni Hukukun bir alt dalı olan eşya hukuku, kişilerin eşyalar üzerindeki hakimiyet ilişkilerini düzenler. Kişilerin eşya üzerinde hakimiyetini sağlayan haklara “ayni haklar” denir. Kişinin eşya üzerindeki hakimiyeti bir hakka dayanmıyor, sadece fiili bir durumdan ibaret kalıyorsa, buna da “zilyetlik” denilmektedir. Zilyetliğin taşınmazlardaki fonksiyonunu karşılamak için tapu sicili oluşturulmuştur.

Türk Medeni Kanunu, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, Miras Hukuku ve Eşya Hukuku başlıklarını taşıyan dört kitaptan oluşmaktadır.

Tapu Sicili

Tapu sicili, gayrimenkuller üzerindeki ayni hakların dışa karşı açıklanması, korunması ve başkalarına devredilebilmesi amacıyla devletin sorumluluğunda ve devlet tarafından tutulan resmi sicildir. Tapu Sicili Tüzüğü'ne göre, tapu sicili, Devletin sorumluluğu altında, tescil ve açıklık ilkelerine göre taşınmazlar ile üzerindeki hakların durumlarını göstermek üzere tutulan sicildir (m. 5).

Tapu Siciline Egemen Olan İlkeler

Tapu siciline egemen olan ilkeleri; aleniyet (açıklık) ilkesi, tescil ilkesi ve tapu siciline güven ilkesi olarak üç kısımda inceleyebiliriz. İlk olarak, tapu sicili kayıtları alenidir; yani açıktır. İsteyen herkes değil, ilgisini inanılır kılan herkes, tapu sicili kayıtlarını inceleyebilme hakkına sahiptir. İkinci ilkemiz tescil ilkesidir. Gayrimenkuller üzerindeki ayni haklar, kanunda sayılan istisnai haller dışında, tapu siciline yapılacak tescil ile kurulur, değiştirilir, sınırlandırılır veya ortadan kaldırılır. Son ilkemiz tapu siciline güven ilkesidir. Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur.

Tapu Sicilinin Unsurları

Tapu sicili, ana ve yardımcı sicillerden oluşur. Ana siciller; tapu kütüğü, kat mülkiyeti kütüğü, yevmiye defteri, resmî belgeler (resmî senet, mahkeme kararı ve diğerleri) ve planlardır. Yardımcı siciller ise; aziller sicili, düzeltmeler sicili, kamu orta malları sicili ve tapu envanter defteridir.

Tapu Kütüğü: Tapu kütüğünün her sayfasındaki özel sütunlara şunlar tescil edilebilmektedir:

Mülkiyet,

Taşınmaz üzerinde kurulmuş olan veya o taşınmaz lehine başka taşınmaz üzerinde kurulmuş bulunan irtifak hakları ile taşınmaz yükü,

Taşınmaz üzerindeki rehin hakları.

Kat Mülkiyeti Kütüğü : Tapu kütüğünün benzeri bir nitelik taşıyan kat mülkiyeti kütüğüne, bu kütüğe konu olan taşınmaza ait her bölümün bağlı bulunduğu arsa payı ve ana taşınmaza ait tapu kütüğünde yer alan bilgiler yazılmaktadır. Böylece kat mülkiyeti kütüğü ile tapu kütüğü arasında bağlantı kurulmuş olmaktadır.

Yevmiye Defteri ve Belgeler: Tapu siciline işlem yapılmasına dair istemleri içeren yevmiye defteri kayıtları, tapu sicilindeki kayıtların hüküm ifade etmeye başlayacağı an bakımından büyük önem arz etmektedir.

Belgeler, tapu kütüğünde yapılan işlemlerin dayanağını oluşturan satış, bağışlama, yazılı miras paylaşma sözleşmesi gibi işlemlerin yapılmasını sağlayan vesikalardır.

Plan: Bir taşınmazın kütüğe kaydı ve belirlenmesinde resmî bir ölçüme dayanan plan esas alınmalıdır.

Tapu Sicili İşlemleri

Tapu sicili işlemleri, “kayıt”, “tescil”, “şerh” ve “beyan” olmak üzere dört başlıkta toplanabilir:

Kayıt: Kayıt, bir taşınmazın tapu sicilinin bağımsız bir

Sayfasına yazılması işlemidir. Bir taşınmaza, taşınmaz eşya hükümlerinin uygulanabilmesi için o taşınmazın tapu sicilinde kayıtlı olması şarttır.

Tescil: Tapuya kayıtlı olan taşınmazlar üzerindeki aynı hakların, taşınmaza ilişkin sayfaya yazılması işlemine “tescil” adı verilmektedir. Taşınmazlar üzerindeki aynı hakların tapu siciline tescil edilmeksizin kazanılması mümkün değildir. Tescil işleminin yapılabilmesi için, geçerli bir hukuki sebebin bulunması, tescil talebi ve işlemin yapılması için gereken belgelerin hazır edilmesi gerekmektedir.

Tescilin Sebebe Dayanması: Tescil işleminin yapılabilmesi için her şeyden önce ortada bu işleme sebep teşkil eden satış sözleşmesi, trampa sözleşmesi, bağışlama sözleşmesi, vasiyetname gibi borçlandırııcı bir muamele olmalıdır. Bunun yanı sıra, tescil işlemine sebep teşkil eden söz konusu işlemin hukuken geçerli bir muamele olması da şarttır.

Tescil Talebi: Tescil işleminin geçerli olabilmesi için gerekli olan ikinci şart, tescil talebidir. Tescil işlemi talep üzerine icra edilebilen bir muamele olduğundan, bir taşınmaz hakkında yapılacak tescil işlemi, tapu sicili memur ve muhafızları tarafından kendiliğinden icra olunamaz. Tescil işlemi bu kapsamda öncelikli olarak belgelendirilmelidir.

Zilyetlik

Zilyetlik kurumu Türk Medeni Kanunu’nun Eşya Hukukunun düzenlendiği Dördüncü Kitabın sonunda Üçüncü Kısım Birinci Bölümünde (m. 973-996) düzenlenmiştir. Zilyetliğin mülkiyet ve sınırlı aynı hakların kurulması, kazanılması ve kaybedilmesinde büyük önemi vardır.

Tanımı ve Unsurları

Zilyetlik, sözlük anlamı itibarıyla “bir kimsenin bir şeyi elinin altında bulundurması” demektir. Türk Medeni Kanunu (m. 973), “bir şey üzerinde fiilî hâkimiyeti bulunan kimse onun zilyedidir” demek suretiyle zilyetliğin “bir şey üzerinde fiili hâkimiyet sahibi olma” şeklinde ifade etmiştir. Kanun’daki bu hükümden hareketle zilyetlik, “bir şey üzerinde fiili hâkimiyet veya bir eşyayı fiili hâkimiyet ve kudret alanı içinde bulundurma” şeklinde tanımlanabilir.

Zilyetliğin, “fiili hâkimiyet” ve “zilyetlik iradesi” olmak üzere iki unsuru vardır. Fiili hâkimiyet, zilyetliğin maddi unsurudur. Fiili hâkimiyet, şey ile kişi arasındaki maddi bağlantıyı ifade eder. Fiilî hâkimiyetin geçici nitelikteki sebeplerle kullanılmaması veya kullanma olanağının ortadan kalkması zilyetliğin sona erdirmesini, Zilyetlikten söz edebilmek için zilyetlik iradesinin, bir başka deyişle, “şey üzerinde fiili hâkimiyete sahip olma iradesi”nin gerekli olup olmadığı tartışmalıdır. Ancak günümüzde zilyetlik iradesinin zilyetliğin zorunlu bir unsuru olduğu görüşü ağır basmaktadır.

Türleri

Zilyetlik; bir eşya üzerinde fiili hâkimiyetin iradi olarak ele geçirilmesiyle başlayan ve onun iradi veya irade dışı kaybına kadar süren fiili ve hukuki durumdur. Zilyetlik; aynı eşya üzerinde zilyetliğin sayısına ve niteliğine göre, zilyetlerin sayısına göre, amacına göre, konusuna göre ve

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

bir hakka dayanıp dayanmamasına göre çeşitli ayrımlara tabi tutulmuştur.

Zilyet Yardımcılığı

Başka bir kişinin zilyetliği altındaki eşyayı hiçbir hâkimiyet iddia etmeksizin sadece kullanma imkânına sahip olanlar zilyet yardımcılarıdır.

Zilyetliğin Kazanılması

Zilyetlik, aslen kazanma ve devren kazanma olmak üzere başlıca iki yoldan kazanılabilir.

Zilyetliğin Korunması

Zilyetliğin korunması üç yolla mümkündür. Bu yollardan ikisi Medeni Kanun'da, diğeri özel bir kanunda düzenlenmiştir. Medeni Kanun haksız saldırı ve gasp fiillerine karşı zilyetliği iki yoldan korumaktadır.

Savunma Hakkı

Medeni Kanun'un 981. Maddesine göre, zilyet, her türlü gasp veya saldırıyı kuvvet kullanarak defedebilir. Zilyet, rızası dışında kendisinden alınan şeyi taşınmazlarda el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilir.

Zilyetliğin Dava Yoluyla Korunması

Medeni Kanun, saldırı ve gasp fiillerine karşı zilyetliğin dava yoluyla korunmasını da kabul etmiştir.

Zilyetliğin Hak Karinesi Olarak Korunması

(Taşınır Davası): Medeni Kanun, zilyetliğin bir hakka dayandığını, bir başka deyişle zilyetliğin iddia edilen hakka karine olduğunu kabul

etmiştir. Ancak, zilyetliğin hakkın varlığına karine oluşu yalnızca taşınır mallar bakımından söz konusudur; taşınmazlarda bu işlevi tapu sicili görür. Zilyetlikten doğan hak karineleri, "mülkiyet karinesi" ile "sınırlı aynı hak karinesi" veya "şahsi hak karinesi"dir.

Mülkiyet karinesi, taşınır bir eşyanın zilyedini onun maliki kabul ettiğine göre, zilyedi olduğu eşya üzerinde mülkiyet hakkına sahip olduğunu iddia eden kimse, bunu ayrıca ispat etmekle yükümlü değildir.

Eski zilyedin, hâlihazır zilyedin hak karinesini çürüterek kendi zilyetlik karinesine dayanarak taşınır eşyayı geri almak için açacağı davaya taşınır davası denir.

İade ile Yükümlü Zilyedin Sorumluluğu

Bir taşınıra veya taşınmaza haksız surette, bir başka deyişle geçerli bir hukuki ilişkiye dayanmaksızın zilyet bulunan kimse, zilyetliğin korunmasına yönelik davalar sonucunda bu eşyayı hak sahibine geri vermekle yükümlü olacaktır. Medeni Kanun, iade ile yükümlü zilyedin sorumluluğunu iyiniyetli olup olmamasına göre farklı şekilde düzenlemiştir.

Mülkiyet

Medeni Kanun'da mülkiyet hakkı tanımlanmamış, sadece mülkiyet hakkından doğan yetkiler gösterilmiştir. Kanun'da önce taşınmaz mülkiyeti daha sonra da

Taşınır mülkiyeti düzenlenmiştir.

Mülkiyet Hakkının Tanımı

Mülkiyet hakkı, "sahibine eşya üzerinde tam ve geniş yetkiler veren bir aynı haktır" şeklinde tanımlanabileceği gibi (Akıntürk-Ateş Karaman,

2011: 419), “sahibine eşya üzerinde kullanma, yararlanma, tasarrufta bulunma, istihkak davası ve müdahalenin önlenmesi davası açma yetkileri sağlayan aynı haktır” şeklinde de tanımlanabilir (Zevkliler vd., 2013: 554). Mülkiyet hakkının sahibine sağladığı yetkiler, aktif ve pasif yetkiler olmak üzere iki ana grupta toplanabilir. Malikin, eşyası üzerindeki tasarruf yetkisi ise, maddi veya hukuki anlamdaki tasarrufları içerir. Malikin mülkiyeti altındaki eşyasının niteliği ve şeklini değiştirmesi, bozması veya yok etmesi, maddi anlamda tasarruf niteliğindedir. Buna karşılık malikin eşyayı başkasına ödünç olarak vermesi, kiralaması, satması veya bağışlaması hukuki nitelikte tasarruflardır. Malik, mülkiyet hakkını korumak üzere “istihkak davası” veya “el atmanın önlenmesi davası” açabilir. İstihkak davası, sahibinin elinden rızası dışında çıkan şeyin sahibine geri verilmesini sağlayan davadır. Öte yandan mülkiyet hakkı, malike bazı ödevler de yükler. Mülkiyet hakkının sınırsız bir şekilde kullanılması mümkün değildir.

Mülkiyet Hakkının Konusu ve Kapsamı

Mülkiyet hakkının konusunu sadece maddi mallar, yani eşyalar oluşturur. Maddi olmayan mallar (örneğin, fikri haklar) ile alacak hakları üzerinde mülkiyet hakkı olmaz (Akıntürk-Ateş Karaman, 2011: 421). Mülkiyet hakkının kapsamına, eşyanın bütünleyici parçaları ve eklentileri de girer. Bütünleyici parçaya mütemmim cüz, eklentiye teferruat da denir. Medeni Kanuna göre, bütünleyici parça, yerel âdetlere göre asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır (m. 684/2).

Mülkiyet Hakkının Türleri

Mülkiyet hakkı, çeşitli açılardan ayrımlara tabi tutulabilir. Örneğin, mülkiyete konu olan eşyanın taşınır veya taşınmaz olmasına göre, taşınır mülkiyet ve taşınmaz mülkiyet; malik sayısına

göre, tek mülkiyet ve birlikte mülkiyet şeklinde ayrılmaktadır.

Tek Mülkiyet: Mülkiyet hakkı tek kişiye aitse tek mülkiyetten söz edilir.

Birlikte Mülkiyet: Mülkiyet hakkı bir kişiye değil, birden çok kişiye aitse toplu mülkiyet ya da birlikte mülkiyetten söz edilir. Birlikte mülkiyette, birden fazla kimse bir şeye aynı anda sahiptir. Birlikte mülkiyet, kendi içinde paylı mülkiyet

Ve elbirliği mülkiyeti olmak üzere ikiye ayrılır.

Birden çok kimsenin, maddi olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla malik olmasına paylı mülkiyet denir. Elbirliği mülkiyeti, aralarında kanun veya sözleşme uyarınca daha önce ortaklık kurulmuş bulunan kimselerin bir şeyin tamamına hep birlikte malik olmalarıdır.

Taşınmaz Mülkiyeti: Taşınmaz mülkiyetinin konusu, taşınmaz eşyadır. Yerinde sabit olan ve bir yerden başka yere taşınamayan şeylere taşınmaz denir. Medeni Kanun’a göre, arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler taşınmaz mülkiyetinin konusunu oluştururlar. Taşınmazlar üzerindeki mülkiyet hakkı, aslen kazanma ve devren kazanma şeklinde olmak üzere iki şekilde olabilir. Taşınmaz mülkiyetinin kazanılması, tescilli kazanım ve tescilsiz kazanım şeklinde de ayrılabilir. Mülkiyetin aslen kazanılması, işgal ve yeni arazi oluşması gibi yollarla gerçekleşir. Mülkiyetin devren kazanılması, bir taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının eski sahibinden bir hukuki işlem ile elde edilmesidir. Taşınmaz mülkiyeti terkin veya taşınmazın tamamen yok olmasıyla sona erer.

Taşınır Mülkiyeti : Medeni Kanun'a göre, taşınır mülkiyetinin konusu, nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir. Medeni Kanun, taşınır mülkiyetinin kapsamına, taşınır eşyanın yanı sıra, bazı doğal güçleri de almıştır. Dolayısıyla elektrik, doğalgaz gibi doğal güçler de taşınır mülkiyetine konu olurlar. Taşınır mülkiyeti de taşınmaz mülkiyeti gibi, aslen kazanma ve devren kazanma olmak üzere iki şekilde kazanılabilir.

Sınırlı Ayni Haklar

Sınırlı ayni haklar, mülkiyet hakkından farklı olarak sahibine tam ve geniş yetkiler değil, sınırlı yetkiler veren ayni haklardır. Tahsis edilen bu yetkiler, ya eşyadan yararlanma amacına (irtifak hakları), ya eşyanın bir alacak için teminat teşkil etmesi amacına (rehin hakları), ya da hem eşya ile ilgili bir edimin yerine getirilmesini isteme amacına hem de bu alacağı teminat altına alma amacına (taşınmaz yükü) hizmet edebilir (Zevkliler vd., 2013: 613). Mülkiyet hakkı dışında kalan ayni haklara sınırlı ayni haklar denilmesinin sebebi, bu hakların, sahiplerine mülkiyet hakkının tanıdığı kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkilerinin hepsini değil, yalnızca bir veya birkaçını vermelerindendir. Sınırlı ayni haklar, irtifak hakları, taşınmaz yükü ve rehin hakları olmak üzere üçe ayrılır.

İrtifak Hakları

İrtifak hakları, sahiplerine konusu olan eşyayı kullanma ya da bu eşyadan yararlanma yetkisi veren veya malike mülkiyet hakkının kendisine tanıdığı yetkilerden bazılarını kullanmaktan kaçınma borcu yükleyen ayni haklardır.

Taşınmaz Lehine İrtifak Hakkı: Medeni Kanun'a göre, taşınmaz lehine irtifak hakkı, bir taşınmaz üzerinde diğer bir taşınmaz lehine konulmuş bir yük olup, yüklü taşınmazın malikini mülkiyet

hakkının sağladığı bazı yetkileri kullanmaktan kaçınmaya veya yararlanan taşınmaz malikinin yüklü taşınmazı belirli şekilde kullanmasına katlanmaya mecbur kılar (m. 779).

Taşınmaz lehine irtifak haklarında daima iki taşınmaz söz konusudur. Bunlardan biri, üzerinde irtifak hakkı kurulan, yani hakkın konusunu oluşturan taşınmazdır. Buna "yüklü taşınmaz" denir. Diğerisi ise, lehine irtifak hakkı kurulmuş olan, yani irtifak hakkından malikinin yararlanacağı taşınmazdır. Buna da "yararlanan taşınmaz" denir. Taşınmaz lehine irtifaklarda hak sahibi, lehine

İrtifak hakkı kurulmuş olan taşınmazın, yani yararlanan taşınmazın malikidir.

Kişisel İrtifak Hakları: Kişisel irtifaklar (kişi lehine irtifak hakları), bir kimsenin bir taşınmazın maliki olup olmadığına bakılmaksızın bizzat o kimsenin lehine kurulan irtifak haklarıdır. Kişisel irtifak hakları belli bir kişinin bizzat kendisine tanınmış olan irtifak hakları olup, tanınmasında o kişinin halen bir taşınmazın maliki olup olmamasının da önemi yoktur. Başkasına devir ve intikali mümkün olmayan kişisel irtifak hakları, intifa hakkı ve oturma hakkıdır.

İntifa Hakkı: İntifa hakkı, taşınırlar, taşınmazlar, haklar veya bir malvarlığı üzerinde kurulabilen ve sahibine hakkın konusu üzerinde tam yararlanma yetkisi sağlayan sınırlı aynî haktır. Mülkiyet hakkından farklı olarak, intifa hakkı, başkalarına devredilemez ve mirasçılara intikal etmez.

Oturma Hakkı: Oturma hakkı, sahibine bir binadan veya onun bir bölümünden konut olarak yararlanma yetkisi veren bir irtifak hakkıdır. Oturma hakkı yalnız kişiye bağlı olarak kurulabilir.

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Karışık İrtifak Hakları: Karışık irtifak hakları, mahiyetleri itibarıyla hem taşınmaz lehine hem de kişi lehine kurulabilen irtifak haklarının niteliğini taşıyan irtifak haklarıdır. Bu haklar genellikle kişi lehine irtifak hakları olmakla birlikte, taraflar, anlaşma yoluyla bu hakların başkalarına devredilebilmesini veya mirasçılara intikalini kararlaştırabilirler. Medeni Kanun, bu tür irtifak haklarını “diğer irtifak hakları” başlığı altında düzenlemiştir.

Rehin Hakları

Günümüzde alınan bir borca veya krediye karşılık olarak teminat alınması, en fazla tercih edilen yöntemlerden biridir. Bu teminat niteliğine göre şahsi bir teminat olabileceği gibi, aynî bir teminat da olabilir. Aynı teminatlar şahsi teminatlara göre daha sağlamdır. Aynı teminatlar denince ilk akla gelen rehinde, güvence, doğrudan doğruya alacaklıya özgülenmiş olan belirli bir değere, onun satış parasına dayanır.

Rehin hakları , alacaklıya (rehin hakkı sahibine) alacağını borçludan alamadığı takdirde rehin konusu eşyayı (rehnedileni) paraya çevirterek alacağını bu suretle elde etme yetkisi veren sınırlı ayni haktır. Rehin hakları, fer’i nitelikte aynî haklardır. İster taşınır rehni olsun ister taşınmaz rehni olsun, rehin hakkı, alacağa bağlı bir haktır. Rehin hakları, sınırlı aynî haklardandır. Rehin, hakkın konusu olan, yani rehnedilen eşyanın türüne göre, taşınmaz rehni ve taşınır rehni olmak üzere esas itibarıyla ikiye ayrılır.

Taşınmaz Rehni: Medeni Kanun’a göre, taşınmaz rehni, ancak ipotek, ipotekli borç senedi veya irat senedi şeklinde kurulabilir. Medeni Kanun, taşınmaz rehninin tüm türleri için geçerli olmak üzere bir takım temel ilkeler getirmiştir. Bunlar; aleniyet ilkesi, belirlilik ilkesi, teminat ilkesi ve sabit dereceler ilkesidir. Taşınmaz rehni tapu kütüğüne tescil ile kurulur. Tescilin terkinin veya taşınmazın tamamen yok

olmasıyla da sona erer. Taşınmaz rehni türleri, ipotek, ipotekli borç senedi ve irat senedidir.

İpotek : İpotek, hâlen mevcut olan veya henüz doğmamış olmakla beraber doğması kesin veya olası bulunan herhangi bir alacağı güvence altına almak için kurulan taşınmaz rehni türüdür. İpotek, tapu kütüğüne tescil ile kurulur. Alacak sona erince ipotekli taşınmazın maliki, alacaklıdan ipoteği terkin ettirmesini isteyebilir.

İpotekli Borç Senedi : İpotekli borç senedi, taşınmaz rehniyle güvence altına alınmış kişisel bir alacak meydana getirir. İpotekli borç senedinde taşınmaz maliki, taşınmazını teminat göstermek suretiyle bir borç senedi düzenlemekte ve bu senedi devrederek kredi sağlamaktadır. Borcunu ödemediği takdirde, senedi devralmış olan alacaklı, taşınmazı sattırarak alacağını elde edebilmektedir. Eğer taşınmazın değeri alacağı karşılamaya yetmezse, borçlunun bu borçtan kişisel sorumluluğu devam eder.

İrat Senedi : İrat senedi, bir taşınmaz üzerinde taşınmaz yükü şeklinde kurulmuş bir alacak hakkı meydana getirir. İrat senedinin güvencesini ancak tarım arazisi, konutlar ve üzerinde bina yapılabilecek arsalar oluşturabilir. İrat senedi, kişisel borç doğurmaz ve borcun sebebinin de göstermez. İrat senedinin borçlusu yüklü taşınmazın malikidir.

Taşınır Rehni: Taşınır rehni, bir alacağı güvence altına almak üzere bir taşınır eşya, bir hak veya bir alacak üzerine kurulan, hak sahibi alacaklıya, borç ödenmediği takdirde güvence konusunu paraya çevirtmek suretiyle alacağını tahsil etme yetkisini tanıyan bir sınırlı aynî haktır.

Taşınır rehninin Medeni Kanun’da düzenlenmiş türleri, “teslime bağlı rehin”, “hapis hakkı”,

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

“alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin”, “rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlarla yapılan rehin” ve “rehinli tahvil” şeklindedir.

Teslime Bağlı Rehin: Teslime bağlı rehin, bir taşınır eşyanın zilyetliğinin alacaklıya veya üçüncü bir kişiye devri suretiyle kurulan rehindir. Zilyetliğin devri de genellikle teslimle gerçekleşir. Taşınır, fiilen yalnız rehnedenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmaz. Bununla birlikte bunun istisnaları da bulunmaktadır.

Teslime bağlı rehinin kurulabilmesi için önce rehin veren ile alacaklı arasında rehin sözleşmesinin yapılması gerekir. Herhangi bir şekle bağlı olmayan bu sözleşmeyle rehin veren, bir taşınırın zilyetliğini belli bir borcun güvencesi olarak alacaklıya veya üçüncü bir kişiye devretmeyi, yani teslim etmeyi taahhüt eder. Taraflar arasında rehin sözleşmesinin yapılmış olması teslime bağlı rehinin kurulması için zorunlu olmakla birlikte, yeterli değildir. Rehin hakkının bir aynı hak olarak doğabilmesi için, rehin verilecek olan taşınırın teslim edilmiş, yani zilyetliğinin devredilmiş olması da gerekir.

Rehin veren, taşınır eşyasını rehin vermekle onun üzerindeki mülkiyet hakkını kaybetmez, malik sıfatı devam eder. Ancak rehin verilen taşınırın zilyetliği rehin alana veya üçüncü kişiye (yeddi emine) geçmiş olur. Rehin veren borcundan dolayı sadece rehin verilen taşınırın değeri kadar değil, tüm malvarlığıyla sınırsız olarak sorumludur.

Medeni Kanun’a göre, teslime bağlı rehin alacağın ödenmesi halinde ya da alacaklının zilyet olmaktan çıkması ve onu zilyet olan üçüncü kişiden geri alamaz hâle gelmesiyle son bulur.

Hapis Hakkı: Hapis hakkı teslime bağlı rehin hakkı gibi, bir alacağın güvencesini oluşturan aynı haklardandır. Hapis hakkı, borçluya ait olup, alacaklının elinde bulunan ve alacak ile bağlantısı bulunan bir taşınırın, borç ödeninceye kadar, elde tutulmasıdır. Medeni Kanun’a göre alacaklı, borçluya ait olup onun rızasıyla zilyedi bulunduğu taşınırı veya kıymetli evrakı, borcun muaccel olması ve niteliği itibarıyla bu eşyanın alacak ile bağlantısı bulunması hâlinde, borç ödeninceye kadar hapsedebilir. Hapis hakkının konusunu sadece taşınır eşya ile kıymetli evrak oluşturabilir.

Hapis hakkı ancak kanunun öngördüğü hallerde söz konusu olabilir. Dolayısıyla taraflar anlaşmayla hapis hakkına kuramazlar. Buna kanunilik şartı denir.

Hapis hakkının doğabilmesi için, bu hakka konu olan taşınır eşyanın veya kıymetli evrakın alacaklının zilyetliğinde bulunması ve zilyetliğin de borçlunun rızası ile kazanılmış olması şarttır.

ÜNİTE 8: SORUMLULUK

Siyasi Sorumluluk

Kelime olarak sorumluluk “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet” anlamına gelmektedir.

Sorumluluk kavramı siyasi sorumluluk şeklinde ele alındığında geleneksel olarak, hesap verme sorumluluğu ve cevap verme sorumluluğuna karşılık gelir. Günümüzde ise, siya-si sorumluluk denildiğinde hesap verme sorumluluğu anlaşılmaktadır. Siyasi sorumluluk, yöneticilerin halka veya onun temsilcilerine karşı sorumlu olmalarıdır.

Başkanlık sistemi ve parlamenter sistemin bir sentezi olan yarı-başkanlık sisteminde, devlet

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

başkanı, doğrudan halk tarafından seçilir ve önemli yetkilere sahiptir. Genel oyla seçilen ve önemli yetkilere sahip bir devlet başkanıyla; parlamento içinden atanan bir başbakan tarafından kurulan bir hükümetin yer aldığı bu sistemde, hükümet parlamentoya karşı siyasi sorumluluk taşımakta, başbakan, parlamentonun yanında devlet başkanına karşı da siyasi sorumluluk taşımaktadır.

Parlamente sistemlerinde iki tür siyasi sorumluluk vardır.

Kolektif sorumluluk

Bireysel sorumluluk

Ceza Hukukunda Sorumluluk

Cezai sorumluluk, ceza hukukundan kaynaklanan sorumluluktur. Bu sorumluluğun oluşması için kişinin suç denilen fiilleri işlemesi gerekir. Cezai sorumluluğun müeyyidesi, idam, hapis cezası veya adli para cezası gibi cezalardır. Türk Ceza Kanunu'nda ise sadece hapis ve adli para cezası öngörülmüştür.

Burada iki evreden bahsedilmektedir:

Suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre olan soruşturma evresi; bu evrede kişi Şüpheli

İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre olan kovuşturma evresi; bu evrede kişi Sanık

Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.

Suç; toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin ihlali

niteliğini taşıyan, haksızlık teşkil eden insan davranışıdır.

Bazı hareketler, her ne kadar haksızlık oluştursa da bu haksızlıklar karşılığında özel hukuk yaptırımları ya da idari yaptırımların uygulanması ile yetinilir. Yani aslında ceza hukuku yaptırımları birey hak ve özgürlüklerine doğrudan müdahale niteliği taşıdığı için "son çare" olarak görülmelidir.

Bir suçun suç olarak kabul edilmesi için gereken unsurlara yapısal unsurları denir; maddi unsur, manevi unsur ve hukuka aykırılık unsurudur.

Suçun Maddi Unsurları

Suçun maddi unsurları, fiil, netice ve nedensellik bağından oluşur. Bunlar, her suçta bulunması gereken zorunlu unsurlardır. Unsurlar şunlardır:

Fiil , belirli bir amaca yönelen, kişinin isteğine ve iradesine bağlı dış dünyada etki doğuran icrai veya ihmali bir insan davranışıdır.

Netice , fiilin dış dünyada meydana getirdiği değişikliktir. Ancak, fiilin dış dünyada meydana getirdiği her değişiklik değil; sadece suçun kanuni tanımında gösterilen değişiklik ceza hukuku bakımından önem taşır.

Nedensellik , Bir neticeden dolayı sorumlu tutulabilmenin temelini, fiil ile netice arasındaki sebep-sonuç ilişkisini ifade eden nedensellik bağı oluşturur.

Suçun Manevi Unsuru

Suçun manevi unsuru denildiği zaman, fiilin kasten veya taksirle işlenmiş olması anlaşılır. Kast ve taksir, haksızlık teşkil eden fiilin işleniş şeklidir.

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.

Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleştirilmesidir.

Hukuka Aykırılık Unsuru

İşlenen fiil ile suçun maddi ve manevi unsurlarının gerçekleştiğinin belirlenmesiyle tipik bir haksızlıktan veya Kanuni tanıma uygun bir fiil var ise, kural olarak hukuka aykırılık da gerçekleşmiş demektir.

Bu aşamada sadece fiili hukuka uygun hale getiren bir nedenin bulunup bulunmadığı araştırılır.

Eğer uygun hale getiren bir neden yoksa, gerçekten bir suç vardır. Ancak fiili hukuka uygun hale getiren bir neden varsa suç olarak kabul görecektir bir haksızlık yoktur.

Meşru savunma, bir kimsenin kendisini veya başkasını hedef alan bir saldırı karşısında, savunma amacına yönelik olarak ve bu saldırıyı def edecek ölçüde kuvvet kullanılmasını ifade eder. Böyle bir durum söz konusu olduğunda kanuna göre faile ceza verilmez (m. 25/1).

Hukuk düzeni kişilere herhangi bir konuda hak tanımış ve bu hakkın sınırları içinde bir fiil gerçekleştirilmişse, artık hakkın kullanılmasını oluşturan fiil hakkında hukuka aykırılık değerlendirilmesinde bulunulamaz (m.26/1)

Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez (m. 26/2).

Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Nedenler

Fail, işlediği fiil bakımından kusurlu sayılıyorsa hakkında “ceza” yaptırımı uygulanır. Buna karşılık, fail işlemiş olduğu fiilden dolayı kusurlu sayılmıyorsa cezalandırılması mümkün değildir.

Olayın özelliğine göre ve şartlarının varlığı halinde “güvenlik tedbiri” uygulanabilecektir

Kişinin kusurlu sayılabilmesi için işlemiş olduğu fiilin haksızlık oluşturduğunun farkında olması gerekir.

Kusurluluğu Etkileyen Nedenler: Fiilin işlendiği sırada algılama yeteneğini ortadan kaldıran veya irade yeteneğini etkileyen, (ortadan kaldıran veya azaltan) kusurluluğu etkileyen nedenler şunlardır:

Yaş küçüklüğü

Akıl hastalığı

Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde

Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit etkisinde olma

Zorunluluk hali

Emrin yerine getirilmesi

Sağır ve dilsizlik

Medeni Hukukta Sorumluluk

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Sorumluluk hukukunun öncelikli amacı, bu ilkeye aykırı davranılarak bir başkasına zarar verilmesi durumunda, zararın zarar veren tarafından karşılanmasıdır. Bir başka deyişle, zarar veren sebep olduğu zararı karşılamakla yükümlüdür.

Kaynakları Bakımından

Kaynakları bakımından sorumluluk türleri:

Kanuni sorumluluk: Zarar gören ile zarar veren arasındaki ilişkinin kanundan kaynaklandığı durumlarda ortaya çıkan bir sorumluluk türüdür.

Hukuki işlemlerden kaynaklanan sorumluluk: Kişiler arasındaki ilişki satış, kira sözleşmesi gibi hukuki bir ilişkiden doğmakta ve sözleşme taraflarından birinin yükümlülüğünü yerine getirmemesi veya bu yükümlülüğe aykırı hareket etmesi neticesinde sorumlu olmasını ifade etmektedir.

Haksız fiil sorumluluğu: Hukuk düzeninde sorumluluk hali mevcut olmasa dahi, bazı hallerde kişiler üçüncü kişilere verdikleri zararlardan sorumlu tutulmaktadır. Taraflar arasında bir hukuki ilişki olmasa bile hukuk düzeninin kişiye yüklediği yükümlülüklerin ihlali bir başkasının zararına sebep oluyorsa kişi bundan sorumludur. Burada da iki tür sorumluluk devreye girer:

Kusura dayanan sorumluluk

Kusursuz sorumluluk

Haksız fiil sorumluluğu kural olarak kusur esasına dayanmaktadır. Buna göre, bir kimse kendisinden beklenen özenli davranışı yerine getirmediği için sebep olduğu zarardan sorumlu tutulur. Haksız fiil, kusurlu ve hukuka aykırı bir eylemle başkasına zarar verilmesidir.

Kusur esasına dayanan bu sorumluluk türü, kusur sorumluluğudur. Kusur sorumluluğu, Türk Borçlar Kanunu'nun 49. Maddesinde açık olarak

düzenlenmektedir. "kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür."

Kusursuz sorumluluk, doktrinde objektif sorumluluk, sonuç sorumluluğu veya sebep sorumluluğu olarak da ifade edilen, haksız fiilin genel şartlarını taşıyor olmasına rağmen kusur şartının aranmadığı hallerde söz konusu olan sorumluluktur. Bu sorumluluk türü üçe ayrılmaktadır:

Hakkaniyet sorumluluğu

Özen sorumluluğu

Tehlike so-rumluluğu

Hakkaniyet Sorumluluğu : ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler, kusur ehliyetine sahip olmayıp, verdikleri zararı giderme kabiliyetine sahip değildirler. İşte bu nedenle hakkaniyet gerektiriyorsa hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verebilmektedir.

Özen Sorumluluğu : Sorumlu kişiler, bir şey veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişiler üzerinde gerekli dikkat ve özeni göstermeleri gerektiği halde göstermedikleri için sorumlu tutulmaktadırlar, zarar verenin kusuruna dayanmadığı için sübjektif değil, objektiftir. Olağan objektif sorumluluk ve ağırlaştırılmış objektif sorumluluk olarak ikiye ayrılır.

Borçlar Kanunu'nun 66. Maddesinde düzenlenen adam çalıştırmanın sorumluluğu ile 67. Maddesinde düzenlenen hayvan bulunduranın sorumluluğu ve Medeni Kanun'unun 369. Maddesinde düzenlenen ev başkanının sorumluluğu olağan objektif sorumluluğa örnek olarak gösterilebilir.

Türk hukukunda ağırlaştırılmış objektif sorumluluğa , Borçlar Kanunu'nun 69. Maddesinde düzenlenen yapı malikinin sorumluluğu ve Medeni Kanun'unun 730. Maddesi uyarınca taşınmaz malikinin sorumluluğu örnek gösterilebilir.

Tehlike Sorumluluğu : Tehlikeli işletme işletenin ve motorlu araç işletenin sorumluluğu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Tehlikeli İşletme İşletenin Sorumluluğu: Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumlu tutulabilmektedir.

Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu: Karayolları Trafik Kanunu'nda düzenlenmiş olan bu kusursuz sorumluluk halinde, bir motorlu aracın işletilmesi, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına ya da bir şeyin zarara uğratılmasına neden olursa motorlu aracın, bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni veya bağlı olduğu teşebbüsün sahibi doğan zararlardan müteselsilen sorumlu tutulur.

Hukuki Sonuçları Bakımından

Kişilik Varlığı ile Sorumluluk

Günümüz hukuk sisteminde geçerli olmayan bu sorumluluk türü, borçlu üzerine düşen sorumluluğu yerine getiremediğinde, alacaklının borçlunun şahsına el koymasına imkân vermek-tedir.

Malvarlığı ile Sorumluluk

Malvarlığı ile sorumluluk denildiği zaman, borçlunun malvarlığı değerleri ile alacaklıya karşı sorumlu olması kastedilmektedir. Hukuk sistemimizde geçerli olan bu sorumluluk türü, malvarlığı ile sınırlı ve sınırsız sorumluluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Sınırsız Sorumluluk : Şahsi sorumluluk olarak da adlandırılan malvarlığı ile sınırsız sorumluluk, borçlunun alacaklıya karşı haczedilebilen tüm malvarlığı ile sorumlu kılınmasıdır.

Sınırlı Sorumluluk : Borçlunun alacaklıya karşı belli bir mal veya belli bir miktar ile sorumlu olduğu bu sorumluluk türü, genel kuralın aksine istisnai bazı hallerde kabul edilmiş bir sorumluluk türüdür.

İdare Hukukunda Sorumluluk

İdarenin sorumluluğu olarak ifade edilen idarenin mali sorumluluğu, yürüttüğü faaliyetlerin tabi olduğu hukuki rejime göre değişmektedir.

İdarenin özel hukuka tabi faaliyetlerinden doğan mali sorumluluğu özel hukuk hükümlerine ve haksız fiil sorumluluğuna ilişkin esaslara tabidir.

İdarenin mali sorumluluğu, hukuk devleti ilkesinin unsurları arasında yer alır. İdare, bilerek ya da bilmeyerek, kusurlu ya da kusursuz şekilde yaptığı işlem ve eylemler yoluyla çeşitli zararlara sebep olabilir.

Bu sorumluluk, idarenin faaliyetleri sonucu idare ile kişiler arasında, idare lehine ya da kişiler aleyhine bozulan dengenin tekrar eski haline getirilmesini amaç edinen bir kurumdur.

Kusurlu Sorumluluk

Kusurlu sorumluluk, idarenin kusurlu eylem ve işlemleriyle yol açtığı zararın tazmin edilmesi

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

yükümlülüğüdür. Bu durumda idarenin bir eyleminin, işleminin veya ihmalinin olması, kesin ve belirgin hale gelmiş bir zararın olması, zararın idarenin eyleminden, işleminden veya ihmalden kaynaklanması ve idarenin kusurunun bulunması gerekir.

Kusursuz Sorumluluk

Kusursuz sorumluluk, idarenin kusursuz eylem ve işlemlerinden doğan zararları bazı durumlarda tazmin etmesi yükümlülüğüdür. Ayrıca İdarenin kusursuz sorumluluğunda da idari bir faaliyet ile ilişkilendirilen bir zarar vardır fakat idarenin bu faaliyetin işletilmesinde kusuru yoktur.

Kusursuz sorumluluk, idarenin, bir olayda kusuru olmasa bile bazı kayıt ve şartlar altında verdiği zararları ya da anarşi ve terör olaylarında da kendisinden kaynaklanan bir işlem ve eylem olmasa da sosyal devlet ilkesi ve kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesinin ihlâl edilmiş olması dolayısıyla oluşan zararları ödemekle yükümlü sayılmasıdır.

Risk sorumluluğu , idarenin hiçbir kusuru olmasa bile, yürüttüğü tehlikeli faaliyetler veya kullandığı tehlikeli araçlar nedeniyle ortaya çıkan zararı tazmin etmekle yükümlü olmasıdır.

Risk ilkesi uyarınca idarenin sorumluluğuna gidilebilmesi için zarara yol açan olayın bazı özellikler taşıması gerekir:

Risk sorumluluğuna hükmedilebilmesi için sıradan bir zarar değil, olağanüstü ağırlıkta bir zarar olmalıdır.

Zarara neden olan riskin günlük hayatta herkesin karşılaşılabileceği cinsten değil,

olağanüstü, sıra dışı, yani istisnai özellik taşıması gerekmektedir.

Mesleki risk , risk (tehlike) ilkesinin meslek kazaları alanındaki uygulanma şeklidir.

Sosyal risk , insanların birlikte yaşamalarından doğan kaçınılmaz bir tehlike halidir. Bu tehlikenin zararlı sonuçlarının nedensellik bağı aranmadan idarece giderilmesini öngören ilkeye sosyal risk ilkesi denilmiştir. Sosyal risk ilkesinin en çok uygulandığı alan, idarenin terör eylemlerinden doğan sorumluluğudur.

Kamu Külfetleri Karşısında Eşitlik İlkesi (Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi)

Kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi genellikle bayındırlık ve tesis faaliyetleri sonucu ortaya çıkan zararlar ile hukuka uygun işlemlerin oluşturduğu zararlar hakkında uygulanmaktadır.

İdarenin hukuka uygun hizmeti sebebiyle ortaya çıkan özel zarardan kusursuz olarak sorumlu tutulması kabul edilmiştir. Bu ilke uyarınca, özel kişinin katlanmak zorunda kaldığı kamu külfeti yalnızca onun üzerinde bırakılmamakta, idare tarafından tazminat ödemek suretiyle tüm topluma yayılmaktadır.

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

ARA SINAV VE FİNALLERDE NELER GELEBİLİR?

SORU VE CEVAPLAR

TEMEL HUKUK BİLGİSİ SORU VE CEVAPLARI

1. Müeyyidesi küçük görme olan sosyal hayat kuralı nedir?

Ahlak Kuralları

2. Hukuk kuralları ile benzerliklerin en yoğun olduğu sosyal hayat kuralları nedir?

Ahlak Kuralları

3. Yalan söyleyen bir kimse sosyal hayatı düzenleyen kurallardan hangisinin müeyyidesi ile karşılaşır?

Ahlak Kuralları

4. Hukukun Müeyyidelerinden birini söyleyiniz?

Ceza

5. Başkalarının malına göz dikmemeyi emreden ahlak kuralı nedir?

Objektif Ahlak Kuralı

6. Neyin müeyyidesi günahkar olma ve ahirette cezalandırmadır?

Din Kuralları

7. Kanun koyarken toplumun hangi nitelikleri gözden uzak tutulamaz?

Ahlaki Görüşleri

8. Sosyal hayatı düzenleyen ahlak kuralları genel olarak nasıl gruplandırılır?

Objektif-Subjektif olarak

9. Sosyal hayatı düzenleyen kurallardan maddi müeyyideli olana örnek veriniz?

Hukuk Kuralları

10. Hastalanan arkadaşını ziyaret etmeyen kişi hangi sosyal hayat kuralına aykırı davranmış olur?

Görgü Kurallarına

11. Görgü Kurallarının müeyyidesi nedir?

Alay edilme

12. Sosyal Hayatı düzenleyen kurallar?

Objektif Ahlak Kuralları

Subjektif Ahlak Kuralları

Din Kuralları

Hukuk Kuralları

13. Görgü Kurallarının yaptırımı nedir?

Alay Edilme

14. Subjektif Ahlak kurallarına aykırı bir duruma örnek veriniz?

Yalan Söylemek

15. Karaborsacılık yapan bir tüccar mesleğini yürütmekten 3 ay süreyle yasaklanmış ise, ne tür bir müeyyide ile karşılaşmıştır?

Ceza

16. Hükümsüzlük Türleri nelerdir?

Yokluk

Butlan

Tek taraflı bağlamazlık

17. Ayşe'ye ait evin Devlet tarafından yol veya çocuk bahçesi yapmak amacıyla takdir edilen bedeli ödenmek suretiyle elinden alınmasına ne denir?

Kamulaştırma (İstimlak)

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

18. Mümeyyiz küçüğün yapmış olduğu borçlandırıcı bir hukuki muamele, kanuni temsilcisi tarafından onaylanmazsa işlemin sonucu ne olur?

Tek taraflı bağlamazlık

19. Hukuk kurallarının müeyyideleri?

Ceza

Cebri icra

İptal

Tazminat

Hükümsüzlük

20. Hukuk kurallarına aykırı biçimde yapılmış olan idari işlemler yargı organlarınca hangi müeyyideye tabi tutulur?

İptal

21. Alacaklının icra dairesi vasıtasıyla bir kişinin mallarını haczetmesine ne denir?

Cebri İcra

22. Hukukun tasnifi olarak yapılan ayırım nedir?

Kamu Hukuku

Özel Hukuk

23. Kanunun suç saydığı eylem ve davranışlara uygulanacak yaptırıma hukukta ne denir?

Ceza

24. Disiplin Cezaları?

Uyarma

Kınama

Kusur Bildirme

Meslekten Çıkarma

25. İdarenin yargı dışı denetimine örnek?

Sayıştayın mali alandaki kontrolü

26. Türk Yargı sisteminin benimsediği Yargı Türleri?

Anayasa Yargısı

İdari Yargı

Askeri Yargı

Adli Yargı

27. Servet üzerinden alınan vergiler?

Emlak Vergisi

Motorlu Taşıtlar vergisi

Veraset ve intikal vergisi

Taşıt alım vergisi

28. 1982 Anayasasına göre seçilmenin ilkeleri?

Gizli Olması

Tek dereceli olması

Oyların dökümünün açık olması

Serbest Olması

29. Yürürlükte olan T.C. Anayasası hangi yılda yürürlüğe girmiştir?

1982

30. Devlet Denetleme Kurulunun Görev Alanları?

Genel idare merkez teşkilatı

Üniversiteler

Genel İdare taşra teşkilatı

Belediyeler

31. Vergi, Resim, harç ve benzeri yükümlerin

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

ancak kanunla konulması, değiştirilmesi veya kaldırılmasına vergi hukukunda ne denir?

Kanunilik İlkesi

32. Cumhurbaşkanı Seçilmek için gerekli koşullar?

40 Yaşını doldurmuş olmak

Kanunun aradığı şartlara sahip olmak

Üniversite bitirmiş olmak

Türk vatandaşı olmak

33. Vatandaşlar arasında herhangi bir fark yapılmaksızın herkesin vergi ödemekle yükümlü olduğu ilke nedir?

Genellik

34. 1982 Anayasasında yürütme organının başı kimdir?

Cumhurbaşkanı

35. "Hangi eylemin suç teşkil edeceğinin ve buna ne ceza verileceğinin kanunla belirtilmesi" şeklinde ifade edilebilecek ilkeye Ceza Hukukunda ne denir?

Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi

36. 1982 Anayasası kim tarafından hazırlanmıştır?

Danışma Meclisi

37. T.C. Laik bir devlet olduğu hükmü nerde yer alır?

Anayasada

38. Bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki kararı nedir?

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

9. Taşradaki kademelerin hangisinde bir bakanlığın temsilcisi olarak birer müdür bulunur?

II

40. Şahısların temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen hukuk dalı nedir?

Anayasa Hukuku

41. 1982 Anayasasına göre Cumhurbaşkanını kim seçer?

TBMM

42. İdare hukukunun merkez teşkilatında kim bulunur?

Cumhurbaşkanı ve Bakanlar kurulu

43. "Kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesi, Ceza Hukukunun hangi unsurunu açıklar?

Kanunilik

44. Vali ve Kaymakam idare hukukunun idare teşkilatın hangi kolunda yer alır?

Taşra Teşkilatı

45. TBMM kaç milletvekilinden oluşur?

550

46. Türk Hukukuna göre milletvekili seçme ve seçilme yaşı kaçtır?

Seçme:18 Seçilme:25

47. Kişilerin doğumdan ölüme kadar önem arz eden bütün ilişkilerini düzenleyen hukuk dalı nedir?

Medeni Hukuk

48. Kıymetli Evraklar Nelerdir?

Bono

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Polİçe

Makbuz senedi

Çek

49. Bir Alman ile bir türk n evlenmesine ilişkin sorunlar hangi hukuk dalıyla ilgilidir?

Devletler  zel Hukuku

50. Çekişmesiz Yargıda ne yoktur?

Menfaatleri zıt iki taraf

51.  ahısların ehliyetlerini düzenleyen hukuk dalı nedir?

 ahsın Hukuku

52.  lm   kişinin mirasa konu olan hak ve borçlarının toplamına miras hukukunda ne ad verilir?

Tereke

53. Limited Ortaklıkta en az ve en çok ortak sayısı nedir?

2-50

54. Borçlar hukuku hangi hukuk dalına girer?

Özel Hukuk

55. Ticari bir işletmeyi ticaret  nvani altında i letmek maksadıyla kurulan ve  irket alacaklarına karşı ortaklardan bir veya bir ka anın sorumluluğu

sınırsız diğer ortakların sorumluluğu belli bir sermaye ile sınırlı olan  irket türü nedir?

Komandit

56. Özel Hukukun Dalları?

Ticaret Hukuku

Medeni Hukuk

Borçlar Hukuku

Devletler  zel Hukuku

57. Bankacılık ve sigortacılık yapamayan  irket türü nedir?

Limited

58. Özel Sigorta Türleri?

Kara Sigortası

Deniz Sigortası

Can Sigortası

Mal Sigortası

59. Türk Medeni hukukunun temel kaynağını oluşturan Türk Medeni Kanunu ile borçlar kanunu hangi yılda yürürlüğe girmiştir?

1926

60. Kambiyo Senetleri Nelerdir?

Bono

Polİçe

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Çek

61. Medeni hukuk ve özel hukukun çoğu zaman eş anlamlı kullanılması medeni hukukun hangi özelliğini gösterir?

Özel hukukun geniş ve önemli bir dal olması

62. Bir Anonim şirkette ortağın pay sahipliğini gösteren belgeye ne denir?

Hisse Senedi

63. Deniz ticaretinde geminin bayrağı neyi gösterir?

Geminin bağlı olduğu devleti

64. Medeni Hukukun Dalları?

Aile Hukuku

Şahsın Hukuku

Eşya Hukuku

Miras Hukuku

65. Bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimseye ne denir?

Tacir

66. Şirketlerde sınırsız sorumlu ortak ne demektir?

Tüm malvarlığı ile sorumlu olmak

67. Bir uyuşmazlığın kanunlar ihtilafı konusuna girebilmesi için hangi unsurun olması gerekir?

Yabancılık unsuru

68. Deniz yoluyla eşya taşıma karşılığı ödenen ücrete Deniz Ticaretinde ne denir?

Navlun

69. Trabzon'da bir Türk ile Norveçlinin yaptıkları ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlıklar hangi hukuk dalını ilgilendirir?

Kanunlar İhtilafı

70. Deniz yoluyla eşya taşıma karşılığı yapılan sözleşmeye ne denir?

Navlun Sözleşmesi

71. Ticaret Şirketleri?

Anonim

Limited

Kolektif

Komandit

72. Nişanlanma, Evlenme ve boşanma gibi konuları düzenleyen hukuk dalı nedir?

Aile Hukuku

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

73. Meclise sunulan kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşülme usul ve esasları ne ile düzenlenir?

Meclis İç Tüzüğü ile

74. Tüzükler hukuken hangi kaynaklardandır?

Yazılı

75. TBMM'de kabul edilen kanunlar, Cumhurbaşkanlığı tarafından kaç gün içinde yayımlanır?

15

76. Kanunların Özellikleri?

Yazılı

Genel

Soyut

Sürekli

77. Adli yargı alanındaki içtihadı birleştirme kararlarını kim verir?

Yargıtay

78. Türkiye'de Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi ilk kez hangi yılda verilmiştir?

1971

79. Kazai İctihatlar Hukukun hangi kaynaklarındandır?

Yardımcı

80. Hakimin bur uyuşmazlığın çözümünde yazılı kaynaklarda bir hukuk kuralı bulunmadığı takdirde örf, adet hukukuna başvurması örf ve adet hukukunun hangi özelliğini gösterir?

Tali Kaynak olmasını

81. Kanun Teklifi Ne demektir?

Millet vekillerinin meclise sunduğu kanun projesi

82. Metinde yürürlük tarihi gösterilmeyen kanunlar resmi gazetede yayımlanmasından kaç gün sonra yürürlüğe girer?

45

83. Tüzükler çıkarılmadan önce hangi makamın onayından geçmesi gerekir?

Danıştay

84. Paftos ve örfü belde hukukun hangi kaynakları arasında yer alır?

Özel örf ve Adet kuralları

85. Hakkın mahiyetini açıklayan görüşler?

Karma Nazariye

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Menfaat nazariyesi

Hürriyet nazariyesi

İrade nazariyesi

86. Sınırlı ayni haklar neyin kapsamında yer alır?

Mamelek Hakları

87. Şahsi İrtifak Haklarına bir örnek?

İntifa Hakkı

88. Kişinin maddi ve manevi tüm varlığının serbestçe geliştirilmesi amacını güden hak ve hürriyetlere ne denir?

Kişisel Haklar

89. Şahıslarla devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarından doğan haklara ne denir?

Kamu Hakları

90. Konut dokunulmazlığı hakkı neyin kapsamındadır?

Temel Haklar

91. Özel Hakların konularına göre tasnifi nedir?

Mamelek

Şahsiyet

92. Çalışma hakkı ne tür bir haktır?

Sosyal ve ekonomik

93. Maddi mallar üzerindeki mutlak haklara ne denir?

Ayni hak

94. Yazarın kitabı üzerinde sahip bulunduğu hakka ne ad verilir?

Telif Hakkı

95. Hukuk düzeni tarafından şahıslara tanınmış olan yetkiye ne denir?

Hak

96. Kamu hakları içerisinde yer alan kişisel haklar?

Din ve Vicdan hürriyeti hakkı

Mülkiyet Hakkı

Kişî hürriyeti ve güvenliği hakkı

Özel hayatın gizliliği hakkı

97. Özel hakların gayelerine göre yapılan ayırım?

Yenilik doğuran

Alalede

98. Sahibine en geniş yetkileri veren herkese karşı ileri sürülebilen ve herkesin uymakla yükümlü olduğu haklara hukukta ne denir?

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Mutlak Haklar

99. Kurucu yenilik doğuran haklar?

Satım sözleşmesi yapılması

Kira sözleşmesi yapılması

Vekalet sözleşmesi yapılması

Ariyet sözleşmesi yapılması

100. Noter veya yetkili resmi makamlar tarafından düzenlenen yazılı belgelere ne ad verilir?

Resmi Senet

101. Gayrimenkullerin devri halinde, mülkiyet hangi anda kazanılır?

Gayrimenkul satımının tapu siciline tescil edildiği anda

102. Bir hakkın şahsa bağlanmasına hak ile bir şahıs arasında bağlantı kurulmasına ne ad verilir?

Hakkın Kazanılması

103. Medeni kanuna göre tapu siciline kaydedilecek gayrimenkul mallar nelerdir?

Arazi

Maden

Tapu siciline daimi ve müstakil kaydedilen haklar

Apartman Dairesi

104. Subjektif iyi niyet kuralı neyde düzenlenmiştir?

Medeni kanun

105. Medeni kanunda belirtilen herkes haklarını kullanmakta ve borçlarını ifada hüsnüniyet kaidelerine riayetle mükelleftir" ifadesi neyi açıklar?

Objektif iyiniyet kuralını

106. Hakkın aslen kazanılmasına bir örnek veriniz?

Bir kişinin ormanda avlandığı tavşanın mülkiyet hakkını kazanması

107. Bir kimsenin hakkını bizzat kuvvet kullanarak koruması için gerekli şartlar nedir?

Borçlar Kanunu

108. Ölüm hukuki açıdan nasıl bir olaydır?

Hukuki olay

109. Sahipsiz Gayrimenkuller üzerinde aslen mülkiyet hakkının kazanılmasına ne denir?

İşgal

110. Tevdi Edilmiş mal ne demektir?

Sahibinin elinden isteği ile çıkmış menkul maldır.

111. Davalının yapmış olduğu bir sözleşmeden doğan borcu daha önce davacı ile takas ettiğini

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

ileri sürmesine ne denir?

Defi

112. Bilinen bir takım olgulardan bilinmeyen bir sonucun çıkarılmasına ne denir?

Karine

113. Ölümüne muhtemel gözle bakılacak bir durumda kaybolma halinde gaibin mirası, mirasçıları tarafından kaç yıl geçtikten sonra kesin olarak kazanılır?

5

114. Hak ehliyetine haiz varlıklara hukukta ne denir?

Şahıs

115. Bir kimsenin gaipliğine hangi makam karar verir?

Mahkeme

116. İnfilak eden bir gemide yolculuk eden ve cesedi bulunamayan bir kimsenin öldüğünü ispat etmek için neyden yararlanılır?

Ölüm Karinesi

117. Dar anlamda şahsiyet neyi ifade eder?

Hak ehliyetini

118. Doğumu beklenen çocuğa ne denir?

Cenin

119. Hakiki şahsiyet hangi durumda sona erer?

Hakiki Şahsiyet ölüm ve gaiplikle sona erer

120. Savaşa gidip dönmeyen bir kişinin gaipliğine karar verebilmek için ne kadar zaman geçmesi gerekir?

1

121. İnfilak eden gemide kaybolan kimsenin öldüğünü kim karar verir?

Mahallin en büyük mülki amiri

122. Tek taraflı hukuki muameleye örnek?

Vakıf Kurma

123. Müeyyidesi küçük görme olan sosyal hayat kuralı nedir?

Ahlak Kuralları

124. Kadınlar için fevkale de evlenme yaşı kaçtır?

16

125. Şahsi Haller Kapsamına girenler?

Şahsın sahih nesepli olması

Şahsın küçük olması

Şahsın mahcur (kısıtlı) olması

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

Şahsın bekar olması

126. Kişinin temyiz kudretini kaldıran nedenler?

Akıl hastalığı

Akıl zayıflığı

Yaş küçüklüğü

Ayyaşlık

127. Mümeyyiz küçüğün tek başına yapamayacağı hukuki muameleye örnek veriniz?

Kefil olma

128. Fiil ehliyetinin şartları nerede belirtilmiştir?

Medeni Kanunda

129. Medeni kanunda yeler alan rüşt 18 tamamlanması ile başlar hükmü hangi tür rüştü tanımlar

Normal Rüşt

130. Müeyyidesi küçük görme olan sosyal hayat kuralı nedir?

Ahlak Kuralları

131. Kimin fiil ehliyeti tam olarak vardır?

Tam ehliyetliler

132. Bir şahsın bizzat kendi fiil ve muameleleriyle kendi lehine haklar, aleyhine borçlar yaratabilme ehliyetine ne denir?

Fiil ehliyeti

133. Erkek ve kadın için fevkalade evlenme rüştü kaç yaştır?

Erkek=16

Kız=16

134. Mümeyyiz küçüğün babasının muvafakatiyle, mahkemece reşit kılınabilmesi için kaç yaşını bitirmiş olması gerekir?

15

135. Medeni hak ve borçlara sahip olmaya ne denir?

Hak Ehliyeti

136. Fiil ehliyetinin olumsuz şartı nedir?

Mahcur olmamak

137. Bir kimse ile babası arasındaki hısımlık türü nedir?

Usül-furu hısımlığı

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

138. 16 yaşındaki mümeyyiz küçük Yeşimin ikametgahı neresidir?

Babasının devamlı veya yerleşmek niyetiyle oturduğu yer

139. Kan hısımlığı türüne örnek veriniz?

Civar Hısımlığı

140. Bir kimse ile karısının babası veya anası arasında ne tür hısımlık vardır?

Sihri Hısımlık

141. Evli bir kadının ikametgahı neresidir?

Kocasının ikametgahı

142. Bir kimse ile kim arasında Usul Furu hısımlığı söz konusudur?

Kardeşiyle

143. Hısımlık türlerinden hangisi akitten doğar?

Sihri Hısımlık

144. Baba ile evlatlığı arasında ne tür bir hısımlık vardır?

Suni Hısımlık

145. Bir kimsenin yerleşmek niyeti olmadan fiilen oturduğu yere ne denir?

Mesken

146. Evlenme akdi dolayısıyla eşlerin birbirlerine kan hısımları arasında meydana gelen hısımlığa ne ad verilir?

Kayın Hısımlığı

147. Hakiki şahısların kan veya akdi bağ nedeni ile aralarında meydana gelen yakınlık ilişkisine ne denir?

Hısımlık

148. İki kardeş arasındaki yakınlık kaçinci dereceden civar hısımlığıdır?

İkinci Dereceden

149. Hakiki ve hükmü şahısların bir yer ile olan bağlantılarına ne denir?

İkametgah

150. Şahsiyet hakkı hukuka aykırı olarak tecavüze uğrayan kimse tecavüz sona ermesine karşı devam ediyorsa hukuka aykırılığın saptanmasını hangi dava ile talep edebilir?

Tespit

151. Ailevi durumu açığa vurulduğu için ruhi bunalıma düştüğünü iddia eden kişi hangi davayı açabilir?

Manevi Tazminat Davası

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

152. Şahsiyet haklarının özelliklerine örnek veriniz?

Şahsa bağlı haklardan olması

153. Kişinin manevi haklarına örnek veriniz?

Resmi

154. Şahsiyet haklarına yapılan tecavüzün hukuka aykırılığının mahkemece karar altına alınması için hangi dava açılmalıdır?

Tespit

155. Şahsiyet haklarının konuları?

Şahsın vücut bütünlüğü

Şahsın sır çevresi

Şahsın resmi

Şahsın ismi

156. Şahsiyeti haricen koruyan davalara örnek?

Önleme Davası

157. Doktrine göre şahsiyet hakları arasında yer alanlar?

İktisadi bütünlük üzerindeki haklar

Maddi bütünlük üzerindeki haklar

Manevi bütünlük üzerindeki haklar

Konut edinme üzerindeki haklar

158. Haksız saldırıda bulunan kimsenin saldırıya uğrayana tarziye vermesi ne demektir?

Ondan özür dilemesi

159. Hangisi kişinin manevi bütünlüğü üzerindeki haklarıdır?

İsmi ve Resmi üzerindeki hakları

Şeref ve haysiyeti

İnançları

Sır çevresi

160. Medeni kanunda belirtilen hiç kimsenin hak ve fiil ehliyetlerinden feragat edemeyeceği hükmü ile şahsiyet kime karşı korunmaktadır?

Kendine karşı

161. Dar anlamda şahsiyet ile aynı anlamda kullanılan ehliyet nedir?

Hak ehliyeti

162. Geniş anlamında şahsiyet kapsamına dahil olanlar?

Şahsi Haller

Hak ehliyeti

Fiil ehliyeti

Şahsiyet Hakları

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

163. Kişinin beden bütünlüğü üzerindeki hakları ne tür haklardandır?

Maddi Bütünlük

164. Kişinin şahsiyet haklarının bizzat kendisine karşı korunması nasıl bir korunmadır?

Şahsiyetin dahilen korunması

165. Gerçek kişilerde şahsiyet hakları ne zaman kazanılır?

Doğum ile kazanılır

166. Şahsiyet hakkı hukuka aykırı olarak saldırıya uğramış bir kişi bu saldırıdan dolayı zarara uğramış ise hangi davayı açabilir?

Maddi Tazminat Davası

167. Men davasının açılmasındaki amaç nedir?

Haksız saldırıya son verilmesi

168. Kamu idareleri arasında yer alanlar?

Devlet

Belediyeler

İl özel idareleri

Barolar Birliği

169. Özel hukuk hükmi şahısları?

Adi Şirket

Vakıflar

Dernekler

Kooperatifler

170. Hangisi bir derneğin şahsiyetinin fesih yoluyla sona ermesi nedenleri?

Suç kaynağı haline gelmesi

Dernekler kanunun emredici hükümlerine uyulmamış olması

Gayenin hukuka ahlak ve adaba aykırı hale gelmesi

Genel kurulun bu yolda karar alması

171. Şahıs topluluğu şeklindeki şahıslar nelerdir?

Şirketler

Dernekler

Devlet

Belediyeler

172. Mal topluluğu şeklindeki hükmi şahısa örnek?

Hastaneler

173. Hangisi derneklerde bulunması zorunlu olan organlara örnek?

Yönetim Kurulu

174. Bir derneğin kendiliğinden dağılma halinin

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

tespitine kim karar verir?

Merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki amiri

175. Derneğin dağılmasını gerektiren haller?

Gayenin gerçekleşmiş olması

Sürenin geçmiş olması

Aciz haline düşmesi

İki kez üst üste genel kurul toplantısının yapılmaması

176. Hangisi derneğin infisahını gerektiren hallere örnek?

Sürenin dolmuş olması

177. Devlet, Vilayet, Belediyeler ve köyler gibi şahıs topluluğu niteliğindeki kamu hukuku hükmi şahıslarına ne ad verilir?

Kamu İdaresi

178. Hangisi kazanç paylaşma amacı güden özel hukuk tüzel kişisidir?

Limited Şirket

179. Hangisi hükmi şahıslar için söylenir?

Belli bir amaca yönelmiş şahıs yada mal topluluklarıdır

Ayrı bir mal varlıkları vardır

Ayrı bir ikametgahları vardır

Verdikleri haksız fiillerden dolayı sorumludurlar

180. Şahıs topluluğu şeklindeki hükmi şahıslar?

Dernekler

Devlet

Şirketler

Vilayet

181. Mal topluluğu şeklindeki şahıslara örnek?

Hastaneler

182. Şirketler ne zaman hak ehliyetini kazanırlar?

Şirket sözleşmesi tescil edildiği anda

183. Tolga ile Nalan çalışanlar Limidet Şirketini kurmuşlardır. Bu şirket fiil ehliyetini ne zaman kazanır?

Kanuna ve tüzüklerine göre lüzumlu organlar oluşturulduğunda

184. Bir siyasi partinin Mahkeme kararı ile kapatılması hükmi şahsiyeti nasıl sona erdirir?

Fesih

185. Mahkeme tarafından kapatılarak fesholan derneklerin hak ve paraları ne olur?

Mehmetçik Vakfına Bağışlanır

186. Eşya üzerinde fiili hakimiyet kurulması mümkün olmayan ve bazı aynı haklar için söz konusu olan zilyetlik türü nedir?

Hak Zilyetliği

187. Aslı kendisine ait evini ebruya satıyor ancak evi teslim etmeyerek yaptığı bir kira sözleşmesi ile evi kullanmaya devam ediyor Aslı evi üzerindeki zilyetliği ne ile kazanır?

Hükmen Teslim

188. Eşya üzerinde bir başkası aracılığı ile fiili hakimiyet sahibi olan kimsenin zilyetliği ne tür bir zilyetliktir?

Vasıtalı zilyetlik

189. Zilyetlik hukuk dallarından hangisinin konusuna girer?

Eşya Hukuku

190. Emtiyayı temsil eden senetlere örnek?

Rehin Seneti

191. Teslimsiz kazanma yolları?

Miras yoluyla zilyetlik devri

Zilyetliğin havalesi

Hükmen teslim

Kısa elden teslim

192. Zilyetliğin maddi unsuru nedir?

Fiili Hakimiyet

193. Gasp edilmiş olan zilyetliğin zilyede geri verilmesini sağlayan dava nedir?

Yeddin İadesi Davası

194. Zilyetliğin unsurları?

Fiili hakimiyet

Zilyetlik İradesi

195. Zilyetlik Türleri?

Hak Zilyetliği

Eşya Zilyetliği

Asli Zilyetlik

Birlikte Zilyetlik

196. Ev sahibinin zilyetliği ne tür zilyetliktir?

Asli –Vasıtalı Zilyetlik

197. Zilyetliğin aslen kazanılmasına Örnekler?

Denizde avlanan balık üzerindeki zilyetlik

Ormanda avlanan kuş üzerindeki zilyetlik

Gasp edilen araba üzerindeki zilyetlik

Çalınan bir cüzdan üzerindeki zilyetlik

198. Hangisi zilyetliğin teslim yoluyla kazanılmasına örnektir?

Satım Sözleşmesi yoluyla devralma

199. Zilyetliğin korunmasına yönelik davalar tecavüzün öğrenilmesinden itibaren en geç kaç yıl içinde açılmalıdır?

1 Yıl

200. İpotek ile teminat altına alınmış olan alacakların devredilmesi halinde yeni alacaklıların ad ve ikametgahlarının yazıldığı sicil nedir?

Alacaklılar Sicili

201. Gayrimenkullerin tapu kütüğünün bağımsız bir sayfasına yazılması işlemine ne denir?

Kayıt

202. Arazinin sınırlarını ve durumunu geometrik şekilde gösteren plan, neyin kapsamındadır?

Tamamlayıcı belgelerin

203. Tapu sicilinin gayrimenkullerin hukuki durumu hakkında bilgi verme dışındaki en önemli ikinci işlevi nedir?

Gayrimenkuller üzerindeki aynı haklarda açıklığı sağlar

204. Evrak-ı müsbite neyin kapsamındadır?

Tamamlayıcı Belgeler

205. Önalım(şufa), gerialım (vefa) ve alım (iştirak) gibi şahsi hakların tapu sicilindeki şerh süresi en çok kaç yıldır?

10

206. Kanunda sınırlı olarak sayılmış bazı şahsi

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

hakların herkese karşı ileri sürülmesini mümkün kılmak üzere tapu kütüğünün ilgili sütununa yazılması işlemine ne ad verilir?

Şerh

207. Tapu siciline hakim olan ilkeler?

Güven ilkesi

Devletin sorumluluğu ilkesi

Açıklık ilkesi

İllyet ilkesi

208. Tapu siciline yapılan ve tescile esas olan hukuki sebep geçerli değilse, bu hallerde tapu kütüğünde görülen tescile ne ad verilir?

Yolsuz Tescil

209. Tapu sicilinin asli sicilleri arasında yer alanlar?

Tapu Kütüğü

Yevmiye defteri

Plan

Evrakı müsbite

210. Tapu siciline kayıt yapılmayan gayrimenkul nedir?

Cami

211. Tapu siciline yapılan işlemler?

Kayıt

Tescil

Şerh

Beyan

212. Tapu sicillerinin feri sicilleri?

Muhaberat sicili

Hacizler sicili

Alacaklılar sicili

Tashihler Sicili

213. Tapu sicilinin yanlış tutulmasından doğan zararlardan kim sorumludur?

Devlet

214. Gayrimenkul mülkiyeti hangi anda kazanılır?

Tapuya Tescil anında

215. Aralarında kanun veya sözleşme gereğince ortaklık bağı bulunan kimselerin hep birlikte bir şeyin tamamına malik olmalarına ne ad verilir?

İştirak halinde mülkiyet

216. Gayrimenkul mülkiyetinin devren kazanılması için gerekli resmi şekil, hangi resmi makam önünde gerçekleştirilir?

Tapu Memuru

217. Mütemmim Cüz ne demektir Örnek veriniz?

Ayrılmaz parça örnek Gözlük camı

218. Sahipsiz menkul şeylerin mülkiyetinin tek taraflı olarak el koyma ve zilyetliğinin alınması yoluyla aslen kazanılmasına ne denir?

İhraz

219. Gayrimenkul mülkiyetinin tescilsiz kazanılma yolları?

İşgal

Miras

Kamulaştırma

Mahkeme Hükmü

220. İstihkak Davası nedir?

Mülkiyet hakkına haksız şekilde saldırılan malike, eşyanın iadesini sağlayan davadır

221. Sahibine kullanma, faydalanma ve tasarrufta bulunma yetkilerini veren aynı hak nedir?

Mülkiyet

222. Asıl eşyanın esaslı unsurunu teşkil eden ve ondan ayrılması mümkün olmayan eşyalara ne denir?

Benzer Eşya

223. Mirasçılarının paylaşım yapılmadan önceki safhada , aralarındaki mülkiyet türü nedir?

İştirak halinde mülkiyet

224. Bir gayrimenkulun iyiniyetli zilyet adi zaman aşımı yoluyla kazanılabilmesi için kaç yıl gerekir?
CEVAP 10

225. Menkul rehni türleri?

Hapis Hakkı
Teslim Şartlı Rehin
Rehinli tahvilat
Rehin mukabilinde meşgul olanlarla yapılan rehin
Alacak hakkı üzerindeki rehin

226. İpoteğin tabi olduğu ilkeler?

Açıklık
Belirlilik
Teminat
Sabit dereceler

227. Eşyanın türüne göre yapılan rehin ayrımını belirtiniz?

İpotekli rehin
İpoteksiz rehin

228. Bir gayrimenkul üzerinde birden çok rehin kurulmuşsa bu rehin alacaklıların sırası nasıl belirlenir?

Sabit dereceler sistemine göre belirlenir

229. Bir gayrimenkul üzerinde rehin kurulabilmesi için ne gerekir?

Rehin sözleşmesi ve rehnin tescil edilmesi gerekir

230. Teslim şartlı rehnin sona ermesini gerektiren sebeplerin başında ne gelir?

Şahsi İntifa hakları?

231. Menkul Rehni Türleri?

Teslim şartlı rehin
Rehinli tahvilat
Hapis Hakkı
Alacak üzerinde rehin

232. Sınırlı Ayni Haklar?

Ayni İrtifaklar
Şahsi İrtifaklar
Gayrimenkul rehni
Gayrimenkul mükellefiyeti

233. İpotek hakkında neler söylenir?

Sınırlı Ayni haklardandır

Gayrimenkul rehni türüdür

Alacaklıya teminat sağlar

İpoteğin kurulması resmi şekle bağlıdır

SKYMOON PDF
DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

TEMEL HUKUK BİLGİSİ VİZE

1.Eşitlik ilkesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

mutlak bir eşitliği ifade eder

2.Eski Yunanda Roma hukukunun ilk dönemlerinde ve eski Türklerde hukukçu rolünü kimler üstlenmiştir? **din adamları**

3.Üçüncü şahısları aldatmak ve yanıltmak amacıyla iki tarafın anlaşarak iç irade ile açıklanan irade de bilerek ve isteyerek uygunsuzluk yaratmalarına ne ad verilir? **muvazaa**

4.Tarafların aralarında hiçbir hukuksal işlem yapmadıkları halde üçüncü şahısları yanıltmak amacıyla dışa karşı bir işlem yapmış gibi göründükleri işleme ne ad verilir?

mutlak danışıklı işlem

5.Aşağıdakilerin hangisi hukuk okullarından biridir?

analitik hukuk okulu

6. Metin içerisinde yürürlük maddesi bulunmayan bir kanun resmi gazetede yayımlandıktan kaç gün sonra yürürlüğe girer?

yayımlandığı gün

7. Aşağıdaki TBMM kararları ndan hangisi anayasa mahkemesinin anayasaya uygunluk denetimi ne tabiidir?

TBMM üyeliğinin düşürülmesi kararları

8.TBMM anayasa ve TBMM'e İçtüzüğü'nün öngördüğü usul ve esaslara uygun olarak kabul edip cumhurbaşkanınca imzalandıktan sonra resmi gazetede yayınlanmak suretiyle yürürlüğe konulan yasama işlemi aşağıdakilerden hangisidir?

Şekli anlamda kanun

9.İnsanın kendi kendisine karşı olan ödevlerini ifade eden kurallara ne ad verilir? **subjektif ahlak kuralları**

10. Aşağıdakilerden hangisi yorum metotlarından biri değildir?

teleolojik

11. Korkutma ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

sadece mal varlığına yönelik olabilir

12. Cumhurbaşkanı kararnameleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cumhurbaşkanı yasama ve yürütme yetkisine ilişkin konularda cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir

13. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi aşağıdakilerden hangisi tarafından denetlenebilir?

Anayasa Mahkemesi

SINCE 2020

14. İnsan sosyal bir yaratıktır ifadesi aşağıdakilerden hangisi tarafından söylenmiştir?
Aristo

15. TBMM kanunları yaparken neleri göz önünde bulundur?
toplumsal ihtiyaçları ve talepleri

16. Belli bir toplumda belli bir zamanda yürürlükte bulunan hukuk kurallarının bütünü ifade eden hukuk aşağıdakilerden hangisidir?
pozitif hukuk

17. yasama yorumu Osmanlı Türk anayasalarının hangisinde düzenlenmiştir?
1924 anayasası

18. Aşağıdaki hukuki işlemlerin hangisi kanunda emredilen şekil şartına uyulmazsa tamamen geçersiz olur?
evlilik sözleşmesi

19. Davalının açılan bir davada davacının hakkını kabul etmekle birlikte özel bir nedene bağlı olarak borcunu yerine getirmekten kaçınma hakkının bulunduğu ileri sürmesine ne ad verilir?
defi

20. Aşağıdakilerden hangisi 1982 anayasasının güvence altına aldığı sosyal ve ekonomik haklar ve ödevlerden biridir?
Eğitim hakkı

21. Bir kimsenin kendisinin veya bir üçüncü şahsın kişiliğine veya mal varlığına yönelik açık veya yakın bir zarar tehlikesinden korumak amacıyla saldırı ile ilgili bulunmayan bir şahsın mallarına zarar vermesine ne ad verilir?
ıztırar hali

22. Diğer kanunlarla aynı yöntem ve şekilde değiştirilebilen anayasaya ne ad verilir?
yumuşak anayasa

23. Bir kimse kendisine emanet edilmiş bir telefonu satmış ve alıcı da satanın telefon sahibi olduğunu zannederek bunu almışsa satış işleminin sonucu ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?
satış geçerlidir

24. başlamamış ama başlama olasılığı bulunan saldırıları önleme amacı taşıyan davaya ne ad verilir?
Önleme davası

25. Bir hukuk sistemini belirli bir zamanda var olduğu şekliyle ele alan ve bu sistemin..
analitik hukuk okulu

26. Hukuki adalet kavramı hangi adalet anlayışını ifade eder?
düzeltilici adalet

27. aşağıdakilerden hangisi kar amaçlı kurulmuş özel hukuk tüzel kişilerinden biridir?
kooperatifler

28. Aşağıdakilerden hangisi yargı yerlerine başvuru yollarından biridir?

Anayasa mahkemesine bireysel başvuru

29. kendisini Bağlayan hiçbir hukuki kayıt olmaksızın yeni bir anayasa yapan iktidara ne ad verilir?

Asli kurucu iktidar

30. Bir kimsenin açıkladığı iradenin karşı taraf veya taraflarda ciddi alınmayacağını ondan hareket ederek gerçek iradesine uygun.... bulunmamasına ne ad verilir?

şaka

31. (A) Bir mağazadan aldığını televizyon karşılığında mağaza sahibine bir çek vermiştir televizyon bozuk çıkması nedeniyle.... Bu durum çekin geçerliliğini nasıl etkiler?

çekin geçerliliği etkilenmez

32. Aşağıdakilerden hangisi idari işlemin unsurlarından biri değildir? **hukukilik**

33. Aşağıdakilerden hangisi 1982 Anayasası'nın güvence altına aldığı siyasi hak ve özgürlüklerden biridir?

kamu hizmetine girme hakkı

34. Ayrıntılı düzenlemelere yer veren maddi anlamda anayasa kavramı ile ilgisi olmayan düzenleme...? **kazuistik anayasa**

35. Aşağıdakilerden hangisi hukukun amaçları arasında yer almaz?

verimliliği artırma

36. Aşağıdakilerden hangisi mutlak haklardan biri değildir?

Vefa hakkı

37. Aşağıdakilerden hangisi ölüme bağlı hukuksal işlemdir?

miras sözleşmesi

38. Bir kanun teklifi en az kaç milletvekilinin imzası ile verilebilir?

1

39. Hangisi mal varlığı haklarından biri değildir? **ticari ünvanlar**

40. Aşağıdakilerden hangisi mutfak çekirdek kamu haklarından biridir?
masumiyet karinesi

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

TEMEL HUKUK BİLGİSİ

FİNAL SINAVI

1 -Aşağıdakilerden hangisi tüzel kişilerin yapılarına göre yapılan sınıflandırmalardan yer alır

Cevap : dernekler

2- bir şeyde malik sıfatıyla zilyet olan kişiye ne ad verilir

asli zilyet

3- aşağıdakilerden hangisi suçun manevi unsurlarından biridir

kast

4- hakim olağanüstü hallerde ve pek önemli bir sebepten dolayı bir erkeğin veya bir kadının evlenmesine kaç yaşını bitirmiş olmaları hakkında

Cevap : 16

5-doğrudan kişilerin hukuki durumunu kişilerin birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen kişilerin sahip olduğu hakları ve yüklendiği borçları belirleyen kurallara ne denir

Cevap : maddi hukuk

6- terk sebebine dayalı boşanma davası açabilmesi için eşlerden birinin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla diğerini terk etmesine yada haklı sebep olmadan ortak konuta dönmemesine bağlı ayrılığın en az ne kadar sürmesi gerekir

Cevap : 6 ay

7- aşağıdakilerden hangisi taşınır rehininin Medeni kanun da düzenlenmiş türlerinden biri değildir

Cevap : irat senedi

8- aşağıdaki haklardan hangisi 1982 anayasasında siyasi haklar ve ödevler kategorisinde düzenlenmemiştir

Cevap : kanuni yargıçtan yaralanma hakkı

- 9- I akıl sağlığı
II bulaşıcı hastalık
III eşlerden birinin evli olması
IV hısımlık

Yukarıdakilerden hangisi kesin evlenme engellerinden değildir

Cevap : yalnız II

- 10 I kanun hükmünde kararname
II tüzük
III yönetmelik

Yukarıdakilerden hangileri 2017 anayasa değişikliği ile yürürlükten kaldırılmıştır

Cevap : yalnız II ???

11 ABD başkanlık sisteminin özellikleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır

Cevap : başkan doğrudan halk tarafından seçilir

12- mirasçılarının mirasın paylaşımına kadar tereke üzerindeki mülkiyetlerin türü aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : elbirliği mülkiyeti

13- kişiye bir işlemi yapma yada yapmama veya bir yetkiyi kullanmama konusunda irade tanıyan hukuk kuralları aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : yetki verici hukuk kuralları

14- kişilik haklarının özellikleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır

Cevap : başkalarına devredilebilirler

15- Miras bırakan ile onun yasal mirasçılardan biri arasında yasal mirasçının mirasçılık hakkından feragat etmesini konu alan sözleşmelere ne ad verilir

Cevap : mirası ret sözleşmesi////////olumsuz miras sözleşmesi ?????????????????????????????

16- Fiil ehliyeti kişinin kendi fiil ve iradesi ile borç altına girebilmesini ve hak elde edebilmesini ifade eder. Bu anlamda fiil ehliyetinin kapsamından hukuki işlem yapmaya ehli olmak haksız fiillerden sorumlu olmak ve nihayet bir davanun tarafı olmak anlaşılır

Buna göre kendilerine yasal danışman tayin edilen kişiler aşağıdaki ehliyet gruplarından hangisinde yer alır

Cevap : Sınırlı ehliyet

17- siyasi sorumluluğun müeyyidesi aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : görevden uzaklaştırma

18- bir kişinin gerçek ismini gizlemek amacıyla faaliyette bulunurken kendi kendisine takmış olduğu ad aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : Müstear ad

19- I görevin ifası

II zorunluluk hali

III hakkın kullanılması

IV ilgilinin rızası

Yukarıdakilerden hangisi TCK da sayılan hukuka uygunluk nedenlerindendir

Cevap : 1 – 3 – 4

20- tapu siciline güven ilkesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur

Cevap : tapu sicilinin tutulmasından doğan her türlü zarardan devlet sorumludur

21- parlamenter hükümet sisteminin özellikleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır

Cevap : bakanlar aynı zamanda Cumhurbaşkanı'na karşı da sorumludur

22- aşağıdakilerden hangisi kişiliğin gaiplik ile son bulmasının şartlarından biri değildir

Cevap : ölümüne kesin gözüyle bakılması

23- aşağıdakilerden hangisi edinilmiş mallardan biridir.

Cevap : Eşlerin fikri ve bedensel çalışmasının karşılığı olan ürünler

24- eşlerden birini diğerrinin çocuğunu evlat edinebilmesi için en az ---- yıldan beri evli olmaları ve evlat edilenin ---- yaşını doldurmuş olması gerekir

Yukarıda cümlede boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi sırasıyla doğru şekilde tamamlar

Cevap : 5 / 30

25- aşağıdakilerden hangisi tapu sicilinin unsurlarında biri değildir

Cevap : Nüfus kayıtları

26- bir kimsenin adının değişmesinden zarar gören kişiler varsa bunlar değişikliğe öğrenmelerinden itibaren itiraz edebilir bu itiraz ne kadar süreyle nereye yapılır

Cevap : 1 yıl içinde kararı veren mahkemeye

27- aşağıdakilerden hangisi nişanlanma engellerinden biri değildir

Cevap : kadının iddet (bekleme) süresi ///// tarafların aynı cinsten olması

28- I tapuya kayıtlı olan olmayan tüm taşınmazların satışından resmi şekil şartı vardır

II taşınmaz mülkiyeti kazandırıcı zaman aşımı ilede kazanılabilir

III işgal taşınma mülkiyetinin devren kazanılması yollarından biridir

IV taşınmaz mülkiyeti terkin veya taşınmazın tamamen yok olmasıyla soba erer

Taşınmaz mülkiyetinin kazanılması ile ilgili yukarıdakilerden hangileri doğrudur

Cevap : 2 ve 4

29- kanunların yapılışı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır

Cevap : bütün kanunlar resmi gazetede yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer

30- aşağıdakilerden hangisi haksız fiil sorumluluğunun unsurlarından biri değildir

Cevap : davranış (fiil)

31- belirli bazı yasal mirasçılarının müdahale edilmeyecek miras paylarına ne ad verilir

Cevap : saklı pay

32- savaşa giden bir asker cephe hattın da vurulur ve ölmeden önce son arzularını dile getirmek ister. bu durumda düzenlenecek vasiyetname aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : sözlü vasiyetname

33 – taşınırılar taşınmalar haklar veya bir mal varlığı üzerinde kurulabilen ve sahibine hakkın konusu üzerinde tam yararlanma yetkisi sağlayan sınırlı aynı hak aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : intifa hakkı

34- aşağıdakilerden hangisi yerinden yönetim esasına göre kurulan kamu kurumlarından biridir

Cevap : belediyeler

35 –bay Ahmet öldüğünden geriye 2’si öz 1’i evlatlık olmak üzere 3 çocuğu kalmıştır

Buna göre çocukların miras payları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur

Cevap : çocukların her biri mirasın 1/3 ‘nü alır

36- Hak hukuk düzeninin tanıyıp koruma altına aldığı ve sahibini çeşitli yetkilerle donattığı meşru menfaatlerdir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bir haktan söz edebilmek için gereken unsurlardan biri değildir

Cevap : yaptırım

37- bir şeyde malik sıfatıyla zilliyet olan kişiye ne ad verilir

Cevap : asli zilliyet

38- TCK ya göre suç niteliği taşıyan fiili işlediği sırada kaç yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu yoktur

Cevap : 12

39- aşağıdakilerden hangisi işlemin unsurlarından biri değildir

Cevap : onay

40- aynı anne ve babadan olan kardeşlerin kan hısımlığı derecesi aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : ikinci derece yan soy hısımlığı

SINCE 2020

41- hukuk kurallarının uygulanmasında yararlanılan bir konuda çoğu yapmaya yetkili olanın azı yapmaya da öncelikli yetkili olacağı ve çoğun içinde azında bulunacağı ilkesine dayanlı mantık kuralı aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : evveliyet

42- bir kişinin zilliyetliğine yönelen haksız saldırının durdurulması ve tekrarının önlenmesi için açılan dava aşağıdakilerden hangidir.

Cevap : Men i müdahale davası

43- sahiplerine konusu olan eşyayı kullanma yada bu eşyadan yararlanma yetkisi veren veya malike mülkiyet hakkının kendisine tanıdığı yetkilerden bazıları kullanmaktan kaçınma borcu yükleyen aynı hak aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : irtifak hakkı

44- aşağıdakilerden hangisi hukuk kurallarının amaçlarından biri değildir

Cevap : imtiyazlı zümreler oluşturmak

45- kamu haklarının sınırlandırılması ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır

Cevap : temel hak ve özgürlüklere sınırlama ancak kanun ve yönetmelikle getirilebilir

46- bir kimsenin vekalet sözleşmesi yerine kefalet sözleşmesine imza atmış olması aşağıdaki esaslı yanılma hallerinden hangisinin kapsamında yer alır

Cevap : sözleşmenin niteliğinde hata

47- ----- kişini öngördüğü neticeyi istememesine karşın neticenin meydana gelmesidir.

Yukarıdaki cümleye boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlamıştır

Cevap : bilinçsiz taksir

48 – resmi memur önünde yapılmayan evliliğin hukuki sonucu aşağıdakilerden hangisidir

Cevap : yok hükmündedir

49- I- idarenin bir olayda kusuru olmasa bile bazı kayıt ve şartlar altında verdiği zararları ödemekle yükümlü sayılmasıdır

II- idare, anarşi ve terör olaylarında kendisinden kaynaklanan bir işlem ve eylem olmasa da oluşan zararları ödemekle yükümlüdür

III- tehlike (risk) ilkesi ve fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi olmak üzere iki ilkeye dayandırılmaktadır. Bunlarda alt ilkelere ayrılır

IV – idarenin kusursuz eylem ve işlemlerinden doğan zararları her durum ve şart da tazmin etmesi yükümlülüğüdür.

İdarenin kusursuz sorumluluğu ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur

Cevap : 1 - 2 - 3

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW

50 - I – İdarenin kusurlu sorumluluğundan söz edilebilmesi için idarenin bir eylemin işleminin veya

II – bir zararın bulunması gerekir

III – İdarenin kusurunun bulunması gerekir

IV – hizmetin zamanında işlememiş olması hizmet kusuru olarak kabul edilemez

İdarenin kusurlu sorumluluğu ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur

Cevap : 1 - 2 - 3

51- aşağıdakilerden hangisi kısıtlılık sebeplerinden biri değildir

Cevap : 9 ay hapis cezası mahkumiyeti

SKYMOON PDF
DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...
SINCE 2020